NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

...ריינגט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 55 | Łódź, Piątek, 5 marca 1937 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ׳ ויק"פ כ"ב אדר תרצ"ז | ...-טער ...הרגאנג

אונטערגעשריבען דעם קלירינג־אפמאך

צווישען פוילישער רעגירונג און יודישער אגענט

וואַרשאַ, 4 (יט"א טעל.)
...ראַיערשטאָג, דעם 4 מערץ איז אונטערגע־ ...חבען געוואָרען דער קלירינג־אָפּמאַך צווישען דער ...לישער בארעכנונגס־קאַמער („פּאָלסקא איזבאַ ...ראַבונקאָווא") און דער יודישער אַגענץ פאַר א"י. אין באַמען פון דער עקזעקוטיווע פון דער יוּ־ ...דער אַגענץ האָט דעם אָפּמאַך אונטערגעשריבען ...ק גרינבוים.

אין הסכם מיט'ן אָפּמאַך האָבען ביידע צדדים דאָס רעכט צו קינדיגען דעם אָפּמאַך אין אַ טערמין פון דריי חדשים.

אויפ'ן יסוד פון אָפּמאַך וועט מען קענען אַרויס שיקען קיין א"י פאַר אַ גלייכער סומע, וואָס עס מאַכט אויס דער אונטערשיד צווישען דעם עקספּאָרט און אימפּאָרט צווישען די ביידע לענדער פלוס דעם ווערט פון דער סומע, וואָס יערט פון ארץ־ישראל געשיקט פאַר די קרובים אין פּוילען.

דער אָפּמאַך רעגולירט אויך אַלע פינאַנציעלע אָפּעראַציעס, וואָס האָבען אַ שייכות מיט'ן האַנדעלס־פאַרקעהר, געלד־איבערווייזונגען א. אַז. וו. אַ חוץ דעם רעגולירט אויך דער אָפּמאַך דעם טוריסטען־פאַרקעהר און די עליה פאַר קאַפּיטאַליסטען, וואָס קענען זיך אויסווייזען מיט טויזענט פונט.

די זלאָטע־איינצאָהלונגען וועלען געמאַכט ווערען אין פּ.ק.אָ. אין וואַרשאַ, דאַגעגען די אָפּעראַציעס מיט פונטען וועלען אַדורכגעפיהרט ווערען אין פּ.ק.אָ. אין תל־אביב.

דער אָפּמאַך איז אַריין אין קראַפט נעכטען. דער אָפּמאַך איז אונטערגעשריבען געוואָרען מצד דער פּוילישער רעגירונג דורך דירעקטאָר זיבענאייכען און ראַשטשישעווסקי.

40־שעה'דיגע ארבייטס־וואך אין דער קוילען־אינדוסטריע

איז נעכטען אנגענומען געווארען אין סיים

דאס געזעץ פון קאלעקטיווע אפמאכען איז אויך חל אויף כאלופניקעס. — אנטיסעמיטישע רעזאלוציע וועגען האנדעל מיט טאבאק־אויסארבייטונגען

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אויף דער היינטיגער זיצונג פון סיים זענען ער־ ...דיגט געוואָרען אַ צוויי צענדליג ענינים, כמעט ...ן אָהן שום דיסקוסיע. אָבער נאָר איין פראַגע ... ארויסגערופען אַ לענגערע דיסקוסיע, אוז ...לין דער געזעץ־פראָיעקט, וואָס זעהט פאָר אַ ...גירונגס־אַרביטראַזש ביי סכסוכים צווישען אַר־ ...יטסגעבער און ארבייטער.

דער רעפערענט דעפ. גאָרעצקי ווייזט אָן, ...דער געזעץ־פראָיעקט וועט אריינפיהרען אַ אנט ...שפּאַנונג אין די באַציהונגען צווישען די פאַברי־ ...קאַנטען און אַרבייטער.

די רעגירונג טראָגט אַריין צום געזעץ־פראָ־ ...קט אַן אויסבעסערונג, אַז ביים שליסען אַ קאָלעק־ ...טיווען אָפּמאַך זאָל מעגליך זיין, אויב עס וועט ...ן ארויסווייזען פאַר נויטווענדיג, אַדורכצופיהרען ...רעוויזיע פון קאָלעקטיווען אָפּמאַך, אין פאַל יוען ...אָס וועט פאָדערן די ווירטשאַפטליכע לאַגע פון ...אַנד, אָדער דאָס וועט פאָדערן די לאַגע פון די ...ארבייטער.

די רעגירונג האָט אויך אַריינגעטראָגען אַ פאָר־ ...שלאַג, אַז עס זאָל אויסגעשטראָכען ווערען פון ...געזעץ־פראָיעקט דאָס רעכט פון אַרבייטער אריינצו־ ...טראָגען אָנקלאַגעס פאַר נישט האַלטען דורך די ...פאַבריקאַנטען אינדיווידועלע אָפּמאַכען.

דעפּ. זאַקליצקי טראָגט אריין א פאָרשלאַג, אַז ...קאַלעקטיווע אָפּמאַכען זאָלען אויך חל זיין אויף ...כאַלופניקעס. דעפּ. זאַקליצקי ווייזט אָן, אַז עס ...געפינען פאַרהאַן אין פּוילען גרויסע מאַסען כאַלופּ־ ...ניקעס, ביי וועלכע עס אַרבייטען אַ סך טויזענטער ...ארבייטער. די דאָזיגע אַרבייטער ווערען שרעקליך ...אויסגענוצט, זיי אַרבייטען צו 12 שעה און מעהר ...און פאַרדינען צו 50 גראָשען.

דער מיניסטער קאָשטשאַלקאָווסקי טרעט אַרויס ...געגען דעם דאָזיגען פאָרשלאַג און ערקלערט, אַז ...עס איז טעכניש נישט מעגליך איינצושליסען אין ...דעם געזעץ וועגען די קאָלעקטיווע אָפּמאַכען אויך די ...כאַלופּניקעס, טאַקע צוליב זייער גרויסער צאָהל.

אין דער אָפּשטימונג איז די אויסבעסערונג ...פון דעפּ. זאַקליצקי אָנגענומען געוואָרען. דער דאָ־ ...זיגער פאַקט וועט האָבען אויך אַ גרויסע באַדייטונג ...פאַר די יודישע כאַלופּניקעס, וועלכע וועלען אַזוי ...אַרום ארונטערפאַלען דעם געזעץ וועגען די קאָלעק־ ...טיווע אָפּמאַכען.

די אויסבעסערונג פון דער רעגירונג, אַז דאָס נישט האַלטען אינדיווידועלע אָפּמאַכען זאָל נישט קענען אָנגעקלאָגט ווערען, איז אָפּגעוואָרפען געוואָרען.

דעפּ. ווימיסלאַווסקי רעדט ארום דעם געזעץ־פּראָיעקט און ערקלערט, אַז ער וועט נישט ברענגען קיין נוצען, ווייל אויך ביז־איצט האָבען די אינדוסטריעלער נישט געהאַלטען די קאָלעקטיווע אָפּמאַכען צוליב מאַנגעל פון סאַנקציעס. איצט אָבער וועלען זיי שטענדיג קענען געפינען דעם תירוץ, אַז די ווירטשאַפטליכע לאַגע פאָדערט צו רעווידירען דעם קאָלעקטיווען אָפּמאַך.

צום סוף איז נאָך אָנגענומען געוואָרען די אויס־בעסערונג פון דער רעגירונג, אַז די קאָלעקטיווע אָפּמאַכען אין דער שווער־אינדוסטריע מוזען באַשטעטיגט ווערען דורכ'ן אַרבייטס־מיניסטעריום.

אויף דער זאַמלטאָג־זיצונג איז באַטראַכט געוואָרען דער פאָרשלאַג פון דער רעגירונג צו פאַרקלענערן די אַרבייטס־צייט אין דער קוילען־אינדוסטריע אויף 40 שעה אין דער וואָך. דער רעפערענט האָט אָנגעוויזען, אַז אין אַ רייה לענדער האָט מען שוין איינגעפיהרט אין דער קוילען־אינדוסטריע די 40־שעה'דיגע אַרבייטס־וואָך און עס האָט דערפון נישט געליטען נישט די פּראָדוקציע, וועלכע האָט זיך נישט פאַרקלענערט, און אויך די רווחים זענען נישט קלענער געוואָרען.

געגען פּראָיעקט איז ארויסגעטרעטען דער פאָר־שטייער פון „ליתן" דעפּ. וויעזשביצקי. ער האָט זיך באַקלאָגט, אַז די קוילען וועלען צוליב נייעם געזעץ טייערער ווערען און עס וועט דערפון ליידען דער עקספּאָרט.

אין דער אָפּשטימונג איז דער רעגירונגס־פּראָיעקט אָנגענומען געוואָרען.

דאַן איז באַטראַכט געוואָרען דאָס געזעץ וועגען העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל. דעפּ. זאַר־מערשטיין האָט פאַרטיידיגט דערביי זיין אויסבעסע־רונג, אַז די אָרימע באַפעלקערונג זאָל ביים אָנקלאָ־גען אין העכסטען אַרמיניסטראַטיווען טריבונאַל באַ־פרייט ווערען פון אָפּצאָהל.

די אויסבעסערונג איז אָבער אין דער אָפּשטי־מונג אָפּגעוואָרפען געוואָרען.

דאַן איז דער סיים צוגעטרעטען צו באַטראַכטען דאָס געזעץ, לויט וועלכען די רעגירונג האָט דאָס רעכט צו מאַכען ענדערונגען אין האַנדעל מיט טאַ־באַק־אויסאַרבייטונגען. דאָס געזעץ זעהט פאָר דאָס איינפיהרען נייע קאָנצעסיעס פאַר'ן האַנדעל מיט טאַבאַק - אויסאַרבייטונגען און עס איז פאַרשטענד־ליך, אַז קיין טובה וועט עס דעם יודישען האַנדעל מיט טאַבאַק־אויסאַרבייטונגען נישט ברענגען. איבע־ריגענס איז די דאָזיגע טענדענץ באַלד געקומען צום אויסדרוק אין דער רעזאָלוציע פון דעפּ. מאַרכלעווסקי, וואָס איז שפּעטער אָנגענומען געוואָרען.

אין דעם פּראָיעקט האַנדעלט עס זיך קודם־כל אין דעם, אַז דער האַנדעל מיט די טאַבאַק־אויס־אַרבייטונגען זאָל צוגענומען ווערען ביי די געוועל־בער מיט שפּייז־אַרטיקלען, וואו די טאַבאַק־אויס־אַרבייטונגען ווערען כלומרשט אַדורכגעזאַפּט מיט רחות פון נאַפט, הערינג, ציבעל און, פאַרשטייט זיך מיט... קנאָבעל.

דעפּ. ד"ר גאָטליב טרעט אַרויס געגען געזעץ־פּראָיעקט. ער ווייזט אָן, אַז דאָס געזעץ שטייט אין סתירה מיט דער ערקלערונג, וועלכע וויצע־פּרעמיער קוויאַטקאָווסקי האָט ערשט מיט אַ קורצער צייט אָפּגעגעבען וועגען דער פרייהייט פון האַנדעל.

דעפּ. מאַרכלעווסקי טראָגט אַריין אַ רעזאָלוציע וואָס פאָדערט אויף די רעגירונג, אַז דעם פאָרצוג ביים ערטיילען די קאָנצעסיעס זאָלען האָבען פּערזאָ־נען דער עיקר וואָס וועלען פאַרשטאַרקען דעם קריסטליכען עלעמענט אין האַנדעל מיט טאַבאַק־אויסאַרבייטונגען. גלייכצייטיג ווערט די רעגירונג אויפגעפאָדערט צו מאַכען דעם דאָזיגען עלעמענט פאַרלייכטערונגען ביים באַקומען הורטאָווניעס.

אין דער אָפּשטימונג איז דאָס געזעץ, ווי אויך מאַרכלעווסקי'ס רעזאָלוציע אָנגענומען געוואָרען.

דראַרכונג!
ס'האָבען זיך בעוויזען פערשיעדענע קונסט־וויינען מיט דער אויפשריפט „כרמל", אַלאַ „כרמל" א.א.וו.

מיר וואָרענען אונזערע קאָנסומענטען זיך נישט לאָזען אָבנאַרען און פערלאַנגען אומעטום

נאָר מיט דער שוק־מאַרקע

TRADE MARK
צוויי מענשען טראָגען טרויבען אויף אַ שטעקען

„כרמל" פון באַראָן ראָטשילד'ס וויין־קעלערען

אין גרויס צער טיילען מיר מיט, אַז נאָך אַ שווערער קראַנקהייט איז אין עלטער פון 48 יאָהר געשטאָרבען אין מאָנטרעאַל (קאַנאַדע) און דאָרט צו קבורה געקומען אונזער אונפערגעסליכער

ג"ע
יואב מאיר פאזנאנסקי
בן ר' יצחק שלמה נ"י

דער שווער־געטראָפענער פרוי און קינדער דריקען מיר גלייכצייטיג אויס דעם טיפסטען בײלײד.

פאַמיליע פאַזנאַנסקי
פאַמיליע האַמבורסקי

דעלעגאַציע פון רבנים מיט העכערער בילדונג
ביים וואַרשאַווער קהלה־פּרעזעס

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אַ דעלעגאַציע פון רבנים מיט העכערע בילדונג מיט ד"ר בראָדע בראש, האָט היינט באַזוכט דעם גאָמינירטען פּרעזעס פון דער וואַרשאַווער קהלה מייזל און באַריהרט די פראַגע פון די יודישע לימודים אין די פּאָווששעכנע שולען.

...רעקטאָר פון דער ירושלימער אוניווערזיטעט
קומט מאָנטאָג קיין וואַרשאַ

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
מאָנטאָג קומט קיין וואַרשאַ דער רעקטאָר ...פון דער ירושלים'ער אוניווערזיטעט הוגאָ בערגמאַן. ...עס איז געשאַפען געוואָרען אַ ספּעציעלע קבלת ...פנים־קאָמיטעט פון עסקנים, קולטור־טוער א.ז.וו.

בעקאנטמאכונג! צום פריהלינגס= און זומער=סעזאן האט דאס בעוואוסטע שיך=געשעפט

צוגעגרייט א קאלאסאלען אויסוואהל שפאציר און ספארט=שיך לויט די לעצטע מאדעלען

A. Ogórek Łódź, Zawadzka 11 tel. 202-86.

צוגענגליכע פרייזען א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער=שיך.

קמח של פסח

תחת השגחת הראבינאט דפה לודז.

בעקאנטמאכונג פאר לאדז און פראווינץ!

די איינציגע מיהל

„עלעקטראמלין"

איז געכשרט אונטער דער השגחה פון היגען ראבינאט. ס'איז איבריג צופיל צו רעקלאמירען. בעווייל אין דעם זענען אונזערע ב' קונדען איבערצייגט, אז דאס בעסטע און שענסטע זעקעל מעהל אויף מצות קומט מען נאר ביי אונזער פירמע „עלעקטראמלין" לאדז, זאקאנטנא 47, טעל. 147-40. וועלכע איז פאראנטווארטליך פאר די רעיעלע און פינקטליכע ליפערונג לויט יעדענס פערלאנג. בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פערזענליך אדער דורך טעל. 147=40

מיט אכטונג

Firma „Elektromłyn" Łódź
Zakątna 47, tel. 147-40.

אונזערע פריינד

פאמיליע קאמאכער

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער

פרל. **סאלינא**

מיט ה' **מאריץ דיטמאן**

ווינשען א הארציגען מזל-טוב און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט

מ. ס. עלבוים און פרוי.

ליובל הששים של העסקן הצבורי ונשיא בתי המחסה לילדים עברים מר

מרדכי חיים רומקאווסקי

אנו מברכים אותו בארוכת ימים ויזכה לחוג את יובל השבעים על אדמת ציון וירושלים.

הועד של בית המחסה לילדים עבריים בבלכטוב

Z intencji zaręczyn Koleżanki naszej

p. Maszy Krantówny

z kolegą p.

Motkiem Belferem

życzymy im dużo szczęścia i różowej przyszłości na nowej drodze życia. Rodzicom dużo pociechy.

Szulek Belfer z żoną. Rafał Lam z żoną. Jadzia Chajmowiczówna, Lola Chajmowiczówna, Szulek Chajmowicz, Chil Belfer z sympatią. Szulek Pinczewski, Dawid Pitkiewicz, Abram Pitkiewicz.

גערענקט!

אז קויפען סחורה איז נאר ביי

שטשעשנשליווי

וואו ס'געפינט זיך אויף לאגער צום זומער-סעזאן א גרויסער אויסוואהל פון אריגינעלע ביליגער און טאמאשאווער סחורות אויף אנציגער און פאלטענס

פון די בעסטע קוואליטעטען —:— קומט און איבערצייגט אייך

R. SZCZĘŚLIWY

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5 טעל. 156-09 גערענקט פראנט II שטאק.

דאס לאנג=בעקאנטע

ווייך=געשעפט פון

ע. שיקיער

(אינהאבער ישראל שיקיער)

פריהער פולנאצנא 1

איצט שרודמיעסקא 3, טעל. 107-84

עמפפעהלט די בעסטע ווינען, קאניאקען און ליקיערען ::

עקזיסטירט זייט 1865 יאהר

ברוך הבא

ליטווישע מצות

מיט מצה=רייבעכץ

זענען שוין דא! העל, שיין, טרוקען, פון לוקסוסאווע מעהל צו מעסיגע פרייזען מיט א הכשר פון ראבינאט. כשר אפילו למהדרין מן המהדרין, צו בעקומען נאר אין דער בעוואוסטער שפייז=פירמע

ה. פיאטרקאווסקי, סטארי רינעק 10

טעלעפאנען: 152-54 און 22092.

"GRONO MŁODZIEŻY"

przy Stow.

„Nosen-Lechem" w Łodzi

ma zaszczyt podać do wiadomości, iż od 7-ego marca

WZNAWIA TRADYCYJNE

Podwieczorki Taneczne

w NIEDZIELĘ KAŻDEGO TYGODNIA

od godz. 17 do 22, począwszy od dnia 7 lutego 1937 r. w salonach „WIZO" przy ul. PIOTRKOWSKIEJ 86, front, II piętro, na które uprzejmie zaprasza

ZARZĄD.

8-טונג, קצבים — קאנצעסיאנערען!

זונטאג, דעם 7/3 פינקטליך 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר אין צעך-לאקאל

א דרינגענדע פערזאמלונג

וועגען פאר=עבינים

אויף וועלכע עס ווערען אויפגעפאדערט צו קומען אלע קאנצעסיאנערען.

די פערוואלטונג פון

פליישער און ווארשטענמאכער-צעך

אין לאדז, ציגעל=גאס 28.

וויכטיג פאר סוחרים פון טריקא=וואר

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל

מאיעסטיק=שטאף

געפארבט און אין רויהען צושטאנד אין יעדען קוואנטום.

ה. פאסמאנ
שוו. יאקובא 8

וויכטיג נייעס

פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג! איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טענדייט=מלבושים דען איך דער געוועזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

מיט גוטע בעסטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרידענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טענדייט. איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייער פאר חתנים. — אויף פערלאנג ווערען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. גערעכטע די שולה

א. ווארטסקי און י. זיסהאלץ

פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג

הילטעט פאר עלעגאנט געקליידעטע! און מיין געשעפט ווערען אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

בעקאנטמאכונג.

דאס איבערצאהל-בעקאנטע

הורט=פארבען=כעמיקאליען=געשעפט

לאדז, דרעווונאווסקא 5

מאכט בעקאנט, אז צום קומענדיגען סעזאן איז דאס געשעפט פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

פארבען און כעמיקאליען

פון אלע גרעסערע פאבריקען. די בעשטעלונגען פון דער לאדזער און פראווינצער קונדשאפט ווערען רעעל און פינקטליך אויסגעפיהרט.

מיט אכטונג **מ. שייבע** (פריהער בערנסטר)

קאנטא P.K.O. 602219

לאדז, דרעווונאווסקא 5, טעל. 133-39.

בעמערקונג: איך בעזיץ אויף לאגער דעם גאנצען אסארטאמענט פארבען פון דער פירמע **J. KRAUSE, Andrespol**

צו דער עפענטליכקייט

איך ביז מתיר ה' חיים ווייסעל און זיין פאטער אברהם מאטעיק פראץ דעם וואס איך האב זיי געשיקט א התראה פון ראבינאט זיי זאלען דעם סכסוך גוטוויליג דיגען און אין קול ואין עונה. ווי זיי זענען נישט ערלעדיגט ווערן ביז דעם 8 ד. מ. גיב איך איבער די פראקוראטור און נעם ארא די פעראנטווארטליכקייט פאר די ווייטערע פאלגען.

משה פיעטשאנ

דעם ה'

שלום סענדאווסקי

צו דער חתונה מיט פרל.

מינא שמירגעלד

ווינשט א הארציגען מזל-טוב

פאמיליע לאנדסבערג.

אונזערע פריינד

מ. שפילפאגער און פרוי

צום געבוירט פון זייער ערשטען

זוהנ'עלע

א הארציגען מזל-טוב.

פעלא און יאקוב נאד

אכטונג!

געלעגענהייטליך צו פערקויפען

2 שקיצען לאפקעס

בעסטע קוואליטעט, ביי דער פירמע

מ. ה. פאקטאר, שוו. יאקובא 12

מודעה לאפרושה מאיסודא!

דער איוון פון פילסודסקי 16 ביי ברויך רימענט האב איך נישט גע'כשר'ט און ווייל ער פעררופט זיך אויף מיין נאמען בין איך גענייט דאס צו פערעפענטליכען בשער בת רבים, אז מען זאל די מצות נישט נוצען ביז עס וועט זיין בעוואוסט אונטער וועמענס השגחה די בעקעריי געפינט זיך. דעסגלייכען די מיהל פון רייבעכץ אויף יאקובא 4 האב איך אויך נישט געכשר'ט. מיט אכטונג

חנוך העניך זילבערשטיין דומ"ץ.

---

z intencji zaręczyn przyjaciółki naszej

p. Feli Flajszerówny

z p. Rafałem Dawidowiczem

życzymy wiele szczęścia na nowej drodze życia.

Karola i Marek Goldberg.

אכטונג

מאשין=מצה=בעקער

עלעקטרישע איינריכטונגען מאשין=מצות און מצה-מיהל אויך מיט מאטארען ארדענט אין און ביליג דאס עלעקטראטעכניסע ב

ROZENSZTEJN, Łódź,
...anowskiego 24, Tel 268-57

מזל-טוב

צו דער פערלאבונג פון אונזער חשוב'ן פערוואלטונגס-מיטגליד

מאיר יורקעוויטש

מיט פרל. עדזיא פאכטשארסקא

ווינשען מיר פיל גליק און א גליקליכע צוקונפט.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון 2-טען קליינהענדלער-פאראיין, זגערזשער 38

מזל"ט

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער שוועסטער און שוואגער

יעקב העניך הערשקאוויטש

צו דער חתונה פון זייער בן-זקונים

מאקס

מיט פרל.

אירענא שבאבעל

וואס איז פארגעקומען אין בעלגיען.

חנה אשעראוויטש און קינדער
שמעון אשעראוויטש און פאמיליע
פייביש אשעראוויטש און פאמיליע.

לאדז, מערץ 1937

אייער פערזענליכער אינטערעס

באר צו קויפען די ווייבען

מיט דער מארקע

„בארווין"

נאוואמיעסקא 30,
טעל. 210-58

וועלכע גאראנטירט אייך געניס און צופרידענהייט פאר ביליג געלד

וויכטיג פאר פענסיאנאט-אינהאבער!

ס'ווערט געזוכט

א אונטערנעמער

ספעציאליסט מיט וויניג געלד, אין א פראכטפולען וואלד גאבען קאלומנא. געזיכערטע קונדשאפט!

פרקונדיגען זיך ביי

פאקטאר, שוו. יאקובא 12

צו די הערן גנבים!

דינסטאג האט מען מיר ארויסגעגנבעט א פארטפעל מיט פערשידענע דאקומענטען, וועלכע האבען פאר קיינעם קיין ווערט און א פאס אויפ'ן נאמען יחיאל מאיר בערקאוויטש. פערשטענדיגען זיך מיט טעלעפאן 145-98 פון 7 ביז 9 אווענד בעגען בעלוינונג. דיסקרעציע געזיכערט.

אמעריקאניש-דייטשער קאנפליקט
צוליב א רעדע פון ניו-יאָרקער בירגערמייסטער לא גארדיא אויף א יודישער פראָטעסט-פארזאמלונג

בערלין, 4 (ספ. טעל.)
די גאַנצע היינטיגע פרעסע רעאַגירט אויס איהר ...פרעגונג צוליב דער רעדע פון ניו-יאָרקער בירגער...מייסטער לא גארדיא אויף דעם קאָנגרעס פון די ...אמעריקאניש - יודישע פרויען.
די דייטשע אַלגעמיינע צייטונג שרייבט: לא גאר...דיא איז א יוד, אָבער גלייכצייטיג איז ער אויך בירגער...מייסטער פון ניו-יאָרק), וואָס דאָס ליגט אויף ...איהם ארויף געוויסע פליכטען. אויב לא גארדיא ...האָט זיך געוואָגט צו באַליידיגען דעם קאָפּ פון דעם 60 מיליאָניגען פאָלק האָט ער דערפאַר געדאַרפט ווערען געפּאַטשט מאָראַליש, אייב דאָס קאָן נישט געשעהן פיזיש. דער נארישער אהיסטאָריע פון לא גאַרדיא קאָן נישט ווערען נישט דערהערט אין וואַשינגטאָן.

וואשינגטאן, 4 (ספ. טעל.)
דער סעקרעטאַר פון די פאַראייניגטע שטאַטען הול האָט דערקלערט פאַר די זשורנאַליסטען, אז כאָטש איהם איז נאָך נישט באַקאַנט די רעדע פון לא גארדיא האַלט ער אָבער, אַז די ווערטער, וואָס וואָלטען געקאָנט באַטראַכט ווערען, ווי א באַליידיגונג פון א פרעמדער רעגירונג זענען ווערט באַדויערונג.

וואשינגטאן, 4 (ספ. טעל.)
די דייטשע אמבאַסאַדע האָט געמאַכט פּראָטעסט-טירט אין דעפּאַרטאַמענט פון די פאַראייניגטע שטאַטען געגען די רעדע פון לא גאַרדיא, דעם בירגערמייסטער פון ניו-יאָרק, באַטראַכטענדיג זי פאַר א באַליידיגונג פון דייטשען פאָלק. דער פּראָטעסט איז באַליינט געוואָרען אין א יפּטראַג פון בערלין.

Przed brzydkim zabarwieniem chroni zęby
Odol
PASTA DO ZĘBOW

אין דייטשלאנד איז מען צופרידען מיט איטאליען און אונצופרידען מיט ענגלאנד

בערלין, 4 (ספ. טעל.)
די העבאַטען אין ענגלישען פאַרלאַמענט, און די באַשלוסען פון גרויסען פּאַש-סטישען ראַט האָבען ...ארויסגערופען א לעבהאַפטע פאַראינטערעסירונג און ...באַשאַצונגען אין די פּאָליטישע ספערען פון דייטש-...לאַנד. אויף וויפיל די באַשלוסען פון פּאַשיסטישען ...ראַט זענען אויפגענומען געוואָרען מיט א נישט באַ-...האַלטענער סאַטיספאַקציע אויף אזוי פיל זענען די ...דייטשע לאַנדאַנער אויפפיהרען, איבערהויפּט די ...דעקלאַראַציע פון מיניסטער אידען, ווי אויך פון אַנדערע מאַסטעבענדע פּערזענליכקייטען אויפגענומען מיט גרויסע פאַרביטערונג. דאָס וואָס דער מין. אידען האָט נישט דירעקט געענטפערט אויף היטלער'ס רעדע, איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס אנטוישונג. די דייטשע פרעסע האַלט זיך וואָס אַז אמת אַז פון אונטערשטרייכען דעם פאַר איהר נישט אָנגענעמען פאַקט, צווישען די שורות אָבער פיהלט מען אַרויס די אנטוישונג, וואָס די פראגע וועגען די דייטשע קאָלאָניעס איז נישט קאָנקרעטיזירט געוואָרען.

די דייטשע פרעסע אינפאָרמירט איבער דעם איינ-שטעלונג פון די ענגלישע קרייזען, באַמערקענדיג דערביי, אַז פונדעסטוועגען דאָמינירט אין ענגלאַנד די באַדערפעניש אין האַרמאָניע און נישט אין פּאָ-טער, און אפילו די פאַציפיסטען האָבען זיך אין ענג-לישען פּאַרלאַמענט אַרויסגעזאָגט פאַר דער באַוואָפ-נונג. די סיבה פון דער ענגלישער באַוואָפנונג זענען די דייטשע צייטונגען אין דעם. וואָס ענגלאַנד איז געגען איהר ווילען אַריינגעצויגען געוואָרען אין גראַנצוויזיש - סאָוויעטישען אינטערעסען-קרייז.

באַפרייט ד"ר מושקאטענבליט
דעם אַרויסגעבער פון „דזשעננים פּאָפּולאַרני"

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש).
אין שייכות מיט די אַרעסטען אַרום דעם פאַרמאַכטען „דזשעננים פּאָפּולאַרני" זענען היינט באַפרייט געוואָרען 4 פּערזאָן, דערונטער ד"ר מושקאַטענבליט.

לויה פון די קרבנות
פון דער שרפה אין פיאנקי

קיעלץ, 4 (ספ. טעל.)
דאָ איז היינט פאָרגעקומען די לוויה פון די קרבנות פון דער שרפה אין פיאַנקי ביי דער באַ-טייליגונג פון 8000 מאַן. ס'זענען אנוועזענד געווען פאָרשטייער פון דער מיליטערישער און ציווילער מאַכט, ווי אויך די דירעקציע פון דער פולווער-פאַבריק אין פיאַנקי מיט דעם דירעקטאָר פּראַט אין דער שפּיץ.

פארשארפטער שוסטער-שטרייק אין ווארשא

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אין פאַרלויף פון דער נאַכט האָט די פּאָליציי אַרעסטירט 40 שוסטער, וועלכע ווערען באַשולדיגט אין פיהרען אַ העץ-אַגיטאַציע צווישען די שטריי-קענדע. צוו. אַ.ד. ווערען זיי אויך באַשולדיגט אין רופען צו אַן אָקופּאַציע-שטרייק.

אויטא-קאטאסטראפע מיט א יודישען קונסטמאלער

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
ביים טויער לעשנאָ 10 איז נעכטען ביי טאָג געשטאַנען דער יודישער קונסט-מאָלער הערש שפּי-רער (שליסקא 42). פּלוצלינג איז אָנגעפאָהרען אַן אויטאָ פון גאַס און איז מיט דער גאַנצער קראַפט אַרויפגעפאָהרען אויפ'ן מאָלער, וועלכער איז שווער פאַרוואונדעט געוואָרען אין ברוסט-קאַסטען. די פּאָגאָטאָוויע האָט איהם אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אלארם פון דער פראנצויזישער פרעסע
צוליב די איטאליענישע מיליטערישע צוגרייטונגען

פּאַריז, 4 (ספ. טעל.)
די גאַנצע פראַנצויזישע פרעסע האַלט, אז די ...לאַגע אין אייראָפּאַ איז זעהר ערנסט. די צייטונגען ...האַלטען, אַז אַ פּאַניק וואָלט נאָך מעהר פאַרער-...גערט די לאַגע און דעריבער מוז מען זיך פאַר-...האַלטען קאַלט און רוהיג און שטאַרקען די נערוועז. „פּעטי זשורנאַל" שרייבט: די וועלכע האַלטען, אַז ...די ריזיגע מיליטערישע אָנשטרענגונג פון איטאַליען ...ווייגט איבער אַלע איהרע פינאַנץ- און ווירט-שאַפטליכע מעגליכקייטען, מוזען איין מאָל פאַר אַלעמאָל זיך אָפּגעבען אַ חשבון, אַז רוים איז נישט איזאָלירט און אַז עס עקזיסטירט אַ דייטש-איטאַל-יענישע אַליאַנס, ד.ה. אַז דאָס צוויי-קעפּיגע קייזערטום האָט זיך איינכטאַלירט אין מיטען קאָנטינענט. ער וועט איבערדרייען מיט די פיס אַרויף די איצ-טיגע כוחות-פאַרהעלטענישען. ער וועט באַגראָבען די רעכטליכע, מאָראַלישע, פּאָליטישע, אינטערנאַ-ציאָנאַלע באַציהונג. פאַר פראַנקרייך שטייט איצט דער אויסגאַנג: אָדער אונטערגעבען זיך, אָדער רעאַגירען.

די צייטונגען „פּאַרמאַסיאָן" און „זשורנאַל דע דעבאַ" זענען שטאַרק פאַרדאַגהט וועגען דער צו-קונפט פון עסטרייך און טשעכיען. די צייטונגען האַלטען, אַז ענגלאַנד וועט זיך נישט אַריינמישען אין פאַל פון אַ קאָנפליקט אין מזרח-אייראָפּאַ.

שארפע שריט פון דער רומענישער רעגירונג געגען די אנטיסעמיטישע סטודענטען

בוקארעשט, 4 (ספ. טעל.)
לויט דעם באַשלוס פון דער רומענישער רע-...גירונג האָט די זיכערהייטס-מאַכט אָנגעהויבען אין ...גאַנצען לאַנד אַן עוואַקואַציע פון 12 טויזענד סטו-...דענטען פון אַלע אקאַדעמישע היימען. אַלע סטו-...דענטען ווערען אויפ'ן חשבון פון דער רעגירונג אָפּ-...געשיקט אין זייערע וואוין-ערטער. אַלע מאַסאָ-ען-...לאָקאַלען זענען פאַרחתמ'עט געוואָרען. דאָס ביל-...דונגס-מיניסטעריום האָט פאָראָרדנעט, אַז די יעניגע, ...סטודענטען, וועלכע האָבען אין פאַרלויף פון צוויי ...יאָהר נישט אָפּגעגעבען קיין עקזאַמען, ווערען אויס-...געשלאָסען פון די הויכשולען.
אין פאַרלויף פון די לעצטע טעג האָט די מאַכט ...פאַרמאַכט 200 אַקאַדעמישע היימען, אין וועלכע ...האָבען געוואוינט 12 טויזענד אַקאַדעמיקער. ...עס זענען ליקווידירט געוואָרען הונדערט קאַנטינעס, ...אין וועלכע עס האָבען געגעסען 20 טויזענד סטו-...דענטען.
פון די אוניווערזיטעטען זענען באַפרייט געוואָרען 40 טויזענד סטודענטען, גלייכצייטיג האָט די מאַכט אַרויסגעגעבען אַ פאַרבאָט צו טראָגען פּאַרטיי-מונדירען, מיט וועלכע עס האָבען זיך ביז איצט באַנוצט פּאַרש. גרופּירונגען. די מאַכט האָט בדעה איינצופיהרען ערנסטע ענדערונגען אין דער אָרד-נונג פון די העכערע שולען. עס ווערט שוין באַ-טראַכט דער פּראָיעקט וועגען מבטל מאַכען די אויטאָנאָמיע פון די הויכשולען, ווי אויך אַ געזעץ, אַז אין דער צוקונפט וועט אין יעדער הויכשול קאָנען עקזיסטירען בלויז איין סטודענטישע אָרגאַ-ניזאַציע.

ענגלישע פרעסע וועגען דער לאגע פון די יודישע סטודענטען אין פוילען

לאָנדאָן, 4 (ספ. טעל.)
די גרויסע ענגלישע צייטונג „מאַנטשעסטער גאַרדיען" האָט היינט פאַרעפנטליכט אַ בריף א. נ. „די פאַר-פאָלגונג פון יודישע סטודענטען אויף די פּוילישע אוניווערזיטעטען". דער בריף איז געשריבען פון אַ געוויסען ד"ר שטיינבערג פון לאָנדאָן, וועלכער ברענגט אַ רייה געשעהענישען אין וואַר-שאַווער און ווילנער אוניווערזיטעטען. צום סוף פון זיין בריף ווענדעט זיך ד"ר שטיינבערג צו די ענגלישע אוניווערזיטעטס-קרייזען מיט א רוף צו שטיצען די יודישע סטודענטען אין פוילען.
„מאַנטשעסטער גאַרדיען" האָט דעם בריף פאַר-זעהן מיט אַן אַרטיקעל פון דער רעדאַקציע, אין וועלכען די צייטונג סאָלידאַריזירט זיך מיט'ן רוף פון ד"ר שטיינבערג וועגען העלפען די יודישע סטודענטען.

אַכטונג, לאדז און פראווינץ!
די לאַנג-עקזיסטירענדע פירמע פון
יודישע לאנגע מלבושים
מ. לאַבערשטיין מאַכט באַקאַנט די געעהרטע קונדשאַפט, דאָס מען נעשעפט איז פאַרוועהן מיט'ן גרעסטען אויסוואַהל פון לאַנגע מלבושים ווי אויך א ספּעציעלע אָפּטיילונג פון די בעסטע כאַלאַטען סחורות אויף בעשטעלונגען, וואָס ווערען אויסגעפערטיגט אין דער קורצסטער צייט לויט'ן פּאָרלאַנג. געדענקט דעם אדרעס!
משה לאבערשטיין
אנראַדאַוואַ 1, אין הויף, 1. שט: לינקס

רעטשניצע
פאַר ווענערישע-קראַנקע
פון דאקטוירים-ספּעציאַליסטען
לאָדז. זאוואדזקא 1, טעל. 205-38
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אַוונט.
ווענעריש-קראַנקע. מענער-שוואַכע
און הויט-קראַנקהייטען
אַנאַליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאַציע
איז טעטיג א גאַנצען מעת-לעת
פאַר פרויען א ספּעציעלער ווארטע-זאַל.
אַ באַראַטונג 3 זל.

בעקומען אויסצייכנונגען און א גאָלדענעם מעדאַל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעדט פון אייראָפּע און אין תל-אביב (ארץ-ישראל)

פאַרקויף אין אַלע געשעפטען, אַפּטייק-סקלאַדען און פּערפומעריעס.
Fabr. Chem. Kosm.
„Pharmachemja", Bydgoszcz.

OKULARY
BINOKLE
LORGNON
istn. od r. 1894 MAGAZYN OPTYCZNY
SZYMON URBACH
Sp. z o. o.
Łódź, Piotrkowska 33. Tel. 222-23.

ס'ווערט געזוכט צו קויפען
א דרוק-מאשין
א צילינדער, א האַלבער בויגען 63 x 95 (ליליפּוטקע). — אָפּערטען אונטער „W" אין אַדמיניסטר. פון „נייע פאָלקסבלאַט"

אפטיק אורבאך, פּיעטריקאָווער 33

Dr. med. LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער - קראַנקהייטען
6. שערפּיען 37 בענעדיקטאַ
נעהמט אָן פון 5—7 נאָכמ.

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריום
פ. שאץ, לאָדז
פּיעטריקאָווער 37

פראַנקרייך ערב באַדייטענדע דעציזיע[ן]
אויפ'ן געביט פון פינאַנציעלער פּאָליטיק
ענגלאַנד און אַמעריקע וועלען איהר העלפען אין איהרע פינאַנציעלע שוועריגקייט[ען]

פּאַריז, 4 (ספּ. טעל.)
אין די פּאָליטישע קרייזען האַלט זיך עקשנות'דיג דער קלאַנג, אַז די רעגירונג שטייט ערב ערנסטע און ווייטגייענדע דעציזיעס אויפ'ן געביט פון דער מאָנעטאַרער און פינאַנציעלער פּאָליטיק. אַ באַווייז דערצו זעהט מען אין פאַקט, וואָס אויף מאָר־גען איז צוזאַמענגערופען געוואָרן אַ זיצונג פון מיניסטאָרען־ראַט, אויף וועלכער דער פינאַנץ־מי־ניסטער אָריאָל וועט אָפּגעבען אַ באַריכט וועגען דער פינאַנציעלער לאַגע. הגם עס איז נאָך נישט באַוואוסט אין וואָס פאַרא ריכטונג עס וועלען גיין די ריכט־ליניעך פון דער נייער פינאַנציעלער פּאָליטיק דאַרף מען אָבער אָננעהמען, אַז אַ באַגרענצונג פון אומ־זאַץ מיט וואַלוטען אָדער אַ דעוויזען־קאָנטראָל איז אויסגעשלאָסען.

איצט ווערען צווישען פּאַריז און לאָנדאָן גע־פיהרט אונטערהאַנדלונגען. די פראַנצויזישע רע־גירונג רעכענט אין איהר קאַמף מיט די פינאַנציעלע שוועריגקייטען אויף דער צוזאַמענאַרבייט פון די איבער'גע צוויי פאַרטנערען פון מאָנעטאַרען אָפּמאַך, לויט די אינפאָרמאַציעס פון די ווירטשאַפטליכע קרייזען, באַציהען זיך שוין די געשפּרעכען, וואָס קומען איצט פאָר, צו דער פאָרם פון דער דאָזי־גער הילף.

אין שייכות מיט די קלאַנגען, האָט זיך אויף דער פּאַריזער בערזע באַמערקט אַ באַדייטענדע האָסע אויף פראַנצויזישע ווערט־פּאַפּירען ווי אויך פּריוואַטע אַקציעס.

ספּעציעלע ראַסען־רובריק פאַר עמיגראַנטען קיין מעקסיקאַ

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש).
דער מלוכה'שער עמיגראַציע = סינדיקאַט האָט מיטגעטיילט, אַז פון דער מעקסיקאַנישער רעגירונג איז אָנגעקומען אַ מעלדונג, דאָס אין די וויזעס פון די עמיגראַנטען קיין מעקסיקאַ מוז אָנגעגעבען ווערען אין אַ ספּעציעלע ראַסען־רובריק, די עמיגראַנטען, וואָס וועלען נישט אָנ־געבען אין די רובריק זייער ראַסען־צוגעהעריגקייט וועלען נישט אַריינגעלאָזט ווערען קיין מעקסיקאַ.

בײ רעוומאַטיזם, אַרטרעטיזם, ווייטאַגען און פאַדאַגרע באַנוצט מען
טאַבלעטקעס
Togal
שטילט די שמערצן

רעגירונגס־מיליטער פאַרנומען טאַלעדאָ
די אויפשטענדיגע ציהען זיך צוריק פון אָוויעדאָ

פּאַריז 4 (ספּ. טעל.)
פון וואַלענסיאַ טיילט מען מיט, אַז נעכטען בא־גינען האָט דאָס רעגירונגס־מיליטער אָנגעהויבען אַן אומגעריכטע אָפענסיווע אויף דער דרום־ליניע פון אויפשטענדישען מיליטער הינטער טאַלעדאָ. דעם רעגירונגס־מיליטער האָט זיך איינגעגעבען צו פאַר־פירען דעם טייך טאַכאָ און צו שטורמ'מען די שטאָט.

די פּרעסע פון דער שפּאַנישער רעגירונג טיילט מיט, אַז טאַלעדאָ געפינט זיך אינגאַנצען אין די הענט פון רעגירונגס־מיליטער. אָפּטיילונגען פון רעגירונגס - מיליטער זאָלען אפילו שוין האָבען פאַרנומען דעם טיילווייז אויפגעבויטען אַלקאַזאַר.

די קאָמוניקאַטען פון די אויפשטענדיגע דערמאָנען גאָרנישט וועגען טאַלעדאָ. די הויפּט־קוואַרטיר פון די אויפשטענדיגע ליקענט דאָגעגען די ידיעה, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרן דורך דער ראַדיאָ, אַז די רויטע זאָלען האָבען פאַרנומען אָוויעדאָ און באַהערשט די פאַרשטאָט בערנאַריסטאַ. הינטער אָוו־יעדאָ קומען פאַר קאַמפען; אָבער די פראָנט־ליניע איז אָפּגערוקט פון שטאָט אויף עטליכע קילאָמעטער.

דאָס אויפשטענדיגע מיליטער זאָל האָבען פאַר־נומען פאַריגע נאַכט די געגענט אוטרולאַס, וואו עס געפינען זיך וויכטיגע קוילען־גרובען אונטער דעם יעלבען נאָמען. קאַטאַלאָניען איז דעריבער אָפּגע־שניטען געוואָרן פון דעם לעצטען קוואַל, וואו זי האָט געשעפּט קוילען פאַר איהר אינדוסטריע און איז איצט אויסגעשטעלט אויסשליסליך בלויז אויף דעם באַנוצען זיך מיט אימפּאָרט־קוילען.

מאַדריד, 4 (ספּ. טעל.)
דער קאָרעספּאָנדענט פון „האַוואַס“ גיט איבער, אַז אין משך פון היינטיגען טאָג זענען נישט נאָטירט געוואָרן קיין שום וויכטיגע אָפּעראַציעס, נאָר אויף איניגע פראָנט־פּונקטען האָט מען באַשטעטיגט אַ געוויסע טעטיגקייט, וואָס זאָלען זיין אַ פאָרשפּיל צו אַ נאָהענטער אַקציע. אין דער פּראָווינץ גוואַדאַלאַכאַראַ האָט דאָס רעגירונגס־מיליטער אויסגעפיהרט עטליכע אַטאַקען אויף באַנגעטע, אַרויסשטויסענדיג די אויפ־שטענדיגע אין געוויסע ע־ניער פון די אַקאַפּעס.

פּאַריז 4 (ספּ. טעל.)
די ראַדיאָ־אַגענטור טיילט מיט פון אויפשטענ־דיגע קוועלען, אַז דאָס נאַציאָנאַלע מיליטער האָט עוואַקואירט צוליב סטראַטעגישע טעמים סאַן קלאַ־ריאַ הינטער אָוויעדאָ. סאַן קשאַדיראָ איז באַזעצט געוואָרן דורך רעגירונגס מיליטער.

לויט די אינפאָרמאַציעס פון מאַדריד האָט דאָס רעגירונגס - מיליטער אַרומגערינגלט אָוויעדאָ, וואָס איז איצט אָפּגעשניטען פון דער אויסערליכער וועלט.

נייע יודישע אָרגאַניזאַצ
אין קראַקאָ?

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
די פּוילישע טעלעגראַפען־אַגענטור … היינט אַ ידיעה לויט וועלכער אין אַ קר… צייטונג איז פאַרעפענטליכט געוואָרן פאָלג… באַריכט:

„אין קראָקאַ איז פאָרגעקומען אַ פאַר… אין דער אָרטיגער אָפּטיילונג פון דער פּוילישער אָרגאַניזאַציע פון די יודען „אַלג… בלאָק פון די פּוילישע יודען“, אויף וועלכע… פון די אָנטיילנעהמער האָט געשטעלט ד… שלאָג, אַז עס זאָל אָנגענומען ווערן אַ רעזו… דאָס די יודען דאַרפען נישט אָנמעלדען אַנשלוס צום לאַגער פון פּאָלקאָווניק קאָץ.

צוליב דעם, וואָס דער פאָרזיצענד… דער פאַרזאַמלונג דירעקטאָר פּעשעס ה… אָפּגעזאָגט אָפּצושטימען די רעזאָלוציע ה… העלפט פון די אָנטיילנעמער פאַרלאָזען דע…

עס דאַרף באַטאָנט ווערען, אַז די… אָרגאַניזאַציע פון די יודען דאַרף … קודם כל די גזוו. קאָמבאַטאַנטען פון די ק… פאַר דער אונאָבהענגיקייט, ווי… די יודישע אינטעליגענץ פון די … טאַרישע קרייזען. צווישען די פיהרער פון… נייער יודישער אָרגאַניזאַציע פיגורירען… אַנדערע דער קאַפּיטאַן פון די פּוילישע לעג… דיר. שפּירא.

Źródłem zdrowia
dla każdego,
…o kąpiel szyszką
„Novopin”

פערפלייצונגס־סכנה אין ק…
צער געגענד נאָך נישט או…

קיעלץ, 4 (ספּ. טעל.)
די אייז־פאַרשטאָפּונג אויף דער ווייכ… בײַ דאָרף בזשעשטש (קאָזשעניצער פּאָוויאַ… האָט אַרויסגערופען דעם אויסגוס פון דער ו… איבער די ברעגען איז אין משך פון הי… טאָג אַדורכגעבראָכען געוואָרן, דורך די מי… רישע אָפּטיילונגען. דאָס וואַסער פאַליט אי… און אַ דאַנק דעם האָט זיך די לאַגע פיל פאַרב…

רעקטאָרען פון די וואַרשאַווער הויכשולן
ביים פּאָלקאָווניק קאָץ

וואַרשאַ, 4 (ספּ. טעל.)
פּאָלקאָווניק אַדאַם קאָץ האָט נעכטען אויפ־גענומען די רעקטאָרען פון אַלע וואַרשעווער הויך־שולען, וועלכע האָבען איהם איבערגעגעבען פאָל־גענדע דערקלערונג:

פון דעם מאָמענט ווען מיר האָבען איבער־גענומען אונזערע אַמטען אַלס רעקטאָרען פון די וואַרשעווער הויכשולען האָבען מיר בעטראַכט פאַר אונזער אויפגאַבע די אַרבייט פון קאָנסאָלידירען דאָס נאַציאָנאַלע פּוילען און באַזונדערס דאָס דער־נעהנטערן די שטודירענדע יוגענט וואָס איז בע־הערשט מיט דעם נאַציאָנאַלען גייסט און פון וועל־כער עס וועלען אַנטשטיין די שפּעטערדיגע פיה־רער פון נאַציאָנאַלען לעבען אין פּוילען מיט דעם עלטערען דור. וואָס איז היינט פאַרשטענדליך פאַר דעם לעבען פון פאָלק און רעגירונג.

די טעזע אַז די אויפגאַבע פון דער וויסענ־שאַפט און דער קונסט איז דאָס אויסגעפינען פאַר דער מלוכה און פאָלק נייע עלעמענטען פון רייכ־טום און מאַכט און אַז אין דער דאָזיגער הינזיכט מוז די טעטיגקייט געפיהרט ווערען אין שטרענ־גער פאַרבינדונג מיט דער אָנפיהרערשאַפט פון דער מלוכה“, אַנערקענען מיר אָהן שום באַוואָ־רעניש. מיר וועלען מיט אַלע כוחות זיך באַמי־הען צו פאַרשטאַרקען די אָפּוועהר־קראַפט פון פאָלק, אין גייסטיגער און אין מאַטעריעלער הינזיכט.

אין די ראַמען פון סטאַטוט פון די הויך־שולען, וואָס זענען אָרגאַניזירט אויף דער פרייהייט פון לערנען און אויסלערנען, וועלען מיר נישט אָפּשטיין פון דער אַרבייט, וואָס דאַרף פיהרען צו דער באַפרייאונג פון די מאָראַלישע און שעפערישע כוחות פון פאָלק, צו דער קאָנסאָלידאַציע און צו דעם שאַפען נייע ווערטען. וואָס זאָלען פאַרפּאָס־מיגען די קרבנות־גרייטקייט פאַר דעם פאָלק און מלוכה ביי דער אינטערוואָקסענדיגער פּוילישער אַקאַדעמישער יוגענד.

עס פאָלגען אונטערשריפטען פון די רעקטאָרען פון די וואַרשעווער הויכשולען.

שרעקליכער באַנדיטן־אָנפאַל אין וואַרשע
2 פּערזאָן ערמאָרדעט, 1 שווער־פאַרוואונדעט. — די מערדער געכאַפּט

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אַ שרעקליכער באַנדיטען־אָנפאַל איז היינ־טיגע נאַכט אויסגעפיהרט געוואָרן אויף פשיאַקאָ־פאָוואַ 27.

אין דאָזיגען הויז געפינט זיך דאָס קאָלאָניאַל־געוועלב פון 41־יאָהריגען יוזעף כאַינסקי. שפּעט ביינאַכט אַרום 2 אַ זייגער, האָבען אין כאַינסקי'ס געשעפט אָנגעקלאַפּט 2 געסט, וועלכע האָבען גע־פאָדערט בראָנפען. כאַינסקי האָט זיי אַריינגעלאָזן און געגעבען אַלץ, וואָס זיי האָבען פאַרלאַנגט. ווען עס איז אָבער געקומען צו באַצאָהלען, האָ־בען די געסט אַרויסגעכאַפּט רעוואָלווערען און אויפ־געפאָדערט כאַינסקי'ן, ער זאָל זיי אַרויסגעבען זיין גאַנצע ציהרונג און געלד.

ווען דער טעראָריזירטער האָט נישט אַזוי שנעל אויסגעפיהרט זייער באַפעהל, האָבען די אונבאַ־קאַנטע מענער אָנגעהויבען שיסען. 4 קוילען האָבען געטראָפען כאַינסקי'ן און ער איז געפאַלען אין אַ קאַלוזשע בלוט אויף דער פאָדלאָגע.

אויפ'ן אָפּקלאַנג פון די שאָסען איז פון דער שכנות'דיגער דירה, וועלכע גרעניצט זיך מיט'ן געשעפט פון כאַינסקי'ן אַריינגעלאָפען כאַינסקי'ס פרוי, די 43־יעהריגע וועראָניקאַ. די באַנדיטען האָ־בען גלייך אָנגעהויבען שיסען אויך אין איהר ריכ־טונג און זי אַוועקגעלייגט אַ טויטע אויפ'ן אָרט. זיי זענען דאַן אַריינגעלאָפען אין קיך, וואו עס איז געלעגען דאָס 25־יעהריגע דינסטמיידעל סטאַ־ניסלאַווא בולאַק, זיך געוואָרפען אויף איהר און דערשטאָכען צום טויט.

די מערדער האָבען זיך דאַן צוריקגעקעהרט אין געשעפט און וועלענדיג זיך איבערצייגען, צי אויך כאַינסקי איז טויט, אָנגעהויבען באַגיסען איהם מיט קאַלט וואַסער. כאַינסקי, וועלכער איז געווען פאַרוואונדעט אָבער נישט טויט, האָט זיך נישט גערירט פון אָרט און די באַנדיטען האָבען דאַן אָפּגעטראָטען פון איהם, אָנהויבענדיג באַרויבען דאָס געשעפט. אין דעם מאָמענט האָט אין געשעפט אָנגעקלאַפּט אַ פּויער, וועלכער ברענגט כאַינסקי'ן יעדען פרייטאָג מילך. די באַנדיטען זענען דאַן אַרויסגעלאָפען אויפ'ן הויף און אָנגעקלאַפּט צו דער וועכטערין פון הויז, אויפפאָדערענדיג זי זאָל עפע־נען דאָס טויער. די וועכטערין איז אַרויס אויפ'ן הויף, און באַמע־קענדיג 2 פאַרדעכטיגע פאַרשוי־נען, אַנטזאָגט זיך צו עפענען דאָס טויער. די באַנדי־טען האָבען איהר דאַן אַ שטאַרקען זעץ געטאָן אין פּנים און אָנגעהויבען אַנטלויפען. זיי זענען, איבערגעשפּרונגען דעם נידריגען פּלויט פון שכנות'דיגען הויף הרובישאָווסקא 2 און נעלם געוואָרן.

אויפ'ן גוואַלד פון דער באַפאַלענער הויז־וועכטערין איז אַלאַרמ'ירט געוואָרן די פּאָליציי און גאַנץ וואָליע איז אַרומגערינגעלט געוואָרן. די אַב־לאַווע האָט אָבער ביז איצט נישט געבראַכט קיין שום רעזולטאַטען און די מערדער זענען נישט גע־כאַפּט געוואָרן. דער שווער־פאַרוואונדעטער כאַינ־סקי איז איבערגעפיהרט געוואָרן אין יודישען שפּיטאַל.

ווי עס איז געלונגען פעסטצושטעלען, האָבען די מערדער גאַרנישט באַוויזן צוצורויבען.

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אַ דאַנק דער ענערגישער אַקציע פון דער פּאָליציי איז געלונגען צו כאַפּען ביידע באַנדיטען. כאַינסקי האָט נעמליך, בעת ער איז אַ מאָמענט גע־קומען אין שפּיטאַל צום באַוואוסטזיין, אַרויסגעזאָגט דעם נאָמען קאַשינסקי. אין וואַרשאַ זענען פאַרהאַן עטליכע באַקאַנטע מערדער מיט דעם דאָזיגען נאָ־מען. פּאָליציי איז תיכף אַוועק אויף אַגראַדאָוואַ 62, וואו עס וואוינט פראַנצישעק קאַשינסקי. ביי איהם וואוינט אויך זיין ברודער, אַ באַקאַנטער באַנדיט. מען האָט איהם נישט געטראָפען אין דער וואוינונג. אַ פּאָליציאַנט, וואָס איז געזעסען אין אויטאָ פאַרן טויער אויף דער גאַס האָט אָבער באַ־מערקט, ווי ראַמאַן קאַשינסקי קומט אָן מיט אַ פרוי, ער האָט איהם געוואָלט פאַרהאַלטען אָבער ראַמאַן קאַשינסקי האָט אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער און געוואָלט שיסען. ער איז אָבער אַנטוואָפענט געוואָרן; און צוזאַמען מיט זיין ברודער פראַנצישעק און דער פרוי, אַ געוויסע דאַבראָוואָלסקא, זענען אַרעסטירט געוואָרן. דער מאָרד האָט וואַרשיינליך נישט גע־טראָגען קיין כאַראַקטער פון רויב, נאָר איז געווען גיכער אַ פּערזענליכער נקמה־אַקט.

ביידע ברידער האָבען זיך מודה געווען אין מאָרד.

רעוויזיע אין לאָקאַל פון יודיש…
דרוקער־פאַראיין אין וואַרשאַ
דער לאָקאַל איז פאַרחתמעט געוואָרן. — אַרעסטירט און צו…
באַפרייט דעם בונדישען טוער מענדעלזאָן

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
אין דער נאַכט פון מיטוואָך אויף דאָנערשטאָג איז אין לאָקאַל פון דרוקער־אַרבייטער־פאַראיין אַדורכגעפיהרט געוואָרן אַ רעוויזיע. די רעוויזיע האָט זיך פאַרצויגען ביז 2 אַ זייגער ביינאַכט. די פּאָליציי האָט אַרעסטירט 130 אַנוועזענדע און צוגע־נומען אַלע דאָקומענטען. עס איז אויך אַרעסטירט געוואָרן דער באַקאַנטער בונדישער פיהרער שלמה מענדעלזאָן, וועלכער האָט געהאַלטען אין לאָקאַל פון דרוקער־פאַראיין אַ פאָרלעזונג וועגען פּושקין'ען.

6 אַ זייגער אינדערפרי איז אין דער וואוינונג פון שלמה מענדעלזאָן (לעשנאָ 52) אַדורכגעפיהרט געוואָרן אַ שטרענגע פּאָליציי'אישע רעוויזיע, וואָס האָט געדויערט דריטהאַלבען שעה.

אַלע אַרעסטירטע אין לאָקאַל פון דרוקער־פאַראיין זענען איבערגעפיהרט געוואָרן אין אויס־פאָרשונגס־אַמט.

דער דרוקער־פאַראיין איז לויט אַ … פאַרחתמ'עט געוואָרן.

וואַרשאַ, 4 (טעלעפאָניש)
היינט 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג איז באַפר… וואָרען דער בונדישער טוער שלמה מענ… וועלכער איז פאַרהאַלטען געוואָרן בעת … רעוויזיע אין דרוקער־פאַראיין.

די דעלעגאַציע אין די פּערזאָנען פון … וויקטאָר אַלטער און פאָרזיצער פון דרוקער־… לוזער קלאָק, האָט היינט אינטערווענירט … מאַכט וועגען דעם פאַרחתמ'עטען פאַראיין. מ… דער דעלעגאַציע ערקלערט, אַז דער פאַראיין … צוריק געעפענט ווערען.

היינט זענען אויך באַפרייט געוואָרן … צעהנדליג פּערזאָנען, וואָס זענען בעת דער … פאַרהאַלטען געוואָרן.

ענגלאנד גלויבט נאך שטארק אין דער פעלקער־ליגע

די דעבאטע וועגן דער אויסלענדישער פאליטיק אין ענגלישען פארלאמענט

אין ענגלישען פארלאמענט האבען זיך אנגעהויבען די דעבאטען איבער דער ענגלישער אויסערן־פאָ־ליטיק. די דאזיגע דעבאטע איז דאס מאל דערוואַרטעט געוואָרען מיט דער גרעסטער פאראינטערעסירונג, ווי עס איז געווען באוואוסט אז אידען וועט אר־ויסטרעטען מיט א לענגערען באריכט וועגן דער אינטערנאציאנאלער לאגע אין דער זיצונגס - זאל גע איבערפול. סיי די דעפוטאטען פון דער רעגיר־ונגס־קאאליציע, סיי די מיטגלידער פון דער אפאזי־ציע זענען אלע געווען אויף זייערע ערטער. און די טריבונען פארן פובליקום זענען געווען איבערפולט ביז אויפן לעצטען ארט. אלע האבען געוואלט הערן די וויכטיגע ענגלישע פאליטיק אין מויל פון אויסערן מיניסטער אליין.

די דעבאטע וועגן דער אויסלענדישער פאליטיק האבען זיך אנגעהויבען מיט דעם ארויסטריט פון דע־פוטאט פון דער ארבייטער אפאזיציע גרינפעלד.

די ארבייטער אפאזיציע, — האט ערקלערט גרינ־פעלד — איז אונצופרידען, וואס די ענגלישע רעגי־רונג טרעט נישט גענוג ענטשידען ארויס פאר דער פארטיידיגונג פון דעם קאלעקטיווען זיכערהייטס־סיסטעם. עס איז געקומען די צייט אז די ענגלישע רעגירונג זאל אפען ערקלערן, ווי אזוי זי באציהט זיך צום דאזיגען סיסטעם אלס גאנצעס. די ארבייטער־פארטיי קאן קאנסטאטירן, אז טראָץ די פרידליכע ארויסערונגען וואקסען די באוואפנונגען פון געווי־סע לענדער, אין זייער צאהל אויך דייטשלאנד, אויף א פערשטערקטען אופן. מיר גלויבען נישט אין דער דייטשער פרידענס־ערקלערונגען, טראָץ אלע איהרע פארזיכערונגען, — האט פארגעזעצט דער פארשטעהער פון דער אפאזיציע.

דאן האט דער רעדנער פארגעלייגט אידענ׳ען, אז ער זאל זיך ארויסזאגען וועגן דער קאלאניעס פראגע, ווי אויך וועגן סיסטעם פון קאלעקטיווער זי־כערהייט אין מערב- און צענטראל אייראפע.

ענטפערענדיג גרינפעלד׳ען, האט אידען ערקלערט אז די ענגלישע רעגירונג פארמאכט נישט די אויגען אויף דעם, וואס עס קומט פאר אין דער ווירקליכקייט. באלד פון אנהויב האט די ענגלישע רעגירונג זיך גע־שטעלט פאר א ציל צו לאקאליזירען דעם שפאנישען בירגער־קריג און נישט לאזען זיך איהם פארשפרייטן איבער גאנץ אייראפע. דער נישט - אינטערווענץ פאקט האט באדייטענד פארקלענערט די סכנה פון א באוואפענטען צוזאמענשטויס אין אייראפע.

ווייטער האט אידען אנגעוויזען, אז נאך דעם ווי די קאנטראל פון די גרענעצען אין שפאניען וועט אר־ייַן אין קראפט וועט מען קענען צוטרעטען צו דער ווייטערער אויפגאבע — צו באזייטיגען דאס דירעקטע אריינמישען זיך אין די שפאנישע ענינים. די וויכ־טיגסטע אויפגאבע וועט דאן זיין צוריקצוציהען פון שפאניען די אויסלענדער, וואס באטייליגען זיך שוין אין די קאמפען.

ווייטער האט אידען אנגעוויזען, אז די אונטער־האנדלונגען וועגען שליסען א מערב־פאקט האבען נאך נישט געבראכט פאראויס. שולדיג אין דעם זענען א ריי אומשטענדען דערונטער אויך דער שפאנישער בירגער־קריג.

מיט די גרעסטע שפאנונג פון אלע אנגעזעהנע איז אידען האן איבערגעגאנגען צו דער פראגע פון די געוועזענע דייטשע קאלאניעס.

— איך האב ביים אנהויב נישט געוואלט באר־יהרען די דאזיגע פראגע, — האט ערקלערט אי־דען — אויב די ארבייטער־אפאזיציע פאדערט עס וועל איך איהר געבען א תשובה. מיט אייניגע טעג צוריק האט אין דעמזעלבען זאל איינער פון די דע־פוטאטען געשטעלט די פראגע, צי די ענגלישע רעגי־רונג קען נישט קלאר ערקלערען, איהר שטאנדפונקט אין דער דאזיגער פראגע. דערויף האט דער פאר־שטייער פון אויסערן מיניסטעריום לארד קרענבארן געענטפערט: די ענגלישע רעגירונג האט קיינמאל נישט באטראכט און האט נישט בדעה צו באטראכטען די פראגע וועגען אפטרעטען וועלכע עס איז טע־ריטאריע, וואס געפינט זיך אונטער דער ענגלישער הערשאפט אדער אונטער דער ענגלישער קאנטראל. די ענגלישע רעגירונג האט שוין אייניגע מאל אויף אזא אופן דעקלארירט איהר שטאנדפונקט אין דער דאזיגער פראגע. די ערקלערונג פון לארד קרענבארן שטעלט מיט זיך פאר די ענגלישע פאליטיק אין דער קאלאניעס פראגע, און איך האב דערצו מעהר נאר נישט וואס צוצוגעבען.

די דאזיגע ווערטער פון ענגלישען אויסערן מיני־סטער זענען דורך די דעפוטאטען אויפגענומען געווא־רען מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען.

דאן איז אידען איבערגעגאנגען צו די ענגלישע פארפליכטונגען לגבי אנדערע מלוכות. — אזעלכע פארפליכטונגען — האט אידען ערקלערט, — האט ענגלאנד לגבי פראנקרייך און בעלגיען ווי אויך לגבי דער פעלקער־ליגע.

פראנקרייך און בעלגיען מוז ערטיילט ווערען הילף אין פאל ווען זיי וועלען אויף א אומפראוואצירטען אופן איבערגעפאלען ווערען. און הילף פאר דער פעל־קער־ליגע אין די ראהמען, וואס זענען פעסטגע־שטעלט געווארען אין סטאטוט פון דער ליגע. א סך וואלטען געוואלט, אז די ענגלישע פליכטען אין באר צוג צו דער פעלקער־ליגע זאלען פעסטגעשטעלט ווע־רען גענוי אזוי פינקטליך ווי איהרע פליכטען אין באר צוג צו פראנקרייך און בעלגיען. אין איצטיגען מא־מענט קען די דאזיגע פאדערונג נישט ערפילט ווערען, ווען מען נעהמט אין אכט די אונפאלקאמענהייט פון סטאטוט פון דער ליגע.

— איך בין אן אנהענגער פון דער זשענעווער קאנסטיטוציע — האט אידען ערקלערט — און דע־ריבער מוז איך מודה זיין, אז דער איטאליעניש־אבי־סינישער קאנפליקט האט איהר געבראכט א גרויסען שאדען. עס איז אבער נאך פריהצייטיג צו רעדען וועגן דעם אז די פעלקער־ליגע איז געשטארבען און באגראבען. אויב די ליגע קעמפט מיט שוועריגקייטען קענען מיר אבער זיין זיכער, אז זי וועט זיך מיט זיי אן עצה געבען, און אייניגע קאנפליקטען זענען שוין דורך איהר ערלעדיגט געווארען.

אידען האלט, אז די פארוואורפען וואס ווערען גע מאכט אז ענגלאנד טוט ווייניג אויף צו פארשטאר־קען דעם אויטאריטעט פון דער ליגע זענען נישט באר רעכטיגט. דער פעלקער ליגע קען מען נישט העלפען דורך אננעהמען א הערויאישע פאזע, מען קען נאר העלפען דורך א פלאנמעסיגער אדורכפיהרונג פון איהר רעפארם. אין איצטיגען מאמענט געפינט זיך די פעלקער־ליגע אין פעריאד פון פארפעסטיגונג און רעקאנוואלעסצענץ און דעריבער קען מען איבער איהר נישט אדורכפיהרען א גרינדליכע אפעראציע

אנטיסעמיטישער סקאנדאל אין בעלגישען סענאט

„שעמט זיך אזוי צו רעדן!—ענטפערט דער סאציאליסטישער מיניסטער א אנטיסעמיטישן סענאטאר"

די לעצטע זיצונג אינ׳ם בעלגישען סענאט, איז געווען איינע פון די אינטערעסאנטסטע פאר דער גאליאדקע — און איינע פון די סענסאציאנעלסטע צוליב דעם טאן, אין וועלכען א מיניסטער האט גע ענטפערט אן אינטערפעלאנט, — פונ׳ם יודישען שטאנדפונקט, האט די דאזיגע זיצונג אויך געהאט א גאר גרויסע באדייטונג, ווייל זי האט באוויזען, אז די בעלגישע רעגירונג וועט אין פארלאמענט סיי אין דער קאמער, סיי אינ׳ם סענאט — נישט דול־דען קיין שום אנטיסעמיטישע רעדעס.

אנגעהויבען האט זיך די זיצונג מיט א׳ אינ־טערפעלאציע פון פלעמישען נאצי, סענאטאר וואן־דירען, א באקאנטער יודען־פרעסער, וועלכער האט שוין עטליכע מאל געפרובט אינ׳ם סענאט האלטען אנטיסעמיטישע רעדעס.

די דיסקוס׳ע איז געגאנגען וועגען סאציאלער מעדיצין. דער אנטיסעמיטישער אינטערפעלאטאר האט אנגעוויזען, אז דער סאציאליסטישער אר־בייט מיניסטער דעלאטר פיהרט אין זיין דעפארטא־מענט אן אנטי קריסטליכע פאליטיק... — פארוואס? ווייל ער האט אנגעשטעלט אלס לייטער פון דער סאצ

ספעצ. קארעספאנדענץ פון בריסעל

פון מ. י. נירענבערגער

יאלער מעדיצין דעם יונגען יודישען דאקטאר פון אנטווערפען. ה׳ אימיאניטאף, אלס יוד, קאן די דאזיגע ארבייט אין דעם קריסטליכען בעלגיע נישט פיהרען. ווידעראמאל, פארוואס? — ווייל, ענטפערט סענאטאר וואן־דירען, דער דאזיגער יודישער דאק טאר האט רעוואלוציאנערע אויפפאסונגען אין דער מעדיצינישער וויסענשאפט; ער איז דער אנהענגער פון דער אזוי גערופענער „פרעווענטיווער מעדיצין", און די דאזיגע טעאריע מוז פיהרען צו א מטרי־ציניזשער פאליטיק, וואס זאל ערלויבען אבארטען און אנדערע עהנליכע פארברעכענס...

— „נו, פרעג איך קריסטען, — ווענדעט זיך דער אנטיסעמיטישער סענאטאר צום סוף פון זיין רעדע צו די קאטאליקען, — וועט איהר דאס דולדען?"

די דאזיגע אינטערפעלאציע האט ארויסגערופען אן אויסערגעווענליכע הייטערקייט אינ׳ם זאל, ווייל וואן־דירען האט זיך דא ארויסגעשטעלט פאר א אויסוויסענדען אין דער פראגע. „פרעווענטיווע מעדי־צין", האט קיין שום שייכות נישט מ׳ט אפטרייבו־נגען, — עס באדייט נאר: פארהיטענדיגע מעדיצין. עס הייסט אבער בשום אופן, אז די דאזיגע נייע טעאריע וויל עפעס טון כדי פארהיטען געבורטען, נאר פשוט: פארהיטען געזונדע מענשען פון קראנק הייטען, זעהען צו זיי טראגען אין זיך אנהויבען פון פיזישע יסורים.

איבעריגענס, האט די דאזיגע טעאריע פון ד״ר אימיאניטאף כלל נישט צו טון מיט זיין אמט. דער שונא ישראל האט עס נאר אויסגענוצט פאר אן אנטיסעמיטישער אטאקע, כדי אזוי ארום צו קאנען אנפאלען אויף דעם סאציאליסטישען מיני־סטער.

מיניסטער דעלאטר האט דעם נאציזישען סענא טאר נישט פארשוינט. ער האט איהם פראסט און פשוט געזאגט, אז ער וועט אויף להבא נישט מעהר דולדען אזעלכע סקאנדאליעזע ארויסטרעטונגען — „אלע בעלגיער זענען גלייך פאר׳ן געזעץ" — האט דער סאציאליסטישער מיניסטער דערקלערט — און איך וויל נישט אז מען זאל דא אריינטראגען אזא טאן אין די דעבאטען. — דאס איז נישט מעהר ווי א סקאנדאל און א חרפה, האט איהר, ה׳ וואן דירען מיט עפעס צו קריטיקירען די טעטיגקייט פון דעם אמט מיט וועלכען ד״ר אימיאניטאוו פיהרט אן, דאן ביטע זעהר: איך בין גרייט צו ענטפערן. האט איהר נישט, וואס צו זאגען און איהר ווילט אייך סתם טשעפען, כדי צו רעדען, — דאן זעצט זיך אוועק און שווייגט. איך יעל אויף אזעלכע פערזענ־ליכע אטאקעס נישט ענטפערען — און וועל זיי אויך נישט דולדען. ד״ר אימיאניטאף איז נישט קיין פרעמדער. ער איז א בעלגיער ווי מיר אלע. אונז אינטערעסירט נישט זיין שטאמבוים. פאלגליך האט ער רעכט צו אלע אמטען. פונקט ווי מיר, ה׳ וואן דירען, איהר האט זיך געמאכט לעכערליך!

דער גאנצער סענאט א חוץ די צוויי־דריי נאצ־ציס אפלאדירט דעם מיניסטער.

עס איז געווען א שלעכטער טאג פאר די נאצים! דוכט זיך, אז אזוי גיך וועט ה׳ וואן דירען קיין אנטיסעמיטישע רעדעס נישט איבערחזרן.

S. SALOMONOWICZ
MEBLE
Narutowicza 16. Tel. 137-60. Rok zał. 1910

לאיד דזשארדזש וועגן דער „פליג, וואס איהר גיפט שטעקט אן געזונדע באשעפענישען מיט׳ן קדחת פון יודען־שנאה"

לאנדאן, (יט״א). „סאנדי קראניקל" ברענגט בריטערע אויסצוגען פון ארטיקעל וועגען יודען פון לאיד דזשארדזש אין דער אמעריקאנער צייטשריפט „ליבערטי" (דיענע, וועלכער יט״א האט שוין מיטגעטיילט). לאיד דזשארדזש שרייבט אין דעם ארטיקעל צוו, אנד. :

די מאלאריע־פליג וואס איהר גיפט שטעקט אן געזונדע בעשעפענישען מיטן קדחת פון יודען־שנאה זשומעט היינט אין אטמאספערע אוועקשוועבען מיט דעם זעלבען פייער זום־זום אין טויט־ברענגענדיגען גיפט פונקט ווי אין די טעג פון טארקוועמאדא.

די רדיפות קעגען יודען קומען דער עיקר, הגם נישט אויסשליסליך, פון פעלקער, וועלכע מוזען תפילה צו א יודישען נביא און וועלכע נעהמען אן זיין ווערטער : „די גאולה איז פון יודען..." און פונקט די דאזיגע פעלקער צאהלען זיך אפ די דאזיגע פעלקער ערשטעלונגען, וואס זיי רודפן דאס פאלק, פון וועלכע עס איז ארויסגעפלאסען די חאזיגע גרויסע גייסטיגע גאב.

וואס קען זיין די סיבה פון דער דאזיגער באר־נדערדער שנאה, מיט וועלכער טייל אייראפעאישע פעלקער נעהמען אויף די יודען? — פאר א טייל פון די ברוטאלסטע אנגריפען אויף יודען פאלט די שולד אויף דער רעליגיעזער בלומרשט - פרומקייט. דער שורש פון דעם פיין ליגט אבער אין דער עק־שנות, וואס יודען האבען דורך יאהרהונדערטער

ארויסגעוויזען, נישט צו פארלירען זייער אינטעגרא־ציע אלס א באזונדער און אפגעשיידט פאלק. זיי שיינען צו זיין אינטעגעשפארט אפצוהיטען זייער אינדיווי־דואליטעט אלס אן אריגינאליש פאלק. דער יוד איז היינט אפשר פונקט אזא העברעער — אין זיין טע־מפעראמענט, שטאלץ און ראבישער צוגעבונדענקייט — ווי אין די צייטען, ווען ער איז פארטריבען געווא־רען פון פאלעסטינע. יודען לאזען זיך נישט לייכט מישען. דער דאזיגער אנטיאסימילאציאניזם איז געלעגען אין ווארצעל פון נישט איין פוגראם.

די רכילות — שרייבט ווייטער לאיד דזשארדזש — וואס שרייבט צו יודען פחדנות, איז איינע פון די נידערטרעכטיגסטע פארלומדונגען. ווען זייער הילף איז נויטיג, האבען זיי תמיד בראוו געארבייט און גע קעמפט פאר די לענדער, וועלכע האבען זיי מגנעבען א יושרדיגע באהאנדלונג. זייע הורות געניסען זיי פון פולען רעספעקט און בירגערשאפט אין דער בריטי־שער אימפעריע, און די דאזיגע באהאנדלונג האבען זיי קוויטירט מיט איבערגעבענקייט און פאטריאטיזם.

די יודען האבען ארויסגעבראכט די ערהאבענ־סטע ליטעראטור וואס איז ווען־עס־איז ארויסגעגאנ־גען פון א מענשליכער פעדער. זיי האבען געגרינדעט א רעליגיע, וואס האט סוף־כל־סוף מנצח געווען זייערע באזיגער, און היינט איז דער חאזיגער גלויבען אנגענומען ביי די מעכטיגסטע פעלקער פון דער ערד.

די ... פארגעסען. אז אין די פאר־גאנגענע צייטען האבען יודען אין אזעלכע לענדער ווי רוסלאנד, דייטשלאנד און אפילו ענגלאנד (פארן איינפיהרען די געזעצגעבונג קעגען שווינדלערייען) געהאט מעהר ווי יעדער אנדער ראסע ארויסצוטראגען פון סאציאלער אונגלייכהייט און אינדוסטריעלקנעכט־שאפט.

אויב די יודען פארהיטען, אז זיי זענען דאס פאלק, וואס איז דורך גאט אויסגעוועהלט, איז דער־פאר זיכער פאראן א באווייז אויף ווייזל עס באר־ציהט זיך אויף אין פעריאד פון זייער ערשטווינער דער קאריערע. זיי זענען דורך דער השגחה אויסגער וויילט געווארען אלס דער טרעגער, וואס זאל ברענ־גען די גרעסטע גייסטיגע בשורה, וואס איז ווען־עס־איז געשיקט געווארען פון די הימלען.

אין לעצטען טייל באהאנדעלט לאיד דזשארדזש די יודישע דערגרייכונגען אין א״י און שרייבט :

דער גרעסטער שטאטסמאן, וועלכען יהודה האט ארויסגעגעבען איז דער נירציט — דר. ווייצמאן — האט באגריפען די שווערקייט און געפרובט זי צו באהערשען מיט מוט, מענשליכקייט און חכמה. אין די רעזולטאטען דערפון וועלען זיין די וויערהאפט און טע־בען די יודען די מעגליכקייט, ווידעראמאל געבען זייער צושטייער פארן ווערק פון ציוויליזאציע אין א באזונדערע געמיינשאפט, וואס לעבט אין איהר אוי־גענעם נאציאנאלער היים.

טראגישע ציפערען פון ירידה

זעלבסטמארד — די סיבה פון 7 פראצ. טויט־פאלען

בערלין, (יט״א). לויט ציפערען פון אוי־בער־ראט פון די יודישע קהלות אין דער פראווינץ באדען האט די יודישע באפעלקערונג אין דער דאזי־גער פראווינץ דעם 1-טען יאנואר 1937 באטראפען 15.400 נפשות, אין משך פון 1936 האט זי זיך פארקלענערט מיט 1.400. בעת דער פאלקסציילונג פון 1925 האבען אין באדען געלעבט 24064 און אין דער פאלקס־ציילונג פון 1933 — 20.617 יודען. די צאהל געבורטען, וואס האט אין יאהר 1935 באטראפען 81, איז אין 1936 געפאלען אויף 56. טויט־פאלען זענען געווען: אין 1935 — 346 און אין 1936 — 308. דער עודף טויטפאלען איבער געבורטען האט, אלזא, באטרא־פען 252 נפשות, ד. ה. 1.7 פראצ. פון דער באפעל־קערונג, אין 21 פאלען, ד.ה. לערך 7 פראצ. איז אלס סיבה פון טויט אנגעגעבען—זעלבסטמארד, די הויפט סיבה פון דער באפעלקערונגס־ירידה איז אבער די אויסוואנדערונג אין אנדערע געביטען פון דייטש־לאנד אדער קיין אויסלאנד. אין באדען עקזיסטירען לערך 120 קהלות, אבער העכער 11 טויזענד יודען (כמעט 75 פראצ.) לעבען אין 10 קהלות, רעזולטאטער 7450 (48 פראצ.) אין מאנהיים און קארלסרוהע. פון 1374 יודישע קינדער אין שול־עלטער באזוכען לערך צוויי דריטעל די יודישע שולען, וואס זענען געגרינ־דעט געווארען די לעצטע צוויי יאהר.

דער ציוניסט פראפ. ווייצמא[ן]

ווי זיין לעבענסציל שפיגעלט זיך אפ אין זיינע רעדעס

פון ישעיה אוגער

„דברים“ הייסט דאס ווערק, וואס האט נאך דאס אנגעהויבען צו דערשיינען אין פערלאג „מצפה“ אין תל אביב און וואס שטעלט פאר מיט זיך א וויכטיגע און איבערראשענדע נייעס אין דער ציוניסטישער ליטעראטור, א זאמלונג פון אלע רעדעס און עפענטליכע ענונציאציעס, וואס דער פיהרער פון נאציאנאלען יודענטום און פרעזידענט פון דער אל-וועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע ד״ר חיים ווייצמאן האט געהאלטען אין משך פון דער צייט זינט ער איז א ציוניסט, ביז׳ן היינטיגען טאג.

די „דברים“ וועלען דערשיינען אין פיר בענדער און וועלען ארומנעהמען ד״ר ווייצמאנס רעדעס פארן פעריאד פון זיין 40-יעהריגער טעטיגקייט אלס ציוניסט — פיהער אלס „פושטער סאלדאט“, אלס לידער פון דער דעמאקראטישער פראקציע, אלס אייגער פון די פיהרענדע „ציין זאגער און אפאזיציאנע“ און נאכדעם אלס ציוניסטישער גענעראל, אלס שארושע—דיאפער פון א יודישען פאלק אין ענגלאנד, אלס דעראבערער פון דער באלפור דעקלאראציע, אלס דיפלאמאט און מלוכה מאן, אלס אויפבויער פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט, אלס באשעפער פון דער יודישער אגענץ, אלס פיהרער און פרעזידענט.

דערווייל איז דערשינען נאר דער ערשטער באנד פון ד״ר חיים ווייצמאנס „דברים“, אין וועלכען עס קומען אריין די רעדעס פון די ערשטע ציוניסטישע קאנפערענצען און קאנגרעסען ביז׳ן יאהר 1921.

שוין פון ערשטען באנד קען מען זעהען, וואס פאר א אינטערעסאנטער „מעגליכער דאקומענט“ די „דברים“ וועלען ווערען און יואס פאר א וויכטיגער מקור פאר דער געשיכטע פון דער ציוניסטישער באוועגונג, באזונדערס פאר דער געשיכטע פון די לעצטע צוויי תקופות דער תקופה פון פאר׳ן קריג און דער איצטיגער תקופה פון פארווירקליכונג. אין די דאזיגע רעדעס, די גייסטיגע עמאנאציעס פון פיהרער, קען מען דייטליך נאכפאלגען די שפורען פון די פארשידענע עטוויקלונגס פאזיסען פון דער פערזענליכקייט ווייצמאן, פון דעם מענש און ציוניסט ווייצמאן, קען מען מעריקען די איבערגעענג פון זיין בהדרגה׳דיגען אויסוואקסען צו דעם שיעור הקומה פון היינט, צו דעם יודישען מלוכה-מאן מיט זיינע גרויסע און זעלטענע מאראלישע און גייסטיגע אייגענשאפטען, וואס האבען איהם געמאכט פאר׳ן פיהרער און אדוואקאט פון יודישען פאלק און זיינע לעבענס אינטערעסען.

בלעטערט מען אדורך דעם ערשטען באנד „דברים“ און פרישט מען אויף גלייכצייטיג אין זכרון די דערגרייכונגען און לייסטונגען ד״ר ווייצמאנס פאר די לעצטע 20 יאהר און די רעדעס, וואס ער האט געהאלטען ביי פארשידענע געלעגענהייטען צוזאמען מיט זיין לעצטער רעדע פאר דער קעניגליכער קאמיסיע אין ירושלים, וועלכע מ׳קען באצייכענען אלס נאציאנאלע טאט, אלס די גרעסטע און ווירדיגסטע נאציאנאלע מאניפעסטאציע פון די לעצטע יאהרען, — פארשטייגט מען דאס אליין אין די געדאנקען, נישט ווארטענדיג אויף די ווייטערדיגע דריי בענדער „דברים“, שטעהט אויף פאר אונזערע אויגען א יודישער מלוכה-מאן, ווי מיר האבען נישט געהאט זיין גלייכען אין משך פון אונזער לאנגער גלות געשיכטע. נישט די יודישע שטאטסמענער אין אמאליגען שפאניען און פארטוגאל, נישט דער גרויסער פראנצויזישער שטאטסמאן אדאלף קרעמיע, דער הייסער יוד און מוטיגער קעמפער פאר דער פרייהייט און באפרייאונג פון אלע אונטערדריקטע, נישט דער איטאליענישער פרעמיער לואיזי לוצאטי אדער אנדערע יודען, וואס זענען דא און דארט געשטאנען אן דער שפיץ פון א רעגירונג. זענען געווען די ווארט-פיהרער פון יודישען פאלק, די פערטיידיגער פון זיינע אינטערעסען, די אויסדריקער פון זיינע נויטען.

דער אמת׳ער „רעפרעזענטאנט פון דער יודישער מענשהייט“ איז ד״ר חיים ווייצמאן, ער איז דער באפאלמעכטיגער רעגירונגס-שעף פון יודישען פאלק, דער פעראנטווארטליכער פרעמיער און צוגלייך פרעזידענט פון דער „מלוכה אונטערנעמונג“, — א רעפרעזענטאנט אין דעם זין ווי דער אמעריקאנער דענקער ראלף וואלדא עמערסאן האט דעם אויסדרוק פערשטאנען און געבראכט אין דעם טיטעל פון זיין בעריהמטען ווערק וועגען די רעפרעזענטאנטען פון דער מענשהייט. ער האט געמיינט דערמיט צו זאגען, אז די דאזיגע „רעפרעזענטאנטען“, די יחידי-סגולה, די אויסדערוועהלטע, שטעלען פאר מיט זיך דעם פאלקאמענסטען טיפ פון מענשען; אז זיי פארקערפערן אין זיך דאס גרויסע און שיינע, דאס אידעאלע און ליכטיגע; אז זיי זענען די קעמפער פאר פרייהייט און גערעכטיגקייט, די פארטיידיגער פון באעוולטע און געקריוודעטע, די טרעגער פון די גרויסע צילען און שטרעבונגען, וואונשען און האפנונגען, זוכענישען און דענקענישען פון דעם אנדער יענעם טייל פון דער מענשהייט.

ד״ר חיים ווייצמאן איז אלזא אין ריכטיגען זין פון ווארט דער „רעפרעזענטאנט פון דער יודישער מענשהייט“. מ׳קען אויך אויף איהם זאגען דאס, וואס ער אליין האט געזאגט וועגען סאקאלאוו, שילדערענדיג דעם איינדרוק פון סאקאלאווס רעדע אויף דער פרידענס-קאנפערענץ אין פאריז אין פעב ר״ואר 1919: מ׳האט געפיהלט דעמאלט, האט ווייצמאן דערצעהלט, אז ער טראגט דעם צוויי טויזענד יעהריגען גלות און די גאנצע צרות לאסט פון יודישען פאלק אויף זיינע פלייצעס. אויך ווייצמאן טראגט אויף זיך די שווערע משא פון צוויי טויזענד יאהר. ער טראגט אבער אויך צוגלייך נאך א געוואלטיגערע לאסט פון דאגות און פעראנטווארטליכקייט פאר׳ן איצט, פאר׳ן היינט, פאר׳ן גורל פון דער יודיש נאציאנאלער היים, פאר דער בעגענוואר׳ט און צו קונפט פון נייעם יוד, וואס בויט די היים אין א״י.

עס איז נישטא קיין צווייג פון ציוניסטישען לעבען — פון יודישען לעבען, קען מען אייגענטליך זאגען — נישטא קיין צרה פון ישוב, קיין איין פראבלעם פון אויפבוי-ווערק, וואס זאל איהם נישט פארשאפען קיין דאגות און קיין ארבייט. צי עס האנדעלט זיך וועגען קולטור-פראגען, דער העברעאישער אוניווערזיטעט, דעם איי״דיגען שול-וועזען, צי וועגען דער אראבער-פראגע, דיפלאמאטישע שרית, פאליטישע דעמארשען, אונטער-האנדלונגען מיט דער ענגלישער רעגירונג, שקלא-וטריא׳ס מיט דער א״י אדמיניסטראציע, צי וועגען יודישער ארבייט, עליה-ענינים, אדער לאנד-ווירטשאפטליכע און קאלאניזאציע-פראבלעמען — פאר אלץ איז ער קודם כל פאראנטווארטליך, מיט אלץ מוז ער זיך אינטערעסירען, פאר אלץ מוז ער זארגען, זוכען אן עצה, אן אויסוועג, א מיטעל, א תרופה. ער האט בוכשטעבליך די האנד אויפ׳ן פולס פון יודישען פאלק, פון דער ציוניסטישער באוועגונג, פון ישוב אין א״י.

דאס איז ווייצמאן דער ציוניסט. אזוי שטעלט ער זיך אונז פאר אין זיינע „דברים“, אפילו נאר פון ערשטען באנד. און אזוי איז ער אין דער ווירקליכקייט. מ׳ר אקצענט׳רען מיט א כיון דאס ווארט „ווייצמאן דער ציוניסט“, בכדי אויפמערקזאם צו מאכען די, וואס ווייסען דאס נישט, אז ווייצמאן איז כל ימיו, פון זינט ער האט אנגעהויבען צו דענקען און צו האנדלען אלס באוואוסטזיניגער מענש, געווען בלויז א ציוניסט, נישט „עפיס אנדערש“, נישט קיין איבערלויפער פון אן אנדער פארטיי, נישט קיין „טוישער“, וואס האט געביטען זיינע אנשויאונגען און אידעאלאגיעס, זיך צוגעפאסט אלע מאל צו די אומשטענדען, צו דער ארער יענער קאר יונקטור, אדער זיך יאהרען לאנג מיישב געווען, געקעמפט מיט זיך, געמוזט זיך גייסטיג „איבער-שטעלען“ ביז ער איז געקומען צו דער „ציוניס-טישער איינשטעלונג“.

ווייצמאן האט זיין ציוניסטישען אני-מאמין ווי זיין יודיש וועזען, זיין יודישען פאטריאטיזם און יודישע מענטאליטעט געבראכט מיט זיך, פון דער היים, פון עלטערן-הויז. ער האט קיינמאל זיך נישט פארנומען מיט עפיס אנדערש ווי מיט ציוניזם. פון די יונגסטע יאהרען אן האט ער אפגעגעבען זיינע כחות און זיינע גרויסע פעהיגקייטען דער יודיש-נאציאנאלער זאך, האט ער געדינט דעם ציוניזם, געדינט דעם יודישען פאלק בכל לבבו ובכל נפשי ובכל מאדו.

אבער נישט אלעמאל האט ער געהאט דאס פאלק אינטער זיך, איז געקומען דאס פאלק אויף זיין רוף. און שוין אלס פיהרער, אלס, דער פאר-אנטווארטליכער לייטער פון דער יודיש - נאציא-נאלער פאליטיק, האט ער זיך כסדר אנגעשטויסען אויף ווידערשטאנדען און א אפאזיציע, אויף אונצו-פרידענע און אומברחמנות׳דיגע קריטיקער. און דער עיקר — ער האט נישט געהאט דאס פאלק ארום זיך, ווען ער האט עס נויטיג געהאט, און דא ליגט דאס טראגישע אין דער גלענצענדער קאריערע פון דעם דאזיגען יודישען מלוכה-מאן. ער, וואס האט אויסגעקעמפט די באלפור-דעקלאראציע, וואס האט פארווירקליכט הערצל׳ס חלום וועגען „טשארטער“ וואס האט דערפיהרט דעם אויפבוי פון דער נאציאנאלער היים צו א מדרגה, ווי אפילו די אוטא-פיסטען האבען זיך נישט פארגעשטעלט, אז מ׳קען דאס דערגרייכען אין משך פון אזא קורצער צייט, — ער האט אין די סאמע דעצידירענדיגע מאמענטען פון דער יודישער געשיכטע זיך געמוזט אליין אוועק-לאזען איבער דער וועלט מאכען פראפאגאנדא, אויפקלערען, מסביר זיין, וועקען, מאהנען, זוכען דאס יודישע פאלק און רופען עס צו געמיינזאמער ארבייט פאר זיין באפרייאונג.

אויף דער ציוניסטישער קאנפערענץ אין לאנדאן, אין יולי 1920, באלד נאכ׳ן ע״פאלג אין סאן-רעמא, וואו די באלפור-דעקלאראציע איז אריינגענומען געווארען אין פרידענס-טראקטאט מיט טערקיי, האט ווייצמאן, ענטפערענדיג זיינע קריטיקער, פארענדיגט זיין רעדע מיט פאלגענדע, אין א טאן פון רעזיגנאציע און אנטוישונג און מיט א וועהטאגליך געפיהל ארויסגעזאגטע ווערטער:

— נישט נאר היינט האב איך זיך איבערצייגט אין באנומען דעם אמת: אז מיר פארשטעהען נישט די גאנצע ריזיקייט, די פולע באדייטונג פון דעם באשלוס פון סאן-רעמא, און אז מיר זענען צוגעגרייט צו דער ארבייט. ווען איהר וואלט אוועקגעגעבען אייערע הערצער, אייער גוטס און אייערע נשמות, אזוי ווי דאס האבען געטון די פאליאקען, ווען עס האט געשלאגען די שעה פון זייער באפרייאונג, וואלטען מיר געקענט אריינ-ברענגען א האלב מיליאן מענשען קיין א״י. אבער איך זעה נישט, אז איהר זאלט עס טון. און דער-פאר נעהם איך זיך דאס רעכט זיך צו ווענדען צום כלל-ישראל מיט א געשריי —

— יודיש פאלק, וואו ביסטו?

* * *

ווי אין לעבען, ווי אין פארקעהר מיט ...
שען, אזוי איז ווייצמאן אויך אין זיינע רעד...
איינפאך, לאגיש, זאכליך, גראדליניג, קלאר, ...
ליך און רעאל. נישטא ביי איהם קיין מליצ...
קיין „שיינע“ ווערטער, קיין פראזעאלאגיע ...
גאמענטען און פערפוצונגען. ער האט שטענ...
פאר זיינע געדאנקען א קלארען, פרעציזען און ...
סאמע איינפאכסטען אויסדרוק. ער איז א ...
פון דער פראזע, ווי מ׳ווייסט, א פיינד פון ...
טירען און פאליטיקירען און פון יעדען אומ...
טען, אומקלארען און פארנעפעלטען ווארט. ...
איז מסוגל צו פארטשאדען די קעפ און ארויסצו...
פען פאלשע האפנונגען. מ׳האט נישט איינמאל ...
האט צו איהם טענות דערפאר: אז ער ...
דעם ענטוזיאזם, אז ער „האקט אונטער די ...
לען“, ווי מאנכע דריקען זיך אויס. אבער ...
איז ער — ער איז געגען דער פארפיה-רעדישער ...
זע, געגען יעדע ארט פון אילוזיאניזם, און ...
כער פארם עס זאל נישט זיין — ער איז א ...
פון דער טאט, פון פראקטישע מעשים, וואס ...
מ׳יז ביידע פיס אויפ׳ן באדען פון דער ווירקליכ...
קוקט דער ווירקליכקייט גלייך אין די אויגען ...
און ווייסט, אז נאר אזוי, ארום קען מען ...
און בויען אויף א פעסטען און זיכערען ...
מענגט.

אבער דער טאן פון דער טאט, דער ...
פאליטיקער ווייצמאן דערשיינט פאר אונז ...
אין אן אנדער געשטאלט, ווען מיר לייענען ...
מעריקאס זיינע „דברים“. צווישען די שורות ...
די דאכליבע, אפטמאל אזעלכע פראזאאישע ...
אנטפלעקט זיך פאר אונז פלוצלונג ווייצמאן ...
ראמאנטיקער, דער בעל-חלומות, דער גרויסער ...
טוזיאסט מיט זיין באגייסטערונג פאר דער ...
לייסטונג ביי דער אויפשטעלונג פון ענין, ...
כען ער אליין איז איינער פון די הויפט-ארכיטעק...
מיט זיין האפנונג אויף דעם ענטגילטיגען ...
דער יודישער זאך, מיט זיין גליהענדיגען גלויבען ...
דעם אויפקום פון דעם יודישען פאלק, ...
אויפקום פון א נייער יוד׳ישער קולטור ...
יודישען מענש, א געזונטען און גליקליכען ...
אויף זיין אייגענעם באדען אין זיין אל...
יודישען לאנד.

מ׳לייענט דעריבער די „דברים“ נישט נאר ...
אינטערעס, נאר אפטמאל אויך מיט שפאנונג ...
אלעמאל, ביי יעדער רעדע, וואס מ׳לייענט ...
ווייזט זיך אויס, אז ווייצמאן קומט שטענדיג ...
אין פאדערונג צו די יודען, מיט דער ...
פאדערונג „וואס ער האט ארויסגעזאגט אין ...
איינפאכע אבער שטארקע ווערטער אין ...
רעדע, וועלכע ער האט געהאלטען אין יונ...
אין דער לאנדאנער אסעמבלי-האל:

— יודען! מיר מוזען בוי׳ען ארץ-ישראל ...
ריינע העבד און מיט א ריין הארץ! — ...
רען נישט אריינברענגען אין לאנד אריין קיין ...
פון עקעלהאפטען גלות, אויב מיר ווילען ...
אז ציון זאל זיך פארוואנדלען אין — ...
אויף אונז ליגט א חוב, אז מיר זאלען ...
אין גלות, אנהויבען מאכען די הכנות צו ...
עליה קיין א״י! יעדער איז עס מחויב צו ...
זיך אין דער היים. א רייזע קיין א״י איז ...
קיין רייזע קיין ניו-יארק אדער לאנדאן ...
אין אן אנדער ארט!! — דארט זענען מיר ...
60-פראצענטיגע יודען, אין א״י אבער מוזען ...
זיין הונדערטפראצענטיגע יודען. זעהט איינ...
צען אין די הערצער פון אייערע קינדער ...
דאנק, אז עס שטעהט זיי פאר צו לעבען און ...
קלערט זיי אויף אין דער הינזיכט. דערציהט ...
פאר געזונטע און שטארקע, פאר ריינע און ...
ליכע, ווארום עס שטעהט זיי פאר אויסצופיה...
א גרויסע אויפגאבע.

10 יאהר נאך יואל ענגעלס טוי[ט]

דער פיאנער און שעפער פון יודישע מוזיק בכלל און פון יודישען ליד בפרט

יודיש ליד! אמאל אין די בעסערע צייטען, ווען די אינטעליגענטע קרייזען, אפגעריסענע פון פאלקס-לעבען און פאלקס-שאפען, האט מען תלטען געהערט די צוויי ווערטער „יודיש ליד“. וועגען יודישע מוזיק האט מען בכלל נישט געגלייבט, אז אזא פארזוכענישׁ עקזיסטירט איבערהויפט. איך פאלק אבער האט מען נישט געצווייפעלט, אז עס גיבט א יודישע מוזיק, יודראיה: דאס פאלק עסט שאפט, זינגט און לעבט מיט איהר ווי מיט עקזיסטענץ־עדיגע, אלס א באשטאנד טייל פון פאלקס-לעבען.

די רוסישע יונג-מוזיקער: ענגעל, שאלים, סאמינ-סקי, און נאך פיל אנדערע, וואס אויסגעצייכענט זייערע נעמען ווערט פיל א״ט פארנעהמען, גויסבריג מאכן אימפולס פון זייער הויך-גרויסע מוזיקאליטעט און דראנג נאך מוזיקאלישע טעטיגקייט — האבען ארב[עט] מער די חזיקאג פון די גרויסע רוסיש-יודישע זשור[נ]אליסטען, די רעדאקטארען פון אמאליגען „וואס-כאר“ ניגזובורוג און מארעק, וועלכער האבען זיך גע-שטעלט פאר א ציל, צו „באקעהרען די יודישע אינ-טעליגענטע יוגענט צום ספעציפיש-יודישען שאפען אויף אלע געביטען, האבען די יונג-מוזיקער זיך א קעהר געגעבען „מיטן פראנט צום פאלק“ און צו זיין שאפען: צו באארבייטען און מאדערנעם פארם די יו-דישע מוזיק און באזונדער דאס יודישע פאלקס-ליד.

נאטירליך, דער ערשטער, וואס האט זיך געשטעלט אין דער ערשטער ריהע פון די מוזיקער, איז געווען נישט קיין אנדערער ווי יואל ענגעל.

שוין אין די 90-ער יאהרען אין מאסקווער קי-נסטלערישער געזעלשאפט פאר נאטור-וויסענשאפט. אנ-

טראנספאלאגיע און עטנאגראפיע האבען ענגעל און מא[...] רעק געהאלטען זייערע ערשטע פארטראג איבער יודי-שע מוזיק און יודישע פאלקס-לידער און דורך די בע-סטע מוזיקער און קינסטלער גלייך אויסגעפיהרט דעם ערשטען קאנצערט, כדי זיי אמפולטסטען צו באווי-זען די צאהלרייכע אינטעליגענטע יודישע און אפילו נישט יודישע צוהערער אונטער וועלכע עס האבען זיך געפינען גרויסע פראפעסארען, מוזיקער, ארטיס-טען, ווי איבערהויפט פארשידענע קינסטלער, אז עס עקזיסטירט און עס פראדוצירט זיך אין גרעסערען מאסשטאב א יודישע מוזיק.

גלייך נאך דעם קאנצערט האט זיך געבילדעט די בארימטע געזעלשאפט די רוסישע יונג-מוזיקער צו זאמלען און באארבייטען יודישע מוזיק און יודישע פאלקס-לידער אין קונסטגרויסע ראהמען ווי ס׳פאדערט די נייעסטע מאדערנע מוזיקאלישע קונסט. די ער-שטע פרוכט פון דער געזעלשאפט איז געווען די ארויס-געגעבענע לידער-פערלע: פון פאלקס-מוזיק, ווי די אזוי באקאנטע און אין פאלק געזונגענע לידער: „די גאלדענע פאווע“, „די אלטע קשיא“, „פאריאמערט פארקלאגט“, „באצקעלע“, „שטיי אויף מיין פאלק“, „דו מיידעלע דו שיינס“, „אז איך וואלט געהאט“, „אונטער ישראלס וויגעלע“, „דעם רביס ניגון“.

„קדיש“ — דאס זענען נאר איינצעלנע זינג-לידער פון גרויסען פאלקס אוצר.

ווי זענען נאך די לידער באארבייט פאליפאניש פאר ארקעסטער, שטרייך-קווארטעט?

די געזעלשאפט האט זיך נישט באגרעניצט מיט באארבייטען פון די יודישע פאלקס-מוזיק אליין. זי האט זיך די מיה געגעבען צו איינארדנען קאנצער-טען פון די יודישע מוזיק און ליהער אין אלע שטעדט און שטעטלעך. פריי זיי זאלען ווערען פלייש און בלוט פון פאלקס-מענש און דער פאלקס-מענש האט טאקע געהערט און ווייענענדיג: און לאכענדיג זיינע לידער און מיט פרייד ביז צו טרעהרען מיטגעזונגען. נישט נאר דער פאלקס-מענש אליין, נאר די קאנצערטען פון יודישע מוזיק איז געווארען א יום-טוב פאר יודישע אינטעליגענץ. אין די קאנצערטען האבען זיי דאך גע-הערט די אין זייער אונטערליכע באהעלטענישען געדרי[...] מעלטע נאהענטע פאלקס-מאטיווען, וואס דריקט און פרעסט זייערע הערצער צו דעם זעלבען אויספלום ווי אין די הערצער פון פאלקס-מענש: צום אויס-פלום פון פאלקס-שמערץ. און פאלקס-הומאר, די קאנ-צערטען זענען געווארען פאפולער און באליבט אויף אזוי וואיט אז זיי האבען ארויסגערופען קריטיק. מ׳ה[...]

דאט שוין אנגעהויבען צו זוכען און טייפען ...
דאס פאלק זינגט אזוי לידער אין אזא פארמ...
דאט מען געזאגט, דאס פאלק זינגט נישט אזוי ...
פאליצירט, מיט אזעלכע מאדערנע הארמאניזאציע...
נע לידער, וואס דאס באווייזט אז מען האט זיך ...
הויבען זעהר צו פאראינטערעסירען מיט די ...
מוזיק, אין ווער מעגליך אז אזא מוזיקער ווי ...
זאל זיך אפזאגען פון די נייעסטע מוזיקאלישע ...
טור און באארבייטען די לידער פרימיטיוו, ווי ...
נען פרימיטיוו געשאפען געווארען אין פאלק. ...
אוניסאן. טעוועהנליכע מענשען דענקען דאך ...
יעדע מעלאדיע הארמאניש. א פשיטא שוין אזא ...
זיקער ווי ענגעל.

טראץ אין דעם מאדערנעם לבוש זענען די ...
פאראייניגט ביז וואנען עס וועט עקזיסטירען ...
יודישע פאלק, און דא ליגט דער גרויסער פארד...
פון ענגלען. יואל ענגעל האט אונז פארשט...
אונזער פאלקס-מוזיק און פאלקס-לידער אפשר ...
אויפיג.

10 יאהר ווי דער גרויסער מוזיק-פיאנער ...
יודישען פאלקס-ליד יואל ענגעל האט זיין ...
ליד אויסגעזונגען; זיין לעבענס-ליד וואס ...
שטערבט און געצייכנט אויפצוועקען דאס ...
פאלקס-ליד, וועלכע וועט אייביג קלינגען ...
מ׳רייסט פאר אונז, און ווי א פארוואורף פאר ...
ווילען יודען שלעכטס טון...

...o-ski.

...ואַי דע טאָרעס

פון לעא קעניג

— 6. —

קאָלומבוס האָט דורכגעפירט זיין שליחות, ...רט פאר איזאַבעלאַ און פערדינאַנדען וועגען ...ריכקייטען, וואָס ער וועט זיי פון דאָרט ברענגען, ... וועגן די מיליאָנען מענטשן און אונגלויביגע, וואָס ער וועט ברענגען צו דער קירכע, צו ...סן... און וועגן דער גרויסקייט און מאַכט פון ...אַניע.

און ווען דע טאָרעס האָט געזעהן, אַז זייטע רייך ...ן אַנייער וועלט און א ניי לעבען פאר די ...אַנישע יודען זענען געפאַלען אויף מויבע אויי...ן, האָט ער מיט די רייכע מאַראַנעס אויך אָנ...ויבען רעדען וועגן די גרויסע פּראָפיטען, וואָס ...ר האַנדעל מיט די שקלאַפען פון דער נייער וועלט ...ט זיי אַריינברענגען.

און דאָס איז זיי, די רייכע מאַראַנעס וואָס ...גען געוואָרען, אַז צוליב די פּראָפיטען, און ווייל ...מיט האָבען זיי אויסגענוצט די חשדים פון דער ...קוויזיציע, אַז מיט זייער געלט קאָלומבוסן ...ן זיי אויסען צו העלפען די יודען און די נייע ...טען צו ראַטעווען זיך פון דער הייליגער אינ...וויזיציע. אָפיציעל האָט עס געהייסען, אַז קאָלומבוס ...ס געהאָט מיט דעם איינציגען יוד דע טאָרעס ...ף זיין שיף נאָר אַלס דאָלמעטשער. אָבער אין ...ר אמת'ן איז ער געווען אויף דער שיף אַלס פאר...טער פון די רייכע קאָנווערסאָס, וועלכע האָבען ...פינאַנסירט קאָלומבוסעס שיף מיט זייער געלט. ...קאָלומבוס האָט פאַנטאַזירט און סאַנטעזן צוגע...ט שרייבען געשעפטס־בריף... אָבער זיי האָבען ...י העראויף אַליין נישט פאַרלאָזט און האָבען איין ...ים אָנגעזאָגט זייער שליח דע טאָרעס:

...„פאָהר מיט אָפענע אויגען"...

...דע טאָרעס האָט העברעיי געפיהלט דעם אומעט ...ן זייער וואָרנונג.

...„דעם אין דרייסיגסטען מערץ, איינם טויזענט ...הונדערט און צוויי און נייציגסטען יאָהר, האָ...ן איזאַבעלאַ און פערדינאַנד געח'תמ'עט דעם

גירוש פון די שפּאַנישע יודען; און דעם זיבעצעהנטען אַפּריל פון דעם זעלבען יאָהר, האָבען זיי גע־וויליגט און אונטערגעשריבען דעם קאָנטראַקט מיט קאָלומבוסען, וואָס דער מאַראַן דע קאַלאַטאַ האָט צוגעטריט".

לואי דע טאָרעס האָט אין דעם היסטאָרישען צו־פאַל געזעהן „גאָטס פינגער".

און ווען ער איז אַרויף אויף דער שיף האָט ער געוויינט און געטאַנצט פאַר פרייד.

— 7. —

ווי קומט עס, וואָס לואי דע טאָרעס האָט נישט איבערגעלאָזט קיין געשריבענע איינדריקען פון זיין נסיעה מיט קאָלומבוסען צו דער נייער וועלט?

דער שפּאַנישער היסטאָריקער לאַ קאָסאַ — קאָ־לומבוסעס גייסטליכער — האָט פאַרזאָרגט די דאַנקבאַרע מענשהייט מיט קאָלומבוסעס פערזענליכע באַאָבאַכטונגען, שטימונגען און געדאַנקען בשעת דער וואַנדערבאַרער רייזע און נאָך וואונדערליכערער אַנטדעקונג.

אָבער לואי דע טאָרעס איז דאָך עפּעס אליין טער ווען א גרויסער שפּראַכען קענער, א יוחסן ספר — ווי־זשע קומט עס, וואָס ער האָט נישט געפונען פאַר נויטיג צו פאַרצייכענען אין א טאָג־בוך זיינע איינדריקען פון דער נייער ערד און פון די נייע מענשען, וואָס ער איז געווען דער ערשטער פון דער עקספּעדיציע, וואָס קאָלומבוס האָט אַראָפּגעלאָזט פון שיף, מיט זיי צו פאַרבינדען רעדען.

זיינער א טאָג־בוך וואָלט דאָך געווען פון די טייערסטע היסטאָרישע דאָקומענטען.

אפשר אפשר האָט לואי דע טאָרעס יאָ געפירט אַזאַ טאָג־בוך, נאָר די הייליגע שפּאַנישע אינקוויזיציע, האָט פאַרניכטעט דעם טאָג־בוך צוזאַמען מיט אַלע כתבים און ספרים, ווען זי האָט פאַרברענט, ווייל ער האָט זיך צוריקגעקעהרט צו דער יודישער אמונה? היסטאָריקער בכלל און באַזונדער די אַמאָליגע היס־טאָריקער, זענען גרויסע סנאָבען: זיי האָבען נאָר

אַן אויסגעטראַכטע ביאָגראַפיע

צו טון מיט די העלדען, וואָס שפּילען די ערשטע ראָלען, וואָס שטייען אין פאָרדערגרונט פון דער גרויסער דראַמאַטישער ביהנע, וואָס ווערט אָנגערופען די געשיכטע פון דער מענשהייט.

זיי גיב נאָר מלכים אָדער קאָלומבוסעס.

מיט די „אַקטיאָרען", וואָס שפּילען דריט, אָדער פינפט - קלאַסיגע ראָלען אין די גרויסע היסטאָרישע דראַמעס, ווילען זיך דער חוב געשיכטע - שרייבער, גאָרנישט באַשעפטיגען אַפילו.

ערשט אין די מאָדערנע צייטען האָט מען אָנ־געהויבען באַגרייפען ווי וויכטיג עס איז צו קענען דאָס לעבען און ווירקען פון די „קלענערע פיגורען", וועלכע ווערען נאַטירליך אין גאַנצען פאַרשטעלט פון די ריזען.

ווי בעסער וואָלטען מיר פאַרשטאַנען און גער קענט קאָלומבוסען אַליין, ווען לואי דע טאָרעס, זיין איבערזעצער און דאָלמעטשער, לאָזט אונז אויך אי־בער א זשורנאַל פון דער נסיעה.

אָבער אויף וויפיל מיר איז באַקאַנט האָבען אַפי־לו הייגטיגע היסטאָריקער זיך גאָרנישט פאַרטראַכט וועגען דעם איינציגען יודען, וואָס קאָלומבוס האָט מיטגענומען אויף זיין ערשטער נסיעה. און צי ער האָט פאַרצייכענט זיינע וועגן־איינדריקען צי נישט.

נאָר ווען מען לייענט אין קאָלומבוסעס היסטאָרישען טאָג־בוך אַזאַ שטעלע:

„האָט אויפהויבען זיך פּתאום ים איז געווען זעהר גינסטיג פאַר מיר, דאָס זעלבע האָט זיך אַמאָל גע־טראָפען מיט משה'ן, ווען ער האָט אַרויסגעפיהרט די יודען פון מצרים" — מוז מען, דוכט זיך מיר, א קלער טון וועגען לואי דע טאָרעסן, דעם איינציגען יודען, וואָס איז מיט איהם מיטגעפאָהרען אַנטדעקען א נייע וועלט.

פון אַט דער ציטירטער שטעלע, ווי פון אַנדערע ביבלישע שטעלען אין קאָלומבוסעס טאָג־בוך און בריוו, ווילען מאַנכע היסטאָריקער אַרויסדרינגען, אַז קאָלומבוס אַליין האָט געשטאַמט פון יודען.

אויך העָר אָבער דע טאָרעס שטימט אַרויס פון קאָלומבוסעס:

האָט דע טאָרעס נישט איינגערעדט קאָלומבוסען אויף דער שיף, אַז ער „דער גרויסער אַדמיראַל" איז דער צווייטער משה, וואָס וועט אַרויספיהרען די יודען און די מאַראַנען פון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע?

— 8 —

אַן אמת טראַגישע פיגור אַט דער לואי דע טאָ־רעס: ער האָט נישט געקענט כאַפּען דאָס אויג פון דער געשיכטע, אַפילו ווען ער איז געווען אין דער כאַמער געריכט פון איינער פון די גרעסטע היסטאָ־רישע פּאַסירונגען.

אפשר דערפאַר, ווייל ער איז געווען בטבע צו פיין און ערליך?

ער איז געווען רייך און געבילדעט און האָט זיך געוואָלט שפּילען מיטן לעבען און ער האָט זיך אַליין פאַרשפּילט.

ער האָט זיך נישט געקענט מאַכען אונשטערבליך, כאָטש ער האָט עס אפשר מעהר פאַרדינט ווי מאַנכע אַנדערע אונשטערבליכע, מיט וועלכע די בית־עולמ־דיגע געשיכטע איז פול.

ער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון א גלענצענדער קאַר־יערע אין איזאַבעלאַס הויף, ער האָט נישט געזוכט קיין רייכטימער, ער האָט זיך געשפּילט מיט זיינע ספרי חכמה און מיט זיין לעבען.

און ווען די אינקוויזיציע האָט זיך צוברענט און ער איז „משוגע" געוואָרען, האָט ער נישט אַנט־פּלעקט אָפען פאַר דער וועלט זיין אידעאַל און זיין פּנים — ער וואָלט אפשר היסטאָריש געוואָרען אַלס דער ערשטער ד"ר הערצל. אַלס דער ערשטער טע־ריטאָריאַליסט ביי יודען — ניין, ער איז מיטגע־פאָהרען מיט קאָלומבוסן אַלס דאָלמעטשער.

און ער האָט אַפילו קיין טאָג־בוך נישט איבער־געלאָזט פון דער וואונדערליכער היסטאָרישער נסיעה וואָס דאָס אַליין וואָלט איהם אונשטערבליך גע־מאַכט.

(שלוס־אַרטיקעל — פרייטאָג)

א אונרוהיגער גייסט

די געשיכטע פון אַ משומד, גרינדער פון דער לוקיאַנישער בעוועגונג

פון יצחק שאַפּירא

...פאַר עטליכע יאָהר בעת די טרויעריגע געשע־...נישען אין ארץ ישראל (אויגוסט 1929) האָט גע־...לט א באַדייטענדע ראָלע דער ירושלימי'ער נאָ־...טער לוקי. אָט דער דאָזיגער ענגליש - קאָלאָניאַל־...אַמטער, א משומד, וועלכער שפּילט נאָך היינט א ...דייטענדע ראָל אין דער פּאָליטישער וועלט אין ...לאַנד, איז א זוהן פון א מערקווירדיגען גאַליציא־...ר יודען, וועלכער האָט געגרינדעט די סעקטע „לו־...קער", פון וועלכער עס געפינען זיך נאָך איצט ...ך פון זיי אין די יודישע קאָלאָניעס אין ארץ ...ראל.

...די לעבענס־געשיכטע פון דעם דאָזיגען מאָדנעם ...ליגיעזען טרוימער איז זעהר אינטערעסאַנט. ער ...ן געבוירען געוואָרען אין יאָהר 1854 אין דעם ...יעם שטעטעל טיסמעניץ, ביי סטאַניסלאַוואָ. ...ן פאָטער, אברהם פּאָלאַק האָט איהם דערצויגען ...ן חסידישען גייסט, און דאָס יונגעל וואָס האָט ...זעהר געלערנט אין חדר און שפּעטער אין ישיבה, ...אָט אָנגעהויבען גיך שמ'ען אַלס „עילוי". ער איז ...אָבער לאַנג ביי זיין פרומקייט נישט געבליבען. די ...שכלה־ביכלעך האָבען געבראַכט די אמונה פון דעם ...סידישען, פרומען בחור. ס'האָט איהם דאָן געצויג...ן צו וועלטליכער בילדונג און ער איז אוועק קיין ...רלין. דאָ האָט איהם דער באַרימטער יודישער ...פעסער, אברהם גייגער, אַריינגענומען אין זיין הויכ־...ול פאַר יודישער וויסענשאַפט. געווען איז דאָס ...ן ווינטער פון 1872-73. לוקי האָט געלערנט אַלגע־...מיינע לימודים. די אַלטע שפּראַכען האָט ער זיך ...אַלד אויסגעלערנט.

לוקי'ן האָבען אָבער די לימודים נישט באַפרי־...ט. ער האָט געזוכט צו לעשען דעם דורשט פון ...ן נשמה און האָט אָנגעהויבען צו באַזוכען די פאַר־...זיינע טעאָלאָגישע ויכוחים, אין וועלכע ער האָט ...ך לעבהאַפטיג באַטייליגט. פאַרטיפענדיג זיך אין ...ער יודישער געשיכטע און דערהויפּט אין די באַ־...הונגען פון הלל הזקן צו די ערשטע אַפּאָסטאָלען, ...ן איהם געקומען אויף, געדאַנק, אַז עס איז כדאי ...צו גרינדען א נייע יודישע סעקטע, וואָס זאָל באַ־...וועקען ביסלעכווייז צו פאַרוואַנדלען די יודישע ...אמונה אין אַן אַלוועלטליכען גלויבען, אַזוי ווי דער ...באַהאַיזם", וואָס איז א געמיש פון פאַרשידענע ...גלויבענס.

ווייסענדיג, אַז מען וועט איהם זיכער חושד זיין, ...אַז ער איז א מיסיאָנער, האָט ער גלייך פון אָנהויב ...ן זיין טעטיגקייט אָנגעהויבען א העפטיגען קאַמף ...מיט די מיסיאָנערען. ער האָט טעקעמפט געגען זיי ...מיט ביטערקייט און צאָרן.

נאָך דער דאָזיגער גייסטיגער איבערקעהרעניש, ...האָט ער געגומען וואַנדערן איבער פאַרשידענע לענ־...דער, קומענדיג קיין לאָנדאָן, האָט ער זיך פאַרבונ־...דען מיט די באַפּטיסטען וועלכע האַלטען פון שבת, ...אַנשטאָט זונטאָג. און דער רעזולטאַט פון זיין באַ־...קאַנטשאַפט מיט די לאָנדאָנער באַפּטיסטען איז גע־...ווען, אַז מען האָט אָנגעהויבען צו פּלאַנעווען די ...גרינדונג פון א מיסיע, כדי צו געווינען יודען פאַר ...דער דאָזיגער סעקטע.

לוקי צוזאַמען מיט איינעם הערמאַן פרידלענ־...דער האָבען אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען א מאָנאַט־...זשורנאַל „פּעקיוליער פּיפּעל" (דאָס זונדערבאַרע ...פאָלק) און אויך א העברעאישע צייטשריפט „עדות ...ישראל", וואָס האָבען באַהאַנדעלט די יודישע ...אמונה און געשיכטליכע באַליכטונג און אויך ...געדרוקט פאַרשידענע אַנדערע רעליגיעזע אַרטיקלען.

לאָנדאָן איז אָבער נישט געווען די פּאַסיגע שטאָט פאַר לוקי'ס באַוועגונג. ביי די לאָנדאָנער יודען, וואָס זענען שטענדיג געוואָרנט געווען צו דער מיסיאָ־נערישער פּראָפּאַגאַנדע, האָבען אויסגעוואוזען זיינע זשורנאַלען ווי א נייער מיטעל פון די מיסיאָנערען אַריינצונאַרען יודען, כדי זיי אָפּצושמד'ן.

נישט האָבענדיג קיין אַנדער ברירה, איז לוקי אוועק מיט זיינע אָנהענגער קיין גאַליציען, איהם האָט געצויגען צו זיין סביבה פון יודען לומדים, מיט וועלכע ער וועט זיך קענען אויסטענה'ן וועגען זיינע אידעען. ער האָט זיך באַזעצט אין לעמבערג, וואו ער האָט טאַקע געפונען אָנהענגער, אָבער נישט אין די לומדישע קרייזען, נאָר צווישען גאַנץ אַנדערע שיכטען, באַזונדערס צווישען משכילים, שריפטשטע־לער און סתם אינטעליגענטען. און אין א קורצער צייט בערך האָט מען וועגען לוקי'ס נייער סעקטע גערעדט אין גאַנץ מזרח גאַליציען.

די מיסיאָנערען האָבען שטאַרק מורא געקריגען, אַז ווען לוקי'ס אידעען זאָלען ווייטער אַזוי פאַר־שפּרייט ווערען, קאָנען זיי אונטערגראָבען זייער גאַנ־צע טעטיגקייט. זיי האָבען דעריבער באַשלאָסען צו פאַראייניגען זייער טעטיגקייט צוזאַמען מיט לוקי'ס און מספּים געווען די ערשטע צייט אויסצוגעבען א סך געלט צו פאַנגען יודען. פאַר לוקי'ס סעקטע, הגם אין דער דאָזיגער סעקטע זענען נאָך דאַמאָלט קיין משומדים נישט געווען. די מיסיאָנערען האָבען גע־בראַכט קיין גאַליציע פאַר דעם צוועק דעם רב ליכ־טענשטיין פון אונגאַרן און אויך יוסף ראַבינאָוויץ, דעם גרינדער פון די ביליצעס אין קישענעוו, וועל־כע האָבען זיך שפּעטער גע'שמד'ט.

מיט'ן געלט פון דער ענגלישער מיסיע איז דאַן אויך געשאַפען געוואָרען א באַזונדערע קאָלאָניע אין סניאַטין לעבען סטאַניסלאַוו, וואו די „לוקיאַנער" האָבען אויפגעשטעלט א „בית מדרש". מ'איז אין דעם „בית מדרש" געזעסען און געלערנט תנ"ך, ברית־חדשה און עין־יעקב. חסידישע בחורים פלע־גען אַנטלויפען פון זייערע עלטערן אין דער דאָזיגער קאָלאָניע און האָרעוען לערנען אויפן חשבון פון דער ענגלישער מיסיע.

די מיטגלידער פון די לוקיאַנער קאָלאָניע האָבען צווישען זיך געלעבט, ווי מיטגלידער פון איין פאַ־מיליע. זיי האָבען זיך געטיילט מיט'ן ביסען פון מויל, האָבען אוועקגעשענקט זייערע קליידער צו אָרימע, און צווישען זיך האָבען זיי געגעבען א סך געלט פאַר ציוניסטישע צוועקען און האָבען געהאַלפען העברעאישע און יודישע שרייבער אַרויסצוגעבען זייערע ווערק. בעלי־מלאכות, שוסטער און שניידער וועלכע האָבען פריהער נישט געהאַט קיין אינטערעס פאַר ליטעראַטור און האָבען קוים געקענט „עברי", האָבען אונטער לוקי'ס איינפלוס גענומען לערנען העברעאיש און זענען געוואָרען פריינד פון דער העב־רעאישער און יודישער ליטעראַטור.

לוקי אַליין האָט זיך געפיהרט ווי אַן אמת־פרומער יוד. ער איז געגאַנגען אָנגעטאָן אין יודישע קליידער, האָט געטראָגן באָרד און פאות, איז גע־גאַנגען אָפט אין מקוה זיך צו טובל'ען. און כאָטש ער איז געווען נישט פאַ־היגראַט, האָט ער שטענדיג געדאַוונט אין א טלית־און־תפילין. זיינע אָנהענגער האָבען נישט געטאָרט פאַרפעלען צו גיין דאַוונען. דעריבער האָבען זיי געדאַרפט זאָגען אין העברעאיש קריסטליכע תפילות און לייענען די ניישטע ווערק פון דער העברעאישער און יודישער ליטעראַטור.

אַן אינטערעסאַנטע קאַפּיטעל אין לוקי'ס לעבען איז זיין נסיעה קיין אַמעריקאַ און זיין ראָלע צווי־שען די יודישע אַנאַרכיסטען. דער פלאַנדזשענדיגער רעליגיעזער טרוימער האָט אין זיין גלגולים־פולען לעבען אויך דורכגעמאַכט אַן אַנאַרכיסטישע עפּאָכע.

בורגין, דער היסטאָריקער פון דער יודישער אַר־בייטער־באַוועגונג, ווייסט אין זיין בוך (דערשינען ניו־יאָרק אין 1915) צו דערציילען וועגען דעם מיס־טעריעזען „רבין", וועלכער פלעגט אין דער „וואַהר־הייט" שרייבען פלאַם־פייערדיגע אַרטיקלען וועגען אַנאַרכיזם. אויך א צווייטער אַרבייטער־טוער ב. וויינ־שטיין, דערציילט אין זיין בוך „יודישע יוניאָנס אין אַמעריקע" די פאָלגענדע ערינערונגען זיינע וועגען לוקיס ראָלע צווישען די יודישע אַנאַרכיסטען.

„אין 1887 האָב איך זיך באַקענט ביי די פאַר־זאַמלונגען פון די „פּיאָנערען דער פרייהייט" מיט א געהיימנישפולען נענאָסע, וועלכער האָט זיך גע־רופען וואָולף.

„דערציילט האָט יענער גענאָסע וואָולף, אַז ער איז פון די ערשטע משכילים, וועלכע האָבען פּראָפּאַ־גאַנדירט סאָציאַליזם און לשון־קודש. און אַז ער האָט מיטגעאַרבייט אין לאָנדאָן מיט אהרן ליבערמאַן ביים גרינדען דעם ערשטען יודישען סאָציאַליסטישען אַרבייטער־פאַראיין אינם יאָהר 1876. ער האָט דער־ציילט, אַז ער פלעגט שרייבען העברעאישע אַרטיק־לען אין דער סאָציאַליסטישער צייטונג „האמת", וואָס שמואל אהרן ליבערמאַן האָט אַרויסגעגעבען, און אַלע זיינע אַרטיקלען פלעגט ער אונטערשרייבען מיטן פּסעוודאָנים למד־וואָווניק.

„אין ניו־יאָרק פלעגט גענאָסע וואָולף, דער למד־וואָווניק, קומען צו די מיטינגען פון די „פּיאָנערען פון פרייהייט", וואו ער האָט זיך אויסגעגעבען פאַר אַן אַנאַרכיסט. ער פלעגט רעדען ביי יענע מיטינגען וועגען אַנאַרכיזם. און קעגען רעליגיע.

„אין דער וועכענטליכער יודישער אַנאַרכיסטי־שער צייטונג „וואַהרהייט" איז וואָולף געווען איינער פון די מיטאַרבייטער. ער פלעגט האַרטען שרייבען פייערדיגע אַרטיקלען וועגען אַנאַרכיזם. זיין שרייבען איז געווען ווי זיינע רעדעס — זעהר איינגענאַרטיג. זיין שפּראַך איז געווען א מין נביאים־שפּראַך. ער פלעגט שרייבען פּסוקים־ווייז און יעדער פּסוק איז געווען שאַרף, קיילעכדיג ברענענדיג, און אונטער־שרייבען פלעגט ער זיך שטענדיג מיטן פּסעוודאָנים „למד־וואָווניק". צום סוף פון די אכציגער יאָהרען זענען אין לאָנדאָן געווען טעטיג די מיסיאָנערען. זיי פלעגען אין יודישען קוואַרטאַל, אין ווייטשעפּעל, אָפּ־

האַלטען פאַרזאַמלונגען און תפילות צו וועלכע זיי פלעגען איינלאַדען יודען, מעהרסטענס יונגעלייט. אויך האָבען די מיסיאָנערען אַרויסגעגעבען אין לאָנ־דאָן א העברעאישע צייטונג. א נומער פון דער דאָ־זיגער צייטונג איז אַמאָל אַריינגעפאַלען צו ה' נעטער וועלכער האָט זעהר גוט געדענקט אַלץ, וואָס איז גע־ווען געדרוקט אין דער סאָציאַליסטישער צייטונג „האמת", וואָס אהרן ליבערמאַן האָט רעדאַקטירט אין לאָנדאָן.

„לייענענדיג, אַלס קוריאָזיטעט, די מיסיאָנערסקע צייטונג, האָט ער דאָרט געפונען אַן אַרטיקעל, וועל־כער איז געווען אונטערגעשריבען מיטן נאָמען „פּאַס־טאָר לוקאַס". ווען נעטער האָט איבערגעלייענט דעם אַרטיקעל האָט ער זיך שטאַרק געוואונדערט, וואָס דער איינהאַלט איז איהם שטאַרק באַקאַנט. דער אַר־טיקעל האָט שטאַרק קריטיקירט די עקזיסטירענדיגע אָרדנונג אין דער געזעלשאַפט און דער שרייבער האָט זיך באַמיהט צו באַווייזען, אַז די איינציגע דער־לייזונג פון דער מענשהייט איז דאָס קריסטענטום.

„דערווייל האָט זיך פאַרשפּרייט א קלאַנג, אַז אין דעם מיסיאָנערישען הויז אויף סאָפּאָלק גאַס האָט מען געזעהן א מיסיאָנער וואָס איז ענליך צו וואָולפען.

„א פּאָר חברים זענען אוועק אין דער מיסיאָנע־רישער קירך אויף סאָפּאָלק גאַס ווען עס איז געווען אָנגעזאָגט, אַז מען וועט האַלטען דאָרט א דרשה, און ווי איבערראַשט זענען זיי געוואָרען, ווען זיי האָבען אויף דער ביהנע דערזעהן טאַקע וואָולפען דעם למד־וואָווניק. ער איז דאָס געווען פּאַסטאָר לוקאַס.

„די חברים האָבען אָפּגעוואַרט ביז פּאַסטאָר לו־קאַס האָט געענדיגט זיין דרשה. דערנאָך האָבען זיי זיך געווענדעט צו איהם:

„מיר האָבען די עהרע צו באַגריסען פּאַסטאָר לוקאַס.

„וואָולף איז געשטאַנען א וויל א צעמישטער. ער איז אָבער באַלד געקומען צו זיך און האָט אויס־גערופען:

— יאָ, איך בין וואָולף און אויך פּאַסטאָר לו־קאַס. אָבער וואָס האָט זיך דען וואָולף צו שעהמען מיט פּאַסטאָר לוקאַס? האָט ער זיך דען פאַרראַטען? פּריע־דיגט דען פּאַסטאָר לוקאַס עטוואָס אַנדערש? וואָס ווילט איהר? האָב איך אייך ווען עס איז געקומען א סענט פאַר מיין מיה, פאַר מיין אַרבייט אין דער באַוועגונג? איך האָב עס געטאָן אויס ליבע צו דער מענשהייט, צו אידעאַלען!

„און פּאַסטאָר לוקאַס איז אוועק. מעהר האָט מען שוין וואָולפען נישט געזעהן אין די אַנאַרכיסטישע קרייזען".

נאָכדעם ווי לוקי איז אַנטדעקט געוואָרען אין זיין אמת'ען פּרצוף, האָט ער ביסלעכווייז פאַרלוירען זיין חן אין אַמעריקע. די יודען, האָבען איהם באַ־טראַכט פאַר א משומד און וואַנגעליסטישען פּאַס־טאָר און האָבען מעהר מיט איהם נישט געוואָלט האָבען קיין משא ומתן. און די מיסיאָנערען האָבען איהם דערווייטערט, ווייל ער האָט זיך נישט גע־וואָלט טויפען. ער איז דעריבער געווען געצוואונגען זיך אומצוקעהרען צוריק קיין איראָפּע. ער האָט דאָרט אָנגעהויבען אויסנוצען די דעמאָלט - פאַר־שפּרייטע ציוניסטישע באַוועגונג פאַר זיינע אידעען, און ער האָט געפּלאַנט אָפּצוקויפען ערד, וואָס איז נישט ווייט פון עזה, פאַר א קאָלאָניע פאַר די יודען, מיטגלידער פון זיין סעקטע עס אין פאַר דעם צוועק

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

מלחמה און שלום ביי יודע

3. אין דער תלמודישער צייט

פון ד"ר יעקב מייטלים

די שטעלונג פון די שפּעטערדיגע דורות צו די פראַגען פון שלום און מלחמה איז געווען לחלוטין נישט קיין אַנדערש ווי די פון דער ביבלישער צייט. אדרבא, אויף אין דער צייט פון דער יודישער פּאָליטישער אומאָפּהענגיגקייט האָט מען נאָך ווען עס איז געמוזט פיהרען מלחמות אַזוי צו זאָגען צוליב שטאַאַטס גרינדען, איז דאָס אין דער צייט פונם אויסגאַנג פון דעם יודישען אַלטערטום געווען כמעט ווי אויסגעשלאָסען. שוין נאָך דעם חורבן פונם בית־ראשון, ווען די יודען זענען געוואָרען פאַרטריבען קיין בבל און אַחוץ דער שטאַרקער עטיש־רעליגיעזער השפעה פון די נביאים, האָט מען דעם קריג אַלס א מיטעל פון אויסגלייך און דערפיהרען פון רוח און וואוילשטאַנד אין דער באַציהונג פון איין פאָלק צום אַנדערן אין גאַנצען אָפּגעוואָרפען און דעם געדאַנק פון אַבסאָלוטען שלום געשטעלט אינם צענטער פון דער יודישער וועלט־אַנשויאונג. מען האָט פאַרשטאַנען ווי אָפּצושאַצען דעם אמת'ן שלום, וואָס איז ביי זיי געווען א מיטעל חפץ, וועלכער מוז ווערען אָפּגעהיט ווי אן אויג אין קאָפּ. די גרויסע אָנפיהרער פונם פאָלק אין דער צייט פון משנה און תלמוד און א פשיטא שוין די טאָג שפּעטערדיגע דורות זענען געווען אמת'ע רודפי שלום, פּאַציפיסטען אינם בעסטען זין פון וואָרט, פאַר וועלכע דער שלום־פּראָבלעם איז געווען אן ערנסטער, אָהן שום זייטיגע כוונות און פניות. זייער שלום־פאַרלאַנג איז נישט נאָר געווען א ריין יודישער, נאָר דווקא גאָר אן אַלגעמיין מענשליכער. די גאולה וואָס האָט געזאָלט קומען [illegible] איז אויסען געווען און האָט געמיינט די גאַנצע וועלט. הן די פּאָליטישע מאַכטלאָזיגקייט, די יסורים און די אונטערדריקונג פונם יודישען כלל, והן די אַלגעמיינע לאַגע אין דער וועלט, די רציחות און אכזריות'ן פון די שטאַרקע און מעכטיגע פעלקער האָט געמאַכט די בעסטע קעפּ פונם יודענטום פאַר ריינע און אמת'ע קעמפער פאַר דעם שלום, פאַר די פּאַסיפיצירונג פון דער וועלט. אויב אין דער צייט פון די נביאים איז געווען מצרים און אשור־בבל די פאַרקערפּערונג פון מאַכט און גבורים־קייט, פון רויקייט און מלחמה־פיהרען, אַזוי זענען דאָס געווען בזמן התלמוד די רוימער און פערסער, אַדער ווי די לעצטע האָבען דאַמאָלט געהייסען די פּאַרטער. דאָס יודישע פאָלק האָט בולט געזעהן פאַר זיינע אויגען, האָט געהאַט די דערפאַהרונג אויף זיינע אייגענע הויט צו וואָס פאַר א צושטערונג, צו וואָס פאַר א ווילדקייט און אוממענשליכקייט קריג פיהרט, ווי א וועלט ווערט פאַרניכטעט נאָר צוליב די אונזעטליכע אַפּעטיטען פון די גרויסע און שטאַרקע מלוכות, וועלכע קענען אַליין נישט געפינען קיין באַפרידיגונג אין זייערע ערקאָבערונגען און זוכען נאָר פאַר אַלץ נייע קרבנות, פריבען די שוואַכע און שוצלאָזע צו פאַרשקלאַפען און צו אונטערדריקען. עס פאַרשטייט זיך פון זיך אַליין, אז דער יודישער פאָלקס־געניוס, וועלכער איז געווען דורך און דורך א רעליגיעז־עטישער, האָט פּרימער רעזאָנירט די געשעהענישען אין דער וועלט דורכען אַלס רעליגיעז־מאָראַלישע און ערשטראַנגיגער געוועהן און זיי סאָציאַלע פּראָבלעמען. דאָס סאָציאַלע, הגם נישט שוואַכער און קלענער אין זיין פאַרטעם איז געווען אין דעם פּרט אַן אויסדרוק פון דער רעליגיעז־עטישער וועלט־אַנשויאונג, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר דער גאַנצער אַנטוויקלונג פונם יודענטום פון די ערשטע צייטען ביז'ן היינטיגען טאָג. דעריבער טאַקע איז די פאָדערונג פון שלום געווען קודם כל א פּראָדוקט פון א גרויסען רעליגיעזען עטהאָס, וועלכע־ניג ממילא פאַרוואַנדעלט אין אן אַלגעמיינער סאָציאַלער פראַגע פון דער מענשליכער געזעלשאַפט.

קוקען מיר זיך צו צו די עטיש־סאָציאַלע טענדענצען, וועלכע מיר געפינען אין פרקי אבות, אַזוי הערען מיר די מיינונג פון ר' שמעון בן גמליאל אז אויף דריי זאַכען שטייט די וועלט און איינע פון די דריי איז דער שלום (אבות א', י"ח). איינער פון שפּעטערדיגע חכמים, ר' מונא, גייט אפילו שוין אַזוי ווייט דאָס אויסצוטייטשען און זאָגט: אז אַלע דריי זאַכען זענען סוף כל סוף איין און דאָס זעלבע, דען דער שלום הענגט אָפּ פון אמת און גערעכטיגקייט. אין דאָ דין און אמת איז אויך שוין ממילא דאָ שלום אויף דער וועלט. איינער פון די גרויסע אָנפיהרער פונם יודענטום אין דער צייט פון בית שני, הלל הבבלי, זאָגט (אבות א', י"ב): האָב ליב דעם שלום און לויף אים נאָך! עס איז נישט נאָר גענוג צו זיין א פרידענס־ליבהאָבער, נאָר מען מוז פּשוט קעמפען פאַרן שלום. אינם צוזאַמענהאַנג מיט'ן פסוק פון תהלים „בקש שלום ורדפהו", זוך דעם שלום און יאָג אים נאָך, דערציילט דער מדרש (ויקרא רבה ט'), אז די תורה האָט אויסדריקליך געהייסען זיך נאָכיאָגען נאָך דעם שלום און אים געפינען. עס איז פאַר די חכמי התלמוד גאָר קיין ספק נישט געווען, אז פאַרן שלום מוז מען קענען אויך ברענגען קרבנות און אז ער איז אין דער אמת'ן די קווינטעסענץ פון אַלעמען. סוף עוקצין זאָגט ר' שמעון בן חלפתא: זעה ווי באַליבט דער שלום איז ביי גאָט, אז בעת ער האָט געוואָלט בענטשען זיין פאָלק ישראל האָט ער נישט געפונען קיין בעסערן זאַך (כלי) וואָס אַנטהאַלט אַלע ברכות, ווי דעם שלום גופא. דער שלום האָט אין זיך אַלע מעלות און אַנטהאַלט אַלע ברכות אין וואָס א פאָלק נויטיגט זיך, כדי צו קענען לעבען גליקליך און רוהיג. זיי גייען אפילו אַזוי ווייט און זאָגען, אז גאָט כביכול זעלבסט הייסט שלום (ספרי במדבר ו', כ"ו). אט צו וואָס פאַרא הויכער מדרגה מען האָט דערהויבען דעם שלום ביי יודען! אויף אן אַנדער אָרט זאָגט ר' יהושע בן לוי: גרויס איז דער שלום, דען ער איז פאַר דער וועלט כשאור לעסה, ווי זויערטייג פאַרן טייג. ער מאַכט דאָס לעבען גרויס און שיין, דען אָהן דעם שלום קען די וועלט זיך נישט אַנטוויקלען און נישט פּראָספּערירען. דער שלום איז אַזוי וויכטיג, הייסט עס (ספרי, במדבר י', כ"ד), אז אפילו בשעת מען גייט מלחמה האַלטען מוז מען מן התורה אָנהויבען מיט שלום, מען מוז זיך צוערשט פּרובען מיט שלום.

ערהאַבען איז אויך די שטעל, וואו עס הייסט (ספרי במדבר), אז דער גאַנצער זין און אינהאַלט פון די נביא'ישע ליד איז נאָר געווען שלום. די נביאים האָבען דעם שלום געשטעלט אַלס העכסטע פאָדערונג פון זייער רעליגיעז־עטישער קאָנצעפּציע. אויב פאַר די נביאים איז דער שלום געווען איינער פון די הויפּט־[illegible] פון א עטיש־סאָציאַלען לעבענס־שטייגער, מכל שכן ערשט פאַר די שפּעטערע. צוליב דעם זאָגט ר' יוחנן בן זכאי (מכילתא שמות כ', כ"ה) די תורה זאָגט: „אבנים שלמות תבנה את מזבח ד' אלקיך" (דברים כ"ז, ו'), דאָס מיינט מען שטיינער, וואָס מאַכען שלום אויף דער וועלט (עס האַנדעלט זיך דאָ אום א וואָרטשפּיל פון שלמות מיט שלום), אז דאָס האָט געוואָלט געבען די תורה צו פאַרשטיין. דערציילט אונז דער מדרש (ויקרא רבה ט'), האָט ער אויך נאָר געקאָנט טאָן מתוך שלום און נישט מתוך מחלוקת און פיינדשאַפט. אַלזאָ גאָט אַליין האָט געמוזט אָפּוואַרטען ביז ס'האָט געהערשט שלום ביי זיין פאָלק. אין זייער טיפער פאַרשטענדניש און הויכער אָפּשאַצונג פונם מאָראַלישען ווערט פון שלום, גייען די חכמים אַזוי ווייט און זאָגען, אז גרויס איז דער שלום, אז אפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם, כביכול איננו נוגע בהם. אפילו ווען יודען זינדיגען און דינען די עבודה זרות, טוט זיי כביכול פאַרנישט, ווען עס הערשט נאָר ביי זיי שלום!

באַזאָנדער זענען אויך די שטעלען אין דער תלמודישער ליטעראַטור, וועלכע רעדען וועגען דעם גרויסען ווערט פונם יודישען פאָלק פאַר [illegible] שלום פון דער וועלט. אויך דער רעליגיעזער קולט פונם בית־המקדש אין ירושלים איז אָפט געוואָרען געבראַכט אין אן אָנגען צוזאַמענהאַנג מיטן שלום פון די פעלקער פון דער וועלט. אַזוי האָט מען געזעהן אינם מזבח און אין די קרבנות, וואָס מען האָט דאָרט מקריב געווען א מין פרידענס־גאַראַנטיע פאַר די אומות העולם, די פרי החג, וואָס מען האָט געניצט צו סופות אינם בית המקדש זענען געווען שבעים אומות, כדי זיי זאָלען זיצען בשלום רוח (פסיקתא דר' כהנא פ' ביום השמיני) די שבעים פרים, וואָס מ'האָט מקריב געווען אין ירושלים זענען אויך געווען פאַר די זיבעציג קער פון דער וועלט. ר' יוחנן גייט אפילו ווייט, אויסצופיהרען (סוכה ה', נ"ה, ע"ב): די אומות העולם, וועלכע האָבען פאַרלוירען, ווייסען נישט וואָס זיי האָבען פאַרלוירען. בזמן בית המקדש האָט דער מזבח אויף געווען, היינט ווען אַלעס איז חרוב, ווער זיי מכפר זיין?

ביי פאַרשידענע געלעגענהייטען האָט רענטום אויסגעדריקט זיין הייליגען שלום. דריי מאָל א טאָג בעט דאָס גאַנצע די שמונה עשרה פאַר שלום. די ברכת כהנים זיך מיט דער ערהאַבענער ברכה: וישם לך א סך זאָגען, הייסט עס (ימין נ"ט), חכמים מתקן געווען מפני דרכי השלום. פּאַרלאַנגט אפילו, אז די נאַציאָנאַל און פערענצירטע גרופּען פון דער מענשליכער שאַפט זאָלען זיך תמיד אַנטקעגענקומען מיידען אן אומזיסטען קאַמף מפני דרכי השלום, אַלס א זיטליכער פּרינציפּ, שטייט אַלע נאַציאָנאַלע און קלאַסען־קאַמפען. דאָס געזאָגט געוואָרען אין דער באַציהונג צו טיטש־יודען. מען גייט אפילו אַזוי ווייט (יבמות, ס"ה ע"ב), אז כדי צו ראַטעווען שלום, מוז מען אפילו אמאָל קענען מותר דעם פּשוט'ן אמת.

אָבער אפשר דעם העכסטען פונקט טיישער באַוועגונג פונם שלום האָבען די פיהרער פונם יודענטום דערגרייכט מיט (ספרי נשא), „גדול השלום ששקול כנגד כל בראשית", אויסשטעלענדיג דעם שלום ווי די גאַנצע באַשאַפונג פון דער וועלט. שלום, וואָס דערהאַלט די וועלט, קען זיין א פאַר די נאָרמאַלע אַנטוויקלונג פון די מעשה און עס פאַרשטייט זיך כמעט פון זיך אויב דער מלך המשיח וועט קומען אויס וועלט און זיין פאָלק פון די שווערע יסורים, אַזוי הייסט ער אויך אן נאָר (ויקרא רבה, ט'). אפשר [illegible] כדי צו קענען פולט'ער כאַראַקטעריזירען בוונה און די [illegible] פון דער מיסיע שען ערליזער, ווי צו ציטירען דעם חרש (ר"א זוטא). וואו עס הייסט, אז אפילו פונם מלך המשיח איז שלום. ער איז שלום ווערק איז א ווערק פון שלום.

כ'הויב אן מיין פסח־אקציע!

[מאנאלאג פון א לאדזער יוד]

פון י. אבערזשאנעק

געוואַלד יודען, ווי טשעמט מען אויף פסח? געוואַלד יודען, וואָס טוט מען? וואָס פאַר אן עצה גיט מען זיך?

די פראַגע, ווי טשעמט מען אויף פסח, האָט מיר [illegible] דעם מוח, באַלד נאָך דעם ווי כ'האָב געענדיגט קלאַפּען המן'ען. באַלד נאָך דעם ווי כ'האָב מיך אויסגעניכטערט פון דעם „עד דלא ידע", האָב איך די ערשטע פראַגע געשטעלט: טעוואַלד, ווי טשעמט מען אויף פסח? אַזוי איז עס שוין פון תמיד אָן. ראש־השנה קלער איך, פון וואַנען טשעמט מען אויף סוכות. פסח קלער איך פון וואַנען טשעמט מען אויף שבועות, און פורים קלער איך — פון וואַנען טשעמט מען אויף פסח.

איצט האַלט איך ביי פסח. ווי אַזוי ברענגט מען דעם פסח אין שטוב אַריין? עפּעס א ווערטעלע — פסח! פסח איז נישט קיין אַנדערער יום־טוב, פסח איז אונזער פרייהייטס יום־טוב. און ווי אַזוי קאָן מען זיך עס היינטיגע צייטען רוזיקירען איינצואַר־רישטען א פרייע מלוכה? ווי קען מען נאָר טראַכטען וועגען חירות, אין דער צייט, ווען דער פּאַשיזם און דיקטאַטור איז אַזוי מאָדערן?

והשנית, איז מיין פסח־בודזשעט אויך נישט קיין [illegible]. מיין יודענע, די צוקונפטיגע מלכה דאַרף א „גרינטליכען רעמאַנט" פון פונדאַמענט ביזן דאַך. ד. ה. פון שיך ביז א קאַפּעלוש. חברה קליינער וואַרף דאַרף יעדער עפּעס אַנדערש. שיכלעך, זאָקעלעך, אונטערלייבלעך, היטעלעך און איך אַליין? עפּעס האַלט איך דאָך — פּונקט ווי דער נייער ענגלישער מלך — פאַר דער „קראָנאַציע"... פאַרוואָס זאָל מען מיט יענעם מלך מאַכען א גאַנצען צימעס, און איך אויף טשהאַקעטע און געבראַקטע?

איצט, די אכילה־פראַגע: ווי נעהמט מען מצות, שמאַלץ, אייער, ציבעל, קאַרטאָפעל, באָרשט, וויין, חרוסת, דאָס יענע והדומה? האָב איך געטראַכט און געטראַכט, ביז ס'איז מיר אויסגעפאַלען א גענאַלער פלאַן. אמת, נישט קיין לייכטער פלאַן, אָבער א פלאַן איז עס. און מאַמער זאָל מיר דער פלאַן געלונגען, וועל איך אי"ה פראַווען מיין מלוכה בכבוד גדול. איך וועל זיין א מלך און מיין יודענע א מלכה כנהוג, העולם רבותי, מיין פלאַן:

ס'איז איצט א מנהג אויף פסח־אקציעס. יעדער פאַראיין מאַכט א פסח־אקציע, און אַזוי לעצטענס האָבען יחידים גענומען קאָנקורירען מיט פאַראיינען, יעדער רעקטאָר „קאָנקורירט" מיט „ליגת הצדק", יעדער דאָקטאָר מאַכט זיך אַליין א נאַכט־פּאַנסיאָנאַט און א וואַרשעווער יוד „קאָנקורירט" מיט „חסד של אמת" און באַזאָרגט יודען אויף אייגענער רעכנונג... ווי באַלד עס גייט א קאָנקורענץ, טאָ, פאַרוואָס זאָל איך נישט „פאַרקאָנקורירען" מיט „תומכי אורחים" און „נותן לחם", פאַרוואָס? בין איך דען נישט גענוג קאָנקורענץ־פעהיג? פאַרוואָס זאָל איך מיר נישט מאַכען אן אייגענע פסח־אקציע, פאַרוואָס? וואָס דאַרף מען דען האָבען צו א פסח־אקציע? צו א פסח־אקציע דאַרף מען האָבען צוויי זאַכען: שטעמפּעלס און געלט־נעהמערס, און דאָס האָב איך דאָך. כ'האָב שטעמפּעלס און געלט־נעהמערס. נו, האָב איך טאַקע באַשלאָסען, היי־יאָהר צו מאַכען אן אייגענע פסח־אקציע.

— ביילע ריקעל — האָב איך די טאָג געזאָגט צו מיין יודענע — דו וועסט זיך מוזען איינשפּאַנען!

— וואָס בין איך א פערד, וואָס איך זאָל מיך איינשפּאַנען? — האָט מיין יודענע געפרעגט.

— נישט דו אַליין, איך אויך, די שוויגער, די קינדער, — דאָס גאַנצע בני־בית וועט זיך איינשפּאַנען.

— און וואָס?

— מיר מאַכען א פסח־אקציע. מ'וועט שאַפען א קאָמיטעט, איך וועל זיין פּרעזעס, דו וועסט זיין „וויצע־פּרעזעסשינע", די שוויגער — גאַספּאַדינע, די קינדער — דער [illegible] מ'וועט אָפּדרוקען בלאַנקען מיט א שטעמפּעל, מיט „[illegible]" צו די „[illegible]", צו די „רחמנים בני רחמנים", און דו וועסט זעהן, ביילע ריקעלע, אז ס'וועט אי"ה זיין געלט — ווי מיסט.

— שוטה, האָט מיין יודענע געענטפערט, דו מיינסט, אז דו אַליין ביזט געפאַלען אויף דעם פּלאַן? מאַמער וועלען אַנדערע יודען אויך פאַלען אויף דעם פּלאַן, וועט דאָך אַרויסקומען יענע מעשה.

— וואָס פאַר א מעשה?

— נו, די מעשה מיט די צוויי דייטשען.

— מיט וועלכע דייטשען?

— ס'זענען געווען צוויי דייטשען ביר־שענקערס, ביידע האָבען זיי געהאַט די שענקען איינע נעבען די אַנדערע, זענען זיי א גאַנצען טאָג געשטאַנען אין די שענקען און נישט געלייזט קיין פעניג. זענען זיי ביידע געפאַלען אויף א פלאַן, איינער איז געגאַנגען אין צווייטענס שענק אַריין טרינקען. יעדער האָט געטרינקען א גלאָז ביר, און באַצאָהלט צעהן פעניג. אַזוי האָבען די צעהן פעניג געוואַנדערט פון איינעם צום צווייטען, און דער סוף איז געווען, אז נאָך א טאָג טרינקען, זענען ביי ביידע די פעסער געוואָרען ליידיג, און די קאַסע איז געווען א מכה.

— כ'האָב מורא — האָט מיין יודענע געזאָגט — אז מיט דיין אקציע, וועט זיין דאָס זעלבע, וואָס מיט יענע דייטשען. יעדער יוד וועט זיך אַליין מאַכען א פסח־אקציע. היינט וועסטו גיין צו יענעם נאָך א שפּענדע און מאָרגען וועט יענער קומען צו דיר מיט'ן בלאַנקעט און דער סוף וועט זיין, אז ביידע פעסער וועלען זיין ליידיג און געלט — א מכה!...

— מיש דיך נישט אַריין אין מיינע עסקים — האָב איך מיך אָנגעבייזערט. איך האָב באַשלאָסען צו מאַכען א פסח־אקציע, וועל איך מאַכען.

נאָך דעם זעלבען טאָג האָב איך אַרויסגעוואָרפען די [illegible] פון דער שטוב. דעם טיש באַקלעפּט מיט גרין פּאַפּיר, אַרויפגעשטעלט א גלאָק, א טינטער, פּאַפּיר, [illegible] - בלאָקלעך. אַדרעסעס צו די „רחמנים בני רחמנים" פון [illegible] — קעסטעל האָב איך געמאַכט — א „בויערקע". פון דער קיך — א קאַפּיטעט. צוזאַמענגענומען האָב איך „זאַפּראָשעט" „אַנגעזעהענע" בירגער, „פילאַנטראָפּען", די סאַמע פּני. איך האָב געפיהרט דעם פאָרזיץ און נאָך מיין ערשטער רעדע וועגען דער וויכטיגקייט פון דער פסח־אקציע, איז געוואָרען געשאַפען א קאָמיטעט, וועלכער באַשטייט פון: א פישער, א קצב, א מצה־בעקער, אן אייער־סוחר, א קאַרטאָפעל־הענדלער, א גרינצייג־הענדלער און א וויין־הענדלער. יעדער קאָמיטעט־מיטגליד האָט אויף זיך גענומען די אויפגאַבע צו „באַאַרבייטען" זיין בראַנזשע. דער פישער וועט שאַפען פיש, דער קצב — פלייש, דער מצה־בעקער מצות, דער אייער־סוחר — אייער, דער קאַרטאָפעל־סוחר — קאַרטאָפעל, דער גרינצייג־הענדלער — גרינצייג, דער וויין־שענקער — אויף אַרבע כוסות א.ז.וו.

איצט האַלט איך ביים גרינדען א צווייטע קאָמיסיע, פון שוסטערס, שניידערס, היטעלמאַכערס. דער שוסטער וועט שאַפען שיך, דער שניידער אַנצוגלעך, דער היטעל־מאַכער — היטלעך.

אז איך וועל זיין פאַרטיג מיט די קאָמיסיעס וועל איך מיך נעהמען צו שאַפען די פינאַנץ־קאָמיסיע, וואָס וועט האָבען די אויפגאַבע, אַדורכצופיהרען א [illegible] פינאַנץ־אקציע — אויף א קוואַרטאַל געלט....

איצט זענען שוין טעטיג די ערשטע צוויי קאָמיסיעס: די קאַרטאָפעל־קאָמיסיע מיט מיין יודענע בראש, און די שיך־קאָמיסיע מיט מיין שוויגער בראש. ביידע קאָמיסיעס זענען שוין טעטיג. איצט אָרגאַניזיר איך די פינאַנץ־קאָמיסיע מיט מיר בראש.

איצט וועט זיך נעהמען שיטען קאַרטאָפעל אויף קאַרטאָפעל. מצות אויף מצות. פלייש — גאַנצע בהמות, גאַנצע פלייש, צאַפּלדיגע קאַרפּען און וואַגענס קאַרטאָפעל, זעק ציבעל, קאַסטנס אייער, פעסער וויין, ליכט, קאַקאָס־פּוטער און ירקות.

נו, און געלט? גאַנצע זעק, פּאַפּירען געלט, זילבער געלט. אַלע וועלען מיר זיין פאַרנומען מאַכען „ראָלקעס", אַזעלכע זלאָטים באַזונדער, [illegible] באַזונדער. 2־ער זלאָטים און איינס זלאָטים. פּאַפּיר געלט אין באַזונדערע פּעקלעך. א גאַנצע „[illegible] באַנק". וועט זיין. מ'וועט שיטען געלט מיט לאָפּאַטעס!

ווי איהר זעהט רבותי, איז דער פלאַן פון דער פסח־אקציע פאַרטיג, איצט האָב איך נאָר איין מורא, אז אַנדערע יודען זאָלען אויך נישט פאַלען אויף דעם אייגענעם פלאַן. מאַמער וועלען אַנדערע אויך פאַלען אויף דעם פלאַן, וועט אַרויסקומען יענע מעשה. די מעשה מיט מיין ווייבס דייטשען. די פעסער וועלען ווערען ליידיג און אין קאַסע וועט זיין א מכה.

אָט דערפאַר, זעהט איהר, האָב איך מורא די מעשה מיט די צוויי דייטשען!

דאס לאדזער לעבען

פרייטאג, 5 מערץ
כ"ב אדר תרצ"ז

זון-אונטערגאנג 5.52
זון-אויפגאנג 5.22
ליכט-צינדען 5.07

ייער פאלקסבלאט

די נייעסטע צירקולארען פון פינאנץ-מיניסטעריום

פון אדוו. ע. שעסקין

די טעמא פון איצטיגען ארטיקעל וועט זיין אן אלגעמיינער איבערבליק פון די לעצטענס ארויסגעגעבענע צירקולארען פון פינאנץ - מיניסטעריום. עטליכע פון די דאזיגע צירקולארען האבען א זעהר גרויסע פראקטישע באדייטונג און אויף זיי דארף מען לענקען א באזונדערע אויפמערקזאמקייט.

אין דער ערשטער רייה האט א גרויסע פראקטישע באדייטונג דער צירקולאר, וועלכער גיט ערקלערונגען אין דער פראגע, צי האנטווערקער, וועלכע קויפען סחורות, כדי זיי איבערצואַרבייטען אדער צו באנוצען אין דעם טעכנישען פאך, אונטערליגען דעם בעגריף קאנסומענטען אדער קליינהענדלער. דער דאזיגער ענין האט א באדייטונג ביים קוואליפיצירען די אונטערנעהמונגען, וועלכע פארקויפען סחורות צו אזעלכע האנטווערקער, צו דער דריטער אדער צווייטער קאטעגאריע.

ווי באוואוסט, פאדערט דאס געזעץ וועגען אומזאץ־שטייער א צווייטע האנדעלס-קאטעגאריע פון די אונטערנעהמונגען, וועלכע פארקויפען סחורות פאר קליינהענדלער, דאגעגען ביים פארקויפען אויסשליסליך קאנסומענטען איז נויטיג א דריטע האנדעלס-קאטעגאריע. דער דאזיגער צירקולאר פארופט זיך אויף דער דעציזיע פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל, וועלכער שטעלט פעסט, אז האנטווערקער, וועלכע קויפען סחורות, כדי זיי איבערצואַרבייטען אדער צו פארנוצען ביים פיהרען דאס פאך, זענען נישט קיין קאנסומענטען פון די דאזיגע סחורות. אויב זיי גיבען זיי אפ אלס א באשטאנד־טייל פון שאפען דאס דאזיגע פאך. ערשט דער וועלכער קויפט די דאזיגע האנטווערקער - אויסארבייטונגען איז לויטן זין פון געזעץ א קאנסומענט. דער צירקולאר פארופט זיך אויף דער דעציזיע פון העכסטען געריכט פון 16 פעברואר 1933, אין וועלכער דאס העכסטע געריכט האט פעסטגעשטעלט, אז שוסטערס, וועלכע קויפען לעדער און אנדערע סחורות צו מאכען שיך אויף צו פארקויפען, זענען נישט קיין קאנסומענטען, נאר אונטערליגען באגריף פון קליינהענדלער. אין רעזולטאט שטעלט פעסט דער צירקולאר, אז אין די דאזיגע פאלען איז דער פארקויף פון אזעלכע סחורות צו האנטווערקער פארלאנגט נישט קיין דריטע נאר א צווייטע האנדעלס-קאטעגאריע.

א גרויסע פראקטישע באדייטונג האט אויך דער צירקולאר, וועלכער איז נוגע דעם אופן פון אדורכפיהרען ענדערונגען אין אויסמעסטען דעם לאקאל-שטייער אויפן יאהר 1937. ווי באוואוסט זענען אין פאריגען יאהר אדורכגעפיהרט געווארען די אויסמעסטונגען פון לאקאל-שטייער פאר צוויי יאהר צוזאמען אויף דער צייט פון 1936 און 1937. אויב אין פאל ווען דאס דירה-געלט איז פארקלענערט אדער פארגרעסערט געווארען מיט מעהר אדער ווייניגער ווי 10 פראצענט צום יחיד פון דער אויסמעסטונג פון יאהר 1936, אדער אויב ס'האט זיך געענדערט די פערזאן, וועלכע פארנעהמט דעם לאקאל, דארף מען אין ערשטען פאל מיטטיילען די פאראינטערעסירטע דורך א ספעציעלען בריף וועגען דער ענדערונג אין יסוד פון אויסמעסטען דעם לאקאל-שטייער און אין צווייטען פאל דארף מען ארויסשיקען דער נייער פערזאן א נייע צאהלונגס - אויפפאדערונג.

אינטערעסאנט איז אויך דער צירקולאר וועגען פעסטשטעלען דעם אומזאץ פון האנדעלס - פארמיטלער פון אויסלענדישע פירמעס, וועלכע פיהרען גלייכצייטיג האנדעלס-ביכער אויף אייגענער רעכענונג מיט סחורות פון די זעלבע פירמעס. מ'האט זיך דא געהאנדעלט וועגען פעסטשטעלען, צי דער דאזיגער פארמיטלער דארף באשטייערט ווערען פון אומזאץ, וועלכע זענען געמאכט אין כאראקטער פון א האנדעלס-פארמיטלער לויט דער באקומענער פראוויזיע, צו פון דעם פולען סחורות - אומזאץ. דער צירקולאר פארופט זיך אויפן געזעץ וועגען אומזאץ־שטייער און נעמליך אויף דער פארשריפט פון ארט. 5, פונקט 5, אז „דאס פיהרען א האנדעל גלייכצייטיג אויף אייגענער און פרעמדער רעכענונג איז נישט קיין שטערונג פעסטצושטעלען דעם אומזאץ־שטייער פון פראוויזיע". לויט דער דאזיגער פארשריפט ערלויבט דאס פינאנץ - מיניסטעריום צו אונטערשיידען דעם אומזאץ אויך דארט וואו ס'האנדעלט זיך וועגען אויסלענדישע פירמעס.

מ'דארף נאך פרעגען דעם צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום וועגען אראפרעכענען די לוינען, וועלכע מען צאהלט די פאמיליען - מיטגלידער. דער דאזיגער צירקולאר ערלויבט אויף אראפצורעכענען די לוינען פון די אנגעשטעלטע אין דער אונטערנעהמונג אפילו דעמאלס ווען זיי זענען פאמיליען - מיטגלידער פונם צאהלער. דער דאזיגער צירקולאר האט א גרויסע פראקטישע באדייטונג ביים אויסמעסטען דעם הכנסה - שטייער.

די עלעקטריפיקאציע פון לאדזער קרייז

איז גורם צו דער ענטוויקלונג פון דער טעקסטיל-אינדוסטרי אין די דערפער פון דער לאדזער סביבה

(אי) אין משך פון די לעצטע צוויי חדשים האט מען אין לאדזער קרייז באמערקט א אויסערגעוועהנליך אינטערעסאנטען פראצעס, וועלכער איז לויט דער מיינונג פון די פאראינטערעסירטע קרייזען, א אנהויב פון א רעוואלוציע אין דער עקאנאמיק פון לאדז. עס האנדעלט זיך אין דעם, אז די דערפער אין דער לאדזער סביבה אינדוסטריאליזירען זיך אינטענסיוו. דער דאזיגער פראצעס איז א ווייטערדיגער עטאפ אין דער אינדוסטריאליזירונג פון די שטעט און שטעטלעך פון דער לאדזער וואיעוואדזטווע, אין איצטיגען מאמענט האבען די שטעט שטעטלעך דערגרייכט א געוויסען גראד פון אינדוסטריעלער בעטיגונג. עס זענען אנטשטאנען אייניגע גרעסערע אינדוסטריע צענטרען ווי פאביאניץ, זגערזש, אזארקאוו, קאנסטאנטין א. אז. וו. איצט זעהט זיך אבער שוין נישט קיין גרעסערע עקספאנסיע אין די פראווינציאנעלע שטעט, דאגעגען איז געקומען א שטארקע אנטוויקלונג פון דער וועבעריי אינדוסטריע אין דארף.

עס איז גענוג אנצוווייזען אויפן פאקט, אז אין די לעצטע דריי חדשים האבען אין דערפער פון לאדזער קרייז אריינגעוואנדערט 200 וועבשטוהלען. די אנטוויקלונג פון דער טעקסטיל אינדוסטריע אין לאדזער קרייז איז ענג געבונדען מיט דער עלעקטריפיקאציע פון דאזיגען קרייז. די ביזאיצטיגע פראקטיק האט באוויזען, אז די עלעקטריפיקאציע פון דארף איז גורם צו דער אנטשטעהונג פון דער טעקסטיל אינדוסטריע אין די דערפער

דער נייער צענטראל-קאמיטעט

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען

אין צענטראל־קאמיטעט זענען געוועהלט געווארען די ה"ה ד"ר מ. קליינבוים, ד"ר ראזענבלאט, ד"ר שיפער, ד"ר. הינדעס, ד"ר. א. ל. בלאך, רעד. מ. אינדעלמאן, אינזש. ל. לאנדשטאק, ד"ר. ראזענהעק, אדוו. צילאן, אדוו. ריפטין, א. י. טרעפמאן, מגר. האלפערן, אדוו. סאלבע, מ. לימאן (לאדז) ד"ר פוקס (וולאצלאוועק), פרוי דאבושינסקא (לובלין), אדוו. סטוטשינסקי (ווילנא), ד"ר לעמבערג (זדונסקא־וואלא), אסטאשינסקי (נאוואגרודעק), א. ליוועד (בענדין), א. שמושקאוויטש (החלוץ הכלל־ציוני".

אין פרעזידיום פון צ. ק. זענען געוועהלט געווארען: ד"ר מ. קליינבוים, ד"ר ראזענבלאט און ד"ר שיפער.

אויספלוג
קיין וויען
פרייז 135 זל.

אויספלוג קיין
לאנדאן און פאריז
ערלעדיגט
דאס וועלט-רייזע-ביורא
Union Lloyd
42 פיעטריקאווער 42
טעל. 107-87.

אלע ארט
פערזיכערונגען
פון פייער און גנבה פון הויזליכען אייגענטום לאגערן
פאבריקען זאווי לעבענס-פערזיכערונגען
פאר די אנגעזעהענסטע איינלענדישע און אויסלענדישע קאנצעסיאנירטע געזעלשאפטען, ערלעדיגט שנעל און מאליך אויף בעקוועמע בעדינגונגען
מרדכי חיים רומקאווסקי
לאדז, קילינסקיעגא 105, טעל. 112-50.

א שרעקליכע נקמה

פון א פערראטענער קאכאנקע...

(א) דער 27־יאהריגער אלעקסאנדער בארקאווסקי האט זיך 2 יאהר נאכאנאנד געליבט אין דער 25־יאהריגער זאפיא טלושעק (ליטעראצקא 12).

מיט דער צייט איז אבער געשעהען דאס, וואס עס געשעהט גאנץ אפט, דהיינו, — בארקאווסקי האט זיך פארליבט אין אן אנדער מיידעל און אפילו מיט איהר באשטימט דעם זמן חתונה.

האט זיך די טלושעק וועגען דעם דערוואוסט, זיך גענומען די זאך אין זינען, און קודם זיך געמאכט אינגאנצען נישט־וויסען..

ערשט נעכטען אין אווענד, אז ער איז צו איהר ווידער געקומען און זיך געוואלט צו איהר דערנעהנטערען, האט זי מיט א ראזיר־מעסער איהם א געפעהרליכען שניט געטון איבערן געשלעכטסארגאן.

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל, און זי איז אפגעפיהרט געווארען אין ארעסט....

באשטראפטע אינדוסטריעלער

(א) דער שטראף רעפעראט ביים ארבייטס-אינספעקטאראט האט צוגעצויגען צו פאראנטווארטליכקייט אייניגע אינדוסטריעלער פאר עובר זיין די פארשריפטען פון ארבייט:

דער אינהאבער פון דער פאבריק אויף בושאזאווע 1, ה' לעאן מארדיאנער איז באשטראפט געווארען מיט א וואך ארעסט און 500 זל. שטראף פאר באשעפטיגען די ארבייטער ביינאכט און איבערשעה'ן, דער לייטער פון דער זעלבער פאבריק ווילהעלם קורט האט באקומען א חודש ארעסט.

מרדכי זעלמאן וואלדפאגעל אינהאבער פון דער זאקען-פאבריק לעגיאנוב 13, האט באקומען איין וואך ארעסט פאר נישט אויספיהרען די אנווייזונגען פון דעם ארבייטס-אינספעקטאראט און פאר באשעפטיגען די ארבייטער איבערשעה'ן.

פאר באשעפטיגען די ארבייטער איבערשעה'ן זענען באשטראפט געווארען: אברהם הערשהויבע, דער לייטער פון דער פאבריק הערשבערג און האלבערשטאט (אויף 1 מאי 121) מיט 500 זל. שטראף און דער לייטער פון דער פירמע „לודזקי פשעמיסל קאנפעקצייני" משה בארנשטיין (שרודמיעשקא 11) מיט 200 זל. שטראף יעדען.

הוגא אדלער, אינהאבער פון דער זאקען-פאבריק גדאנסקא 109 איז באשטראפט געווארען מיט 700 זל. פאר נישט צאהלען די טאריף לוינען לויט'ן אפמאך.

אס פעסטשטעלען די מלוכה-אנגעהעריגקייט פון פאבאראווצעס

(א) מחמת דעם, וואס אפט פאסירט, אז פערזאנען, וועלכע דארפען זיך שטעלען צו פאבאראמיסיעס, האבען נישט קיין פעסטגעשטעלטע מלוכה - אנגעהעריגקייט — האט די וואיעוואדזטווע ארדענונג, דאס באזונדערע גמינע־און־שטאט - פארוואלטונגען, זאלען פאר'ן הויפט-פאבאר, וואס ט איז אין מאי ה. י. אדורכגעפיהרען אלע פאראליטעטען.

די פאראָרדענונג זעהט גלייכצייטיג פאר, אז בירגערשאפט פון איטליכער פערזאן, וואס ווערט געגיסטרירט אלס 18־יעהריגע, מוז להבא ע טיילג אויפגעקלעהרט ווערען צווישען דער ערשטער צווייטער פאבאר-רעגיסטראציע.

קריסטליכע פלייש - אויסארבייטונגען זאלען טייערער ווערען

(א) עהער־נעכטען איז אויף אן אויסערארדענטלכער פארזאמלונג פון קריסטליכען פליישער-צעך (פעטריקא 46) באשלאסען געווארען אריינצוטראגען א פארשלאג: וועגען העכערען די פרייזען פון פלייש און פלייש אויסארבייטונגען אויף 10 פראצענט.

דער שהערנעכטיגער שטורעם

(א) דער עהרנעכטיגער שטורעם־ווינד אין לאדז און אין דער סביבה האט אנגעמאכט גרויסע היזקות. אין לאדז גופא זענען איבערגעדרייט געווארען א פאר־קאנעס און אין א סך ערטער זענען באשעדיגט געווארען פיל דעכער פון הייזער, שילדען זער ארונטערגעריסען געווארען, אויך — גזימסען.

אין דער סביבה זענען ארויסגעריסען געווארען בוימער אן פיל דעכער, בפרט שטרויענע.

קיין פאלען פון איבעררייסען די טעלעפאן־ און טעלעגראף־קאמוניקאציע איז נישט געווען. אויך זיין פארפאלען מיט מענשען איז נישט געווען.

ער האט איהם דערמארדעט

שיצענדיג זיין אייגענע לעבען

(א) נעכטען איז געשמאכען פארן געריכט דער 2-יאהריגער עדוואַרד שטשעפאניאק, וועלכער האט עם 1־טען אויגוסט 1936 דערשמאכען א געוויסען אלעסלאוו בראטקאווסקי (מארישינער 25).

אויפן פראצעס האט דער באשולדיגטער דערקלערט, אז בראטקאווסקי איז איהם באפאלען, ווען ער איז געגאנגען שפאצירען מיט זיין כלה, און עס אט איהם געדראהט דער טויט על כן האט ער, אין ויץ פון זיין אייגענעם לעבען זיך גענוצט פארטיידיגען.

ער איז פרייגעשפראכען געווארען

הערבע שטראף

פאר'ן וועלען אויסברענגען א פאלשע מטבעה

(א) פארן פרובען אויסברענגען אינם מארק אויפן בערגער־פלאץ) א פאלשע 5־זלאטע־מטבעה), האט ער האט באקומען ערגעץ א רעשט — האט דאס שטאטישע געריכט פארמשפט דעם 21־יאהריגען תן גלאזער אויף 4 חדשים ארעסט.

ZACHETA
זגערזשער 26
היינט און פאלג. טעג
גרויסער דאפעלטער פראגראם
I
ראטמייסטער
פאן וועריפען
אין דער הויפט-ראל
רודאלף פערסטער
II
„איינלאדונג צום וואלץ"
אין דער הויפט-ראלע
LILIANA HARVEY
אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג—12 בייט.

טעאַטער „פילהאַרמאָניע“
נאַרוטאַוויטשאַ 20 — טעל. 213-84

קונסט־טעאַטער
מאַריס שוואַרץ־אַנסאַמבל

צוליב'ן גרויסען ערפאָלג
צווייטע וואָך!

היינט פרייטאָג, 9 אָוונט מאָרגען שבת, 4 נאָכמיטאָג (פּאָפּולערע פּרייזען) און 9 אָוונט

„גאָט, מענש און טייוועל“

מאָדערניזירטע פאָרשטעלונג לויט יעקב גאָרדין
אין דער אינסצעניזאַציע און רעזשי פון
מאָריס שוואַרץ
מוזיק — בראַדי. מאַסקען און קאָסטיומען פּראָיעקטירט שטראָסבערג. —:— אייגענע אָריגינעלע דעקאָראַציעס און ליכט־עפעקטען.

נאַטליב העלענאַ
גאָלדנבערג אסתר
נוטמאַן קלמן
גרודבערג יצחק
האָכבערג יעטע
וויכער מאַקס

ליפּמאַן נאַטאַליע
ליפּמאַן משה
ליטאַו עני
מאַרעווסקי אברהם
סאַמבערג אייזיק
פּאַקיעל דבורה

קאַן שלמה
קורץ אברהם
ראַזען שמחה
שאַפּירא דניאל
שטיין אַלעקס
און אַנדערע.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער פילהאַרמאָניע.

צוויי פּלענאַרע זיצונגען פון שטאָט־ראַט

זענען באַשטימט געוואָרען דורך פּרעזידענט גאַדלעווסקי

נאָך דער עהערנעכטיגער זיצונג פון שטאָט־ראַט זעהט אויס, אז דער גורל פון איצטיגען שטאָט־ראַט איז געחתמעט. די פראַקציעס האָבען זיך נישט צוגעפּאַסט צו דער התראה פון אינערן־מיניסטער, די סאָציאַליסטישע פראַקציע האָט ערקלעהרט, אז זי וועט דעם בודזשעט נישט באַטראַכטען און די ענדעקעס האָבען ווייטער איינגעאַרעגט א גרויסע אָוואַנטורע. ביי אזא לאַגע וועט וואהרשיינליך דער שטאָט־ראַט אין דער באַהענטסטער צייט פונאַנדער געלאָזען ווערען.

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט דער פּרעזידענט גאַדלעווסקי באַשטימט אַ זיצונג פון דער פינאַנץ־ און בודזשעט־קאָמיסיע ביים שטאָט־ראַט און 2 פּלענאַרע זיצונגען, אויף די פּלענאַרע זיצונגען וועלען געשטעלט ווערען די פראַגען פון בודזשעט און פון די הלוואות, וועלכע זענען אָפּגעוואָרפען געוואָרען דורך די ענדעקעס פון פ.פּ. סישע קרייזען ערקלעהרט מען אָבער ווייטער, אז די מעהרהייט־פראַקציע וועט נישט צוטרעטען צו באַטראַכטען דעם בודזשעט, כל־זמן זייער פּרעזידיום וועט נישט באַשטעטיגט ווערען

די זיצונג פון דער פינאַנץ־און בודזשעט־קאָמיסיע וועט וואהרשיינליך פאָרקומען מאָנטאָג און די פּלענאַרע זיצונג דינסטאָג און דאָנערשטאָג

ה' פּערבער־מייסטער, אויגוסט זיידעל

דער פאַרשוין, מיט דער „דובעלטובקע“ איז מימ'ן גרינעם פעדערל פון הינטען

האַלט לחלוטין נישט פון'ם יודענטום...

(ז) פאַסירט האָט די דאָזיגע כמעט אַלטעליכע געשיכטע דעם 29-טען נאָוועמבער 1936 אינם צוג, וואָס איז געגאַנגען פון זדונסקאַוואָליע קיין לאָדז.

מיט דעם דאָזיגען צוג איז געפאָהרען דאָס פּאָר־פאָלק סאָבאָלעווסקי — דער מאַן זיגמונט סאָבאָלעווסקי, א לעהרער פונם מליכהשען זשעראָמסקי־גימנאַזיום און זיין ווייב, יאַניגא סאָבאָלעווסקא, א לעהרערין פון דעם פאָלקס־של נומער 174.

אין א געוויסען מאָמענט, איז אינם וואַגאָן, וואו זי זענען געזעסען אריין מיט א „דובעלטובקע“ אין דער האַנד אייטער א פּאַרשוין, א „החרת פּנים“ (און אפשר — —דאָס געטערזעצליכע...), וואָס זיין נאָמען איז אויגוסט זיידעל, (קאָפּערניקא 23), א פּערבער־מייסטער ביי „י. קונדערמאַן“.

עס האָט נישט לאַנג געדויערט, און מיינענדיג, אז דער לעהרער סאָבאָלעווסקי איז א יוד, האָט ער איהם אָנגעהויבען מיט א נידער־טרעכטיגען אופן צו חאָקור משען, צו זידלען מיט די מיאוסטע ווערטער און מיט דראָהונגען, ווי — „דו, פּאַרשיווער זשיד, איך וועל דיר באַלד אויסרייסען אלע דיינע ציינער“.

דער פרוי סאָבאָלעווסקא, וועלכע האָט זיך גע־פּרובט אָננעהמען פאַר איהר מאַן, האָט ער ווידער געמאַכט פאַרוואָרפען הלמאי, זי, א קריסטין, „קאָר־בעט“ זיך מיט א „זשיד“ און ער האָט זי אפילו אזא שטאַרקען שטויס געטון, אז זי איז געפאַלען...

עס איז אויסגעבראָכען א גרויסער סקאַנדאַל, פּאַסאַזשירען זענען זיך צוגעלאָפען פון די אנדערע וואַגאָנען.

עס האָבען נישט געהאָלפען קיין שום פּרובען צו באַרוהיגען דעם צעיושעטען „פּערבערמייסטער“, וועל־כער האָט אודאי צו די יודען א סך צוגעלייגט, און ער האָט געהאַלטען אין איין פּילהערען אויף קולי־קולות, אז מען דאַרף די אַלע יודען, וואָס טראָגען נישט קיין בערד צו איבערשנייד ערן די העלזער..

דער סקאַנדאַל האָט אַזוי אָנגעהאַלטען דעם גאַנ־צען וועג ביז מ'איז אָנגעקומען קיין לאָדז, אויפן קאַלישער וואָקזאַל. וואו מ'האָט איהם איבערגעגעבען אין רשות פון'ם פּאָליציי־פּאָסטען.

נעכטען איז דער ענין געקומען פאַרן שטאָטישען געריכט.

דער לעהרער סאָבאָלעווסקי האָט דערקלערט, אז ער נעמט איז א רעזערוו־אָפיציר און בעת'ן סקאַנ־דאַל האָט ער געטראָגען זיין אָפיציר־צייכען פאַר א מלוכה־באַאַמטען וואָס איז געזעסען אין וואַגאָן און איהם געבעטען ער זאָל איהם העלפען שיצען זיין באַפאַלענע פרוי. יענער אָבער האָט זיך אָפּגעזאָגט דאָס צו טון, מיינענדיג אודאי אויך, אז סאָבאָלעווסקי איז א יוד...

דער עדות, נחמן שפּירא פון זדונסקאַוואָליע שיל דערט פאַרן געריכט די גאַנצע מעשה, ווי זי האָט פּאַסירט און דערציילט אגב, אז שוין אויפן וואָקזאַל אין זדונסקאַוואָליע, האָט זיך דער פּערבער־מייסטער געריסען (אויפן בייך אָן, אויף די ציינער איז א סך גלייכער!) און געשריגען ביז צום הייזעריג ווערען:

— „זשידזשי דאָ פּאַלעסטיני!..“

דער פאַרטיידיגער פון זיידלען ליינט פאַר מ'זאָל דעם פּראָצעס בטל מאַכען. אָבער דער באַפּולמעכטיג טער פון די סאָבאָלעווסקיס אדוו. פלאַנער, טרעט אַרויס נעגען דעם, און דער פּראָצעס קומט ווייטער פאָר.

אגב דערקלערט דער אדוו. פלאַנער, און זיין רעדע צ.א., אז דער באַשולדיגטער אליין רעדט דייטש געהער אויך צו דער מינדערהייט, און ווען ער וואָלט אפילו אָנגע־טראָפען אויף א ריכטיגען יודען, וואָלט ער זיך דאָך אויך נישט געדאַרפט אַזוי אויפפיהרען...

סוף מעשה איז, אז טראָץ דעם, וואָס דער „העל־דישער“ אויגוסט זיידעל האָט דערקלערט אז ער איז... אומשולדיג, און אז ער איז בעת מעשה געווען שיכור — האָט ער באַקומען א פּסק דין: צו באַצאָהלען 100 זלאָטעס שטראָף אָדער זיצען 15 טעג אין אַ־רעסט — און צו באַצאָהלען די געריכטס־קאָסטען.

Jedynie i tylko kąpiel z szyszką Novopin zachowuje zdrowie i siły.

זיצונג פון קהלה־ראַט

סומט פאַר זונטאָג

דער פּרעזעס ליבערמאַן האָט צונויפגערופען זונטאָג א זיצונג פון קהלה־ראַט. אויף דער טאָגעס־ordnung טעפינען זיך 2 וויכטיגע פראַגען: איבערנעהמען דעם פּלאַץ און בנינים פון „ראַטש וננאָשטש“ וועלכע זענען באַשטימט אויף צובויען א שפּיטאָל פאַר גייסטיג קראַנקע און דורכפיהרען די פסח־אַקציע, אין שייכות וועט די קהלה פאַרוואַלטונג פאַרלאַנגען, זי פולמעכטיגען אויסצושטעלען וועקסלען אויף טויזענד זלאָטעס כדי צו קענען דורכפיהרען אַקציע.

דריי שרפות

(א) אויף ראַקיטשינער 43 האָט זיך פאַררוכטען אַ קוימען אָנגעצונדען דער דאַך דער בוידעם. דאָס פייער איז געלונגען פאַרלעשען.

* * *

(א) אויף פּאָמאָרסקא 141 האָט זיך אין רייסעריי פון אַ פונק אָנגעצונדען דער ב און דערנאָך די מאַשינען. מ'האָט די שרפה איינגעלאָשען און אַזוי אַרום די דער היזק אַ ק

* * *

(א) אין דער וואוינונג פון סטאַ־יסלאַווא טשינסקא (וואַוועלסקא 3) האָבען זיך פון אָן אָנגעצונדען שמאַטעס. די שרפה איז אויך אײנגעלאָשען געוואָרען.

א פאַרוואַהרלאָזט קינד

(א) אין לאָקאַל פון'ם פינפטען קאָמיס האָט זיך געמאָלדען די 11־יאָהריגע סטעפאַני שיאַ (אָהן אַ באַשטענדיגען וואוין־אָרט) און דען, אַז די מוטער איהרע האָט זי איבער אינ'ם פּאַרק פון 3 מאַי און איז אַנטלאָפען אַן אומבאַוואוסטע ריכטונג.

מ'האָט דאָס פאַרוואַהרלאָזטע קינד אַרי שיקט אין דער אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטלישע שוץ.

פּאָליטישער פּראָצעס

(א) דער 18־יאָהריגער עזר סטראַוו איז נעכטען פאַ־משפט געוואָרען אויף 2 יאָ אלס באַשולדיגטער אין קאָמוניסטישער טעטיג

ר. איזראַעל

אויף נאָוואָמיעסקא

שפּאַנענדער ראָמאַן פון לאָדזער לעבען

48)

— צוליב וואָס האָסטו אראָפּגענומען די פאָטאָגראַפיע פון וואַנד? האָסט מורא געהאַט, אז אי מיצער וועט זי ריהרען פון אָרט

— איך האָב דאָס געטון צוליב דיר, האָט צילקע ציניש איהם אָפּגענאַרט

— צוליב מיר? פאַר וואָס עפּעס צוליב מיר

— כ'האָב געוואָלט, אז דיר זאָל אין דאָזיגען הויז, וועלכעס איז איצט דיינס, זאָל דיך גאָרנישט שטערען.

— מיר האָט דאָס אַבסאָלוט נישט געשטערט

— איך האָב אַזוי געמיינט...

— קענסט רוהיג צוריק אויפהענגען די פאָטאָגראַפיע, האָט זיגמונט היגטער־לוסטיג געזאָגט, ווייסענדיג, אז צילקע וועט דאָס נישט קענען טון,

— איך אליין וויל דאָס נישט, קענסט דאָך מיך נישט דערצו צווינגען

— חלילה, ווי דו ווילסט, ס'האָט מיך נאָר געוואונדערט צוליב וואָס דו האָסט דאָס געטון

פון דעם מאָמענט זענען די באַציהונגען צווישען זיגמונטען און צילקען אָפּגעקיהלט געוואָרען, הגם קיינער פון זיי האָט דאָס נישט געוואָלט אַרויס ווייזען און זיך באַמיהט צו דערהאַלטען דאָס גלייכגעוויכט, איינער דעם אַנדערען האָט חושד געווען אָבער רעדען וועגען די זאַכען, וועלכע האָבען זיי געקוועהלט, האָט מען נישט געקענט

צילקע האָט מיט אונגעדולד אָפּגעוואַרט ביז מ'וועט זי נאָכאַמאָל אַרויסרופען אין פּאָליציי־פּרע־זידיום און איהר געבען אַן ענטפער וועגען דער פאָטאָגראַפיע, וועלכע זי האָט אַרויסגעשיקט, דער־רויף האָט זי נישט געדאַרפט לאַנג וואַרטען, ווייל שוין דורך עטליכע טעג האָט מען זי אַרויסגערופען אין פּרעזידיום, פאַרשטעהט זיך, אז זיגמונט האָט דורך זייבע מענשען באַלד געוואוסט, אז צילקע איז געגאַנגען אין פּרעזידיום

— איך האָב פאַר אייך אַ קלאָהרען ענטפער, האָט קראַנץ צו איהר געזאָגט, דעם ענטפער וואָס איך וועל אייך געבען איז הונדערט פּראָצענט אמת און איהר קענט זיך אויף איהם פאַרלאָזען, כ'האַלט אז איהר וועט זיך פון איהם שטאַרק פרייהען

— איך הער אייך

צילקע האָט זיך אָנגעהאַלטען אין דעם פּאָ־טעל, אז זי זאָל נישט פאַלען, האַנס קראַנץ האָט איהר גלייך געקוקט אין פּנים אריין, כדי צו באַ־מערקען דעם איינדרוק וואָס די דאָזיגע ידיעה האָט אויף איהר געמאַכט, ער האָט באַמערקט ווי איהר באַקען ווערען בלייך, ווי איהרע ליפּען ציטערען

— וואָס איז אייך געשעהען, מאַדאַם ראָזען? איהר פיהלט זיך שלעכט

— ניין, ס'איז גאָרנישט, ס'וועט פאַראיבערגע־הען, דאָס איז פון גרויס איבעראַשונג.

— איך פערשטעה דאָס,

קראַנץ האָט זיך פונאַנדערגערעדט

— איך קען אייך נאָך עפּיס זאָגען, איהר קענט באַקומען א גרוס פון אייער מאַן פון דער סאַמע לעצטער צייט. מיין טאָכטער האָט מיט איהם ערשט נישט לאַנג גערעדט, זי קען איהם אויסגע־צייכענט

— וואו איז ער?

— דאָס זעהט איהר קען איך אייך נישט זאָגען, ווייל נישט איך און נישט מיין טאָכטער ווייסען וועגען דעם.

— וואו איז ער אהינגעקומען, אויב איהר זאָגט, אז אייער טאָכטער האָט זיך ערשט נישט לאַנג מיט איהם געזעהען

— ער איז ערשט מיט 10 טעג צוריק אַנטלאָפען פון געפאַנגענעם לאַגער אין דייטשלאַנד, ביז דאַמאָלס האָט מיין טאָכטער איהם גאַנץ אָפט גע־זעהען און מיט איהם גערעדט

צילקע איז געווען איינגאַנצען צובראָכען. זי איז געזעסען אונבאַוועגליך און זיך צוגעהערט ווי קראַנץ האָט געלייענט דעם גאַנצען אינהאַלט פון'ם בריף, וועלכען ער האָט באַקומען פון זיין טאָכטער אין דעם דאָזיגען ענין, זי האָט גאָרנישט רעאַגירט און נישט אַרויסגעוויזען קיין שום נייגעריגקייט צו דעם, וואו מאיר ראָזען קען זיך איצט געפינען.

קראַנץ האָט געקוועטשט מיט די פּלייצעס, אַזוי ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגען, אז ער פאַרשטעהט בכלל נישט וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, פאַרוואָס די פרוי, וועלכע האָט זיך שוין געהאַלטען פאַר אַן אלמנה און איהר קינד פאַר אַ יתום, ווייזט נישט אַרויס קיין שום פרייד אין מאָמענט ווען זי האָט באַקומען א זיכערע ידיעה, אז איהר מאַן לעבט און איז געזונד. ר'האָט נישט געקענט דאָס זיך דערקלערען מיט דער פלוצלונגקייט פון דער בשורה, ווייל ס'זענען שוין אוועק היבשע מינוטען און צילקע האָט שוין געקענט קומען צו זיך.

צילקע האָט אפילו נישט געדאַנקט קראַנצען און איז אוועק, מוראדיגע געדאַנקען האָבען זיך געפּלאָנטערט אין איהר קאָפּ, זי האָט געזעהען פאַר־שידענע געשפּענסטער פאַר איהרע אויגען, זי האָט נישט געקענט קיין שום געדאַנק פאַרענדיגען, ווייל בנלד האָבען זיך איינגעמישט אַנדערע און האָ־בען פאַרטריבען דעם פריהערדיגען

— וואָס זאָל איך איצט טון, האָט זי זי־בראָכען די הענד. וואוהין זאָל איך גיין? וועמען זאָל איך רעדען? ווער יועט מיך פאַרשט ווער וועט מיר גלויבען? יועד וועט זיך מען מיין עילה?

— און אפשר? אפשר זאָל איך מיטנ מיין סוד אין קבר אַריין, אפשר זאָל איך ב דעמזעלבען מוט, וועלכען ס'האָט געהאַט אין אַ מאָמענט פון פאַרצווייפלונג? פון נעהמט מען אָבער אַזאַ מוט? דאָס וואָלט געווען דער בעסטער אויסגאַנג פון דער לאַג אהיימגעהן האָט זי נישט געקענט, זי האָט מעהר געקענט קוקען אויפ'ן קינד, אויף זיי אפילו אויף די טויטע זאַכען, וועלכע זענען שטאַנען אין שטוב און זי כסדר דערמאָנט מאיר ראָזען, איהר האָט געגעבערט אין מוח ספק, דאָס רעטעניש פאַרוואָס ראָזען האָט ניט געבען צו וויסען וועגען זיך דורך די גאַנצע 2 הגם ער האָט דאָס געקענט לייכט טון, דאָך נישט געווען קיין שום ספק, אז מאיר דאָס געטון בעוואוסטזיניג, מיט א כיוון, אָבער איז עס פאַר איהר געווען פאַר אַן אונטערש דער פאַקט בלייבט אַ פאַקט, וועלכער וועט נישט ענדערען, מאיר לעבט און וועט צוריק און איך וועל זיין א פרוי פון צוויי מענער מאַמע פון פרעמדען קינד, אַזאַ לאַגע קען בלייבען, זי מוז קלאָהר ווערען אויב נישט אוועק פון פלאַץ. זי האָט זיך געדרעהט אויף גאַסען און נישט געקענט באַשליסען וואָס ס'איז געוואָרען שפּעט און זי האָט געמוזט געהן, אויב זי זאָל נישט ציהען אויף זיך קיין דאַכט. דערביי האָט זי נישט געוואוסט, אז זי האָט שוין אין דעם מאָמענט געקענט דעם אינ פון'ם בריף, וועלכען קראַנץ האָט איבערגע צילקען

(המשך קומט)

די שטרייק-באַוועגונג אין לאָדז

[דע]ר שטרייק פון די מייסטערס אין ווידזעווער מאַנופאַקטור

(א) דער שטרייק פון די מייסטערס אין ווידזע[ווע]ר מאַנופאַקטור דויערט ווייטער.
[ד]ער אַרבייטס אינספּעקטאָר פון 13 אַבוואָד, ה׳ [..]מאַן האָט אונטערגענומען שריט, כדי צו ברענ[גען] צו א געמיינזאַמער קאָנפערענץ, וועלכע דאַרף [פאָר]קומען שבת דעם 6 ד.ח. אויף דער דאָזיגער קאָנ[פע]רענץ זאָלען באַהאַנדעלט ווערען די באַדינגונגען [אוי]ף וועלכע דער שטרייק פון די מייסטערס קאָן [ליקו]וידירט ווערען.

[ד]ער שטרייק פון די זאַקען-אַרבייטער דויערט

(א) די שטרייקענדע זאָקען-אַרבייטער (רונד[..]שינען) האָבען אויף אַן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג [באַ]שלאָסען אויסגעוועהלט א דעלעגאַציע, וועלכע זאָל הייוט פיה[רע]ן אונטערהאַנדלונגען מיט די אינדוסטריעלער.
עס איז אויף דער דאָזיגער פאַרזאַמלונגען [..]ך באַשלאָסען געוואָרען צו פיהרען דעם שטרייק [ביז] אַלע פאָדערונגען פון די אַרבייטער וועלען נישט [אָנגע]נומען ווערען.

[דע]ר שטרייק פון די אַרבייטער אין די ליכט-פאַבריקען

צוליב דעם, וואָס די אונטערהאַנדלונגען צווי[שען] כעמישען אינדוסטרי-אַרב-פאַראיין (בזשעזש[..] 7) און פאַראיין פון די ליכט-פאַבריקאַנטען, האָ[בען] נישט דערפיהרט צו קיין רעזולטאַט, איז נעכ[טען] אויסגעבראָכען אַ שטרייק פון די ליכט-אַר[ביי]טער.

[א]קופּאַציע-שטרייק אין זגערזש

(א) אין דער טיכער פאַבריק פון י. בראַוער [אי]ן זגעזש, אויף שטשאַווינסקא האָט אויסגעבראָ[כע]ן א סכסוך צוליב א רעדוקציע פון אַרבייטער.
די אַרבייטער האָבען געפאָדערט, אַז די אַר[בי]ט זאָל צוטיילט ווערען צווישען אַלע אַרבייטער: [או]ן די דירעקציע האָט אָפּגעזאָגט דאָבען די אַר[בי]טער פּראָקלאַמירט א שטרייק און אָקופּירט די [פא]בריק.

אַקופּאַציע-שטרייק אין דער מיהל „קאַראַנאַ״

(א) אין דער מיהל „קאַראַנאַ״ טשיעשינסקא 10 [הא]בען די אַרבייטער אַרויסגעשטעלט אַ לוין-פאָ[דערונג]...

דערונג:
די לוינען זענען ביי די אַרבייטער, צוריק מיט דריי יאָהר, געריסען געוואָרען אויף 10 פּראָצענט, צוליב׳ן וואַקסענדען יקרות פאָדערען איצט די אַר-בייטער צוריקצושטעלען די געוועזענע לוינען. אַזוי ווי די אונטערהאַנדלונגען מיט די אַרבייטס-געבער האָבען צו קיין הסכם נישט געבראַכט האָבען די אַרבייטער פּראָקלאַמירט א שטרייק און אָקופּירט די מיהל.

אונטערהאַנדלונגען וועגען א קאָלעקטיווען אָפּמאַך

אין שלעסער-מאַנופאַקטור

(א) אין אָזאָרקאָוו איז נעכטען פאָרגעקומען אונטערן פאָרזיץ פון לאָדזער אַרבייטס-אינספּעקטאָר שומסקי, א קאָנפערענץ וועגען רעגולירען די אַרבייטס-באַדינגונגען און לוינען אין די וואַרשטאַטען פון דער שלעסער מאַנופאַקטור (פאַכטער פאָגאַל).
די אַרבייטער האָבען מיט א וואָך צוריק אַרויסגעשטעלט א הוספה פאָדערונג פון 20 פּראָצענט און אָנגעהויבען א שטרייק. דער שטרייק איז אָבער באַלד איבערגעריסען געוואָרען.
אויף דער נעכטיגער קאָנפערענץ איז טיילווייז געקומען צו א הסכם די אונטערהאַנדלונגען קומען ווייטער פאָר.

די גייסטיג-קראַנקע רעאַגירען...

דער סכסוך אין קאָכאַנובסקע האָט זיך פאַרשאַרפט

(א) דער סכסוך אין משוגעים-שפּיטאָל אין קאָכאַנובקע האָט זיך אויסערגעוויינליך פאַרשאַרפט צוליב דעם, וואָס אויפ׳ן אָרט פון די אַלטע אָנגעשטעלטע זענען אָנגענומען געוואָרען 60 נייע.
פּאַסירט האָט עס אויף אַזא אופן, אַז נאָכ-דעם, ווי דורך די אָנגעשטעלטע איז אָנגעוואָנדעט געוואָרען דער 8-שעה׳דיגער אַרבייטס-טאָג, האָט דער דירעקטאָר נאָך עהערנעכטען נישט אַריינגע-לאָזט די צווייטע שיכט אין שפּיטאָל, און עס זענען דאַנעגען אַריינגעלאָזט געוואָרען 60 נייע-אָנגאַ-זשירטע.
דאָס האָט אַרויסגערופען א רעאַקציע מצד די קראַנקע און עס איז דערגאַנגען צו אַוואַנטורעס, בעת וועלכע די פּאַציענטען האָבען געהאַקט שויבען און דעמאָלירט אייניגע פּאַווילאָנען.
אין שפּיטאָל געפינען זיך נאָך 80 אָנגעשטעלטע פון דער ווירטשאַפטס-אָפּטיילונג, וואָס זעצען פאָרט דעם הונגער שטרייק.
דער אַרבייטס-אינספּעקטאָר פאַרנעהמט זיך צו ליקווידירען דעם סכסוך.

ערב אַ אַלגעמיינעם שטרייק

פון די מייסטערס אין טעקסטיל-אינדוסטרי אין לאָדז און לאָדזשער קרייז

(א) דער פאַראיין פון די מייסטערס האָט ביז נעכטען נישט באַקומען קיין ענטפער אויף זייער פאָרשלאָג צו די אינדוסטריעלער פאַראיינען וועגען א קאָלעקטיווען אָפּמאַך.
דער פאַראיין פון די מייסטערס גרייט זיך דערווייל צו א שטרייק-אַקציע. זונטאָג ד. 7 ד. ח. זאָל אין לאָקאַל פון קינאָ „פשעדוויאָשניע״ זשעראָמסקיעגאָ פאָרקומען אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון די אָרגאַ-ניזירטע ווי אויך נישט-אָרגאַניזירטע פאַבריק-מייס-טערס מיטן אָנטייל פון פאַרשידענע דעלעגאַציעס פון די אינדוסטריע ערטער אין לאָדזשער קרייז. אויף דער דאָזיגער פאַרזאַמלונג זאָל ענטגילטיג באַשטימט ווער-רען די פראַגע וועגען פּראָקלאַמירען אַן אַלגעמיינעם שטרייק אין טעקסטיל-אינדוסטריע אויפ׳ן געביט פון לאָדזש און לאָדזשער קרייז.
דער שטרייק זאָל פּראָקלאַמירט ווערען שוין אין די ערשטע טעג פון דער נייער וואָך.

אויסגעבראָכען דער שטרייק

פון די לוין-וועבער אין דער לאָדזער פּראָווינץ

(א) זייט עטליכע חדשים דויערען די אונטערהאַנד-לונגען וועגען שליסען א קאָלעקטיווען אָפּמאַך פאַר די לוין-וועבער אין זגיערזש, אָזאָרקאָוו, קאָנסטאַנ-טין און אַלעקסאַנדער.
די פאַבריקאַנטען פון זגיערזש, קאָנסטאַנטין און אַלעקסאַנדער זענען אין פּרינציפּ באַלד איינגעגאַנגען אויף דעם קאָלעקטיווען אָפּמאַך, זיי האָבען נאָר גע-פאָדערט, אַז דעם אָפּמאַך זאָלען אויך אונטערשרייבען די אָזאָרקאָווער פאַבריקאַנטען וועלכע באַשעפ-טיגען כאַלופּניקעס אויף אַזעלכע באַדינגונגען, אַז זיי קאָנען קאָנקורירען די איבעריגע פּראָדוצענ-טען.
לעצטענס זענען אויך די אָזאָרקאָווער בלומרשט איינגעגאַנגען אויף די באַדינגונגען פונם קאָלעקטי-ווען אָפּמאַך.
עס זענען שוין פאָרגעקומען עטליכע און 20 קאָנפערענצען אין דעם ענין און יעדעסמאָל גע-פינען די אינדוסטריעלער עפּעס אַן אויסריד איבער-צוריסען די אונטערהאַנדלונגען.
עהערנעכטען איז ווידער פאָרגעקומען א קאָנפער-רענץ אין זגיערזש און יעדער צו פאַרנישט געבראַכט.
די פאַרשטייער פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען האָבען צוליב דעם באַשלאָסען צו פּראָקלאַמירען א שטרייק.
נעכטען האָבען פאַרשטרייקט א טייל אַרבייטער אין זגיערזש און אין אָזאָרקאָוו.
אין אַלעקסאַנדער און אין קאָנסטאַנטין זאָל דער שטרייק זיך אָנהויבען הייוט.
דער שטרייק זאָל פאַרברייטערט ווערען און אַ-רומנעהמען אַלע פאַבריקען אין די אויבערדערמאָנטע שטעט אויב עס זאָל נישט קומען צו א הסכם ביז צו דער נייער וואָך.

טעה
כשר לפסח
פיינשמעקער
טרינקעץ
Amatorska z premią
אין פּאַקונג 250 גראַם
Br. K. i C. POPOWY

אַפּטייקען.

הייַנטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) הייַנט ביינאַכט דיזשורירען: מ. קאַספּיערסקע-וויטש (זגערזשער 54), ריכטער און לאַבאַרא (11 ליסטאָפּאַדאַ 86), י. זונדעלעוויטש (פּעטריקאַווער 25), באַטאַרסקי און שאַץ (פּזשעיאַזד 19), מש. ריי-טעל (קאָפּערניקאַ 26), מ. ליפּיעץ (פּעטריקאָווער 198) וו. סלאָפּאָמאָווסקי (זשגאָזשע 147).

בעשטראָפט אַרבייטערינס פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור״

(א) פאַר סיסטעמאַטישע גנבות אין דער פאַב-ריק האָט דאָס שטאָטישע געריכט בעכטען פאַרמשפט די 3 אַרבייטערינס פון דער „ווידזעווער מאַנופאַק-טור״: מאַריאַ לוקאַשעווסקאַ, יאַנינאַ מאַלאַרטשיק און יוזעפאַ קאַכאַנאָווסקאַ — אַלע דריי צו 10 חדשים טורמע.

מ׳דאַרף אַלץ טאָן צו דער צייט!

(א) פאַר׳ן עפענען צו פריה און שליסען צו שפּעט זיין בעקעריי איז דער בעקער משה זילבערינג (פּאָדזשעטשנאַ 19) פאַרמשפט געוואָרען דורכ׳ן סטאַ-ראָסטווע-געריכט אויף 5 טעג אַרעסט.

פון „אוזדראָוויסקאַ״

די איינשרייבונגען אויפ׳ן ערשטען סעזאָן פאַר פרויען קיין „אוזדראָוויסקאַ״ קומט פאָר מיטוואָך ד. 10-טען ד. ח. 3 נאָכמיטאָג.
די קאַנדידאַטקעס דאַרפען זיך מעלדען אין דער קאַנצעלאַריע, ציגעל-גאַס 21, מיטברענגענדיג פּאָלישע פּעסער (אָדער באַשייניגונגען), און פאָטאָ-גראַפיעס.

יעקב פייט

נעוואָהנט אויף זשוראָווע 6 דאַרף זיך מעלדען אין קאַנצעלאַריע צו הרב טרייסטמאַן.

וואַרשאַווער אָפיציעלע בערזע

האָלאַנד	289.10
לאָנדאָן	25.80
ניו-יאָרק (קאַבעל)	528,
פּאַריז	24.53
פּראַג	18,38
ציריך	120,40

אָפיציעלע פּראָצענטיגע פּאַפּירען

באַנק פּאָלסקי	100,
3% אינוועסטיציע I	65,
3 — II	65,50
4 — דאָלאַרובקע	46
7 — סטאַביליזאַציע	3,61
5 — וואַרש.	56
5 — לאָדזער	49

Dr. med. L. Berman
צעגעלביאַנאַ 15 טעל. 149-07
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער · שוועכע-בע-האַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט,
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אומבעמיטעלטע — רעטשניצע-פּרייזען

טעאַטער „לאַ סקאַלאַ״ (געוו. פאָלקס-טעאַטער) זגערזשער 17
גאַסטשפּילן פון דער ביאַליסטאָקער טרופּע מיטן אָנטייל פון די אַרטיסטן
רעניא גריקמאַן און ז. האַל זשניקאָוו מיט זייער אַנסאַמבל
הייַנט פרייטאָג, 9.15 אָוונט, זונטאָג, 9.15 אָוונט נייער שלאַגער! צום 1-טען מאָל אין דעם סעזאָן פּרעמיערע! עס ווערט געשפּילט דער גרעסטער שלאַגער. וואָס איז געשפּ. געוואָרן איבעראַל מיט׳ן גרעסטן ערפאָלג
אַלץ פאַר קינדער
אין 3 אַקטען מיט א בילד מיט געזאַנג.
מאָרגען שבת, 4 נאָכמ. ווערט געשפּילט דער גרויסער קינאָ-שלאַגער צום 4-טען מאָל
דער איבריגער מענטש
אין 4 אַקטען מיט געזאַנג.
מאָרגען שבת, 9.15 אָוונט, זונטאָג, פּונקט 4 נאָכמ. 1000-ער מענטשן זענען ענט-ציקט און באַגייסטערט פון דער פּרעכטיגער פאָרשטעלונג
„דאָס וואָלגא-מיידל״
אין 2 גרויסע אַקטן מיט געזאַנג און טענץ. אין 2-טן אַקט א גרויסער קאָנצערט. פערגרעסערטער אָרקעסטער
נאַכט-פּרייזען פון 40 גר. ביז 1.09 — אָוונט-פּרייזען פון 54 גר. ביז 1.40 אונטער א. לאַכם.

KINO TEATR MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
אָנהויב 4 נאָכמיטאָג
הייַנט פּרעמיערע!
גרויסער שפּיאָנאַזש = פילם, רעאַליזירט אויפ׳ן גרונד פון אויטענטישע דאָקומענ-טען, וואָס זענען געפונען געוואָרען אין די מיליטערישע אַרכיוען א. נ.
געהיימע בריגאַדע
אין די הויפּט-ראָלען: Vera Korene, Jean Murat

דער גורל פון אַ פרוי

סענסאַציאָנעלער און שפּאַנענדער ראָמאַן

(92

די מוזיק האָט אויסגעשפּילט א וואַלס. פּאָטער [..]ן טאָכטער האָבען זיך אַרומגענומען. אָפּער נישט [ז]וי אייגענע. נאָר ווי שונא מיט שונא... אַרומגענומען [הא]בן זיי געטאַנצט צו דער טרויעריגער וואַלץ-מוזיק. [א]לעקסאַנדערס איינציגע האָפענונג איז געווען צו באַ[פרייע]ן די רייטשע שפּיאָנקע אין... צו א קריגס-געריכט! [ר]חל׳ס איינציגער פאַרלאַנג איז איצט געווען איבער-[צ]ועקליגען דעם מערדער, וואָס איז געקומען נעהמען איהר לעבען...
אַלעקסאַנדער האָט געהאַלטען צוגעקוועטשט זיינע [א]ויגען צו איהר מויל, צו איהר קין, ער האָט זיי [נ]ישט געקאָנט אָפּרייסען. איהר מאָן, איהרע אויגען — דער גאַנצער אויבערשטער טייל פון איהר געזיכט [א]יז געווען פאַרשטעלט מיט א שוואַרצער מאַסקע..., [נ]אָר די טיילען פון איהר פּנים, וואָס ער האָט גע-[זע]הן זענען איהם געווען אַזוי קענטלעך, אַזוי [נ]אָהענט... יאָ! האָרעס, זיין פאַרשטאָרבענער געליב-טערס, סענסעטיוו מויל... איהר אַריסטאָקראַטישער [..]... איהר צאַרטער האַלז... ער האָט זיך דערמאָהנט [..]

האָניען אין קאַבאַרעט, גיכאַפּט א שנעלען בליק אויף רחל׳ען — האָט איהם איבעראַשט די געוואַלדיגע עהנליכקייט איהרע צו דאָרען... און אויך איצט, ווי דאַן, האָט ער אויף מינוטען פאַרגעסען דעם צוועק צוליב וועלכען ער איז אַהער געקומען. נערוואָזקען האָבען איהם גענומען קריכען אין קאָפּ, וואָס האָבען אונטערגעהאַלטען זיין האַרץ מיט טיפסטען טרויער. ער האָט געטראַכט פון זיין טויטער רחל, וואָס איז אַזוי יונג פון דער וועלט אַוועק. וואָס האָט זיך אַזוי טראַ-גיש דאָס לעבען גענומען; ווען דער טיראַן שאָכטנער האָט זי אין א מאָנאַסטיר פאַרשפּאַרט....
זיין געזיכט איז געווען פאַרשטעלט מיט א פּולער מאַסקע און רחל האָט קיין אהנונג נישט געהאַט מיט וועמען זי טאַנצט. נישט יעהענדיג דעם טרויעריגען אויסדרוק פון זיין געזיכט האָט איהר זיין שווייגען געריצט. זי האָט חושד געווען, אַז ער איז שוין אַזוי זיכער, אַז ער האָט זי געכאַפּט אַלס רייטשע שפּיאָנ-קע, אַז ער דאַרף שוין גאָרנישט רעדען. זי האָט זיך געריכט, אַז ער וועט איהר באַלד א זאָג טאָן: „איהר [..]

אין טויט אריין... דער געפיהל, אַז ס׳איז איהר שוין אַלץ איינס, אַז זאָל זיין, וואָס ס׳וועט זיין, האָט זי נאָך אַלץ באַהערשט. זי האָט רעזיגנירט צו איהר מזל, זיך אונטערגעגעבען איהר שיקזאַל און ס׳האָט איהר שוין מעהר גאָרנישט גיצאַרט... גאָרנישט!
מיט אַמאָל האָט זיך איהר פאַרוואָלט מיט איהם זיך א רייץ טאָן, מיט איהם שפּילען קאַץ און מויז אײדער ער כאַפּט זי. זי האָט אַליין נישט געוואוסט, פאַרוואָס זי איז אַזוי געווען זיכער, אַז ער וועט זי כאַפּען, טאָמער אונדרוי האָט זי געוואָרענט. עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז עס זענען דאָ שוין געוויסע האַווייזען געגען איהר: דער לופטפאָרט איז באָמ-באַרדירט געוואָרען... געבריאַנד האָט מיט איהר פאַר געבראַכט אין פּאַריז... עס איז איהר פּלוצים איינגעפאַלען א געדאַנק, וואָס האָט זי א פריה געטאָן ווי מיט פייער: „ווער ווייסט? אפשר האָט מען געבריאַנד׳ן אויסגעפרעגט און ער האָט דערציילט, אַז ער האָט איהר איבערגעגעבען די סודות פון לופטפאָרט! ווער ווייסט? אפשר איז געבריאַנד איצט זיכער אַז זי איז א שפּיאָן און ער האַסט זי, האַסט זי ווי מען האַסט אַזאַ נידעריגע באַשעפעניש, וואָס פאַלשעוועט אין שפּילט א ליבע, כדי אַריינצוכאַפּען אין איהר נעץ א מאַן און איהם אומגליקליך מאַכען?
דער געדאַנק האָט אין איהר אויפגעוועקט אַ פּגע-ווישט איהר הפקר-געפיהל און זי האָט איצט געגאַרט בלויז איין זאַך: דערציילען געבריאַנדן דעם גאַנצע אמת. איהם אויפקלערען [..] איהר אומשולד: — [..]

כוונות נישט דערציילט...
כאָטש די אַלע געדאַנקען וועגען געבריאַנדן זע-נען געווען בלויז חשד׳ן האָט זי יעם אַזוי שטאַרק גע-פיהלט ווי ס׳וואָלט געווען ווירקליכקייט, ווי עס וואָלט קיין שום פראַגע נישט געווען, אַז געבריאַנד האָט זיך אַרויסגעגעבען. זי איז איצט געווען אין א נעווראַסטענישען צושטאַנד, און ווי ביי נעוראַס-טעניקער האָבען חשדים ביי איהר אָנגענומען די זי-כערקייט פון אַבסאָלוטען אמת.
זי האָט אפילו ציטערדיג שליסען פון איהרע גע-דאַנקען, געמאַכט פּלענער: אויסגעקליגט אין געדאַנק, וואָס זי וועט טאָן אין דער צייט צווישען איהר אַרעסט ביז איהר טויט: „איך וועל זיך הייסען ברענגען געבריאַנדן און איהם אַלץ דערציילען... מאָריסן וועל איך הייסען צו מיר שיקען... איהם וועל איך דער-ציילען מיין גאַנצע לעבענסגעשיכטע... אונדרייען וועל איך אויך אַלץ דערציילען! זאָלען זיי וויסען ווי ריין און אומשולדיג איך בין! ווי טראַגיש איך האָב פאַרשפּילט מיין יונג לעבען... איך וועל וועגען דעם טיראַן שאָכטנער, דערציילען, וועגען דעם לומפּ, סענט ליפּ! אויב מיר איז נישט געלונגען פון זיי נקמה צו נעהמען וועט מיר מאָריס שווערען, אַז ער וועט זיך אין זיי נוקם זיין! נקמה נעהמען און אַלע, וואָס האָבען מיר שלעכטס געטאָן; אין אַלע! סטעפאַ, דער פּאָליאַק! קאַרל פאָן דיזענבאַך! אין אַלע! און דער מערדער, וואָס טאַנצט איצט מיט מיר און ווי א נידריגע חיה זוכט ער מיין לעבען, מיין יונג לעבען!

(שלוס פאָלגט.)

פראפאגאנדע-חודש פאר׳ן יודישען בוך

צו אלע פריינט פון דער יודיש-וועלטליכער קולטור!
צו די לייענער פון יודישען בוך!

ווידעראמאל ווערט פראקלאמירט א חודש פון יודישען בוך. ווידעראמאל רופט צו אונז דאס יודישע בוך — רופט אין נאמען פון דער נייער יודישער וועלטליכער קולטור.

דער פארברייטער פון יודישען בוך — פונקט ווי פון יודיש טעאטער און יודיש-וועלטליכער פאלקס-שול, — איז אין דער ערשטער רייה, דער ארבייטער, דער הארעפאשניק, דער ארבייטענדיגער אינטעליגענט, — זיי אלע, די גרויסע מאסע פאלקס-מענשען.

גרויס איז די דאזיגע מאסע אין צאהל, איהר ארגאניזירטער טייל פיהרט א מסירת-נפש׳דיגען קאמף פאר גלייכבארעכטיגונג אין דער מלוכה, פאר רעכט אויף אונזער קולטור, פאר רעכט אויף ארבייט און עקזיסטענץ. דער נישט ארגאניזירטער און ווייניגער באוואוסטזיניגער טייל, גייט מיט אין דעם דאזיגען קאמף, שטיצט איהם סטיכיש און אינסטינקטיוו. די דאזיגע ברייטע פאלקס-מאסען — זיי זענען די אמתע רעפרעזענטאנץ פון פאלק, פון זיין ווילען צו ווערען א נוצליכער און שאפענדער טייל פון דער מענשהייט.

אבער אונזערע פאלקס-מאסען זענען ארים, זיי זענען נישט אומשטאנד אויסצוהאלטען קיין אוניווערזיטעטען און אקאדעמי׳עס, זיי קענען נישט אויסהאלטען קיין אויפלאגע פון ביכער אין די הונדערטער טויזענטער און אפילו נישט אין די צעהנדליגער טויזענטער עקזעמפלארען.

פונקט ווי עס איז דער גורל פון די דאזיגע מאסען, אזוי איז אויך דער גורל פון זייער שפראך און קולטור. נישט אנערקענט אין איהרע רעכט פון דער מלוכה, אהן שום אונטערשטיצונג פון די צענטראלע און ארטיגע מלוכה ארגאנען, אונטער׳ן פרעס פון צוואנגס-אסימילאציע — אזוי איז דער וועג פון דער יודישער שפראך, פון דער יודישער וועלטליכער שול און פון די אנדערע קולטור-צווייגען — אזוי איז אויך דער גורל פון דער יודישער ליטעראטור, פון בוך, פון ביבליאטעק. די יודישע פאלקס-ביבליאטעקען האבען נישט קיין שום שטיצע מצד דער מלוכה און איהרע ארטיגע ארגאנען, עס פעהלט זיי פאכמענישע אנפיהרונג, עס פעהלט זיי אן ארגאניזאציאנעלער צענטער.

דערפאר קאנען מיר זיך נישט פארלאזען אויף דער נארמאלער פארשפרייטונג פון יודישען בוך.

מיר רופען די ארבייטענדיגע מאסען צו קולטור ארבייט און אויסדויער! מיר רופען די יודישע לייענער זיך צו ארגאניזירען אין קרייזען און צענטראלע פארבאנדען! מיר רופען די יודישע שרייבער זיך שטעלען מיט׳ן פנים צום מאסען-לייענער, און מיר רופען דעם לעצטען — צו מאבילזירען די קויפערס פון יודישען בוך.

פראקלאמירענדיג דעם היינטיגען חודש פון יודישען בוך, רופען מיר צו אלע פאלקס-מענשען און יודישער אינטעליגענץ:

— ווערט שטענדיגע קויפער און פארשפרייטער פון יודישען בוך!! זאל יעדער פון אייך ווערען א טיכטיגער אגיטאטאר פון יודישען בוך!!

— שטעלט איין די אלטע טראדיציע — פון האבען אין שטוב א ווינקעל פון יודישען בוך!!

— דורך דעם יודישען בוך — קומט אין קאנטאקט מיט אונזערע מאסען פון גאר דער וועלט!

— דורך דעם יודישען בוך פאראייניגט זיך צום גרויסען שטראם פון יודיש אין דער גארער וועלט!

זאל יעדער פראפעסיאנעלער פאראיין און קולטור-אינסטיטוציע, יעדער האנטווערקער-ארגאניזאציע און פאלקס-באנק, יעדער ספארט קלוב און דראמאטישער קרייז, יעדע הילפס-קאסע און לייען-זאל, אוועקשטעלען ביי זיך א שאנק מיט יודישע ביכער!

דורך דעם גוטען בוך און זיין פארשפרייטונג — קרעפטיגט און מוטיגט די יודישע מאסען אין די היינטיגע שווערע טעג!!

ארבייטס-פלאן פון פראפאגאנדע-אקציע פון יודישען בוך ביים פען-קלוב

די פראפאגאנדע-אקציע פאר׳ן יודישען בוך ווערט פראקלאמירט דעם 5-טען מערץ און וועט דויערען ביזן 20-טען אפריל ה. י.

פאר דער צייט דארפען אומעטום איינגעשטעלט ווערען ארטיגע אקציע-קאמיטעטען, וועלכע זאלען מיטהעלפען אין דער פראפאגאנדע-ארבייט. אלע הילף-קאמיטעטען ווערען געבעטען זיך תיכף שטעלען אין פארבינדונג מיט׳ן יודישען פען-קלוב: ווארשע, טלאמאצקע 13.

אומעטום, וואו דאס איז מעגליך, דארפען איינגעארדנט ווערען אקאדעמיעס, רעפעראטען, אדער פארזאמלונגען געווידמעט דעם יודישען בוך.

דער אקציע קאמיטעט לאזט ארויס א גרויסען קינסטלערישען פלאקאט, אן אויפרוף און אנדערע מאטעריאלען. דער אילוסטרירטער פלאקאט דארף ארויסגעהאנגען ווערן אין אלע עפענטליכע ערטער (געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, יודישע טעאטער געביידעס, שוילען-פענסטער). די אויפרופען דארף מען טיילען אין געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, אויף פארזאמלונגען, מיטינגען און אומעטום, וואו מעגליך.

פלאקאטען, אויפרופען א. אז. וו. ווערען ארויסגעשיקט די הילף-קאמיטעטען נאכ׳ן דערהאלטען פאסט-מארקע פון 50 גראשען.

פאר דער צייט, וואס די אקציע ווערט געפיהרט, דארפען די אקציע-קאמיטעטען, מיט דער הילף פון ארטיגע קולטור-טוער, זיך באמיהען, אז אויף טעאטער-פארשטעלונגען, אויף פארזאמלונגען און רעפעראטען זאל ווער ארויסטרעטען מיט א קורצע רעדע וועגען דער באדייטונג פון דער אקציע.

אין אלע שטאט-ראטען און קהלות, אומעטום וואו עס עקזיסטירען ארבייטער-פראקציעס, אדער פראקציעס פון דעמאקראטישע עלעמענטען, דארפען די חברים און פרייוט אריינטראגען דרינגענדע פארשלאגען וועגען סובסידירען די ארטיגע יודישע ארבייטער- און פאלקס-ביבליאטעקען. וועגען אלע די אויפטו׳ען ווערט געבעטען תיכף מעלדען דעם אקציע קאמיטעט.

באזונדער אקטיוו דארפען דא ווערען די יודישע ביבליאטעקען: תיכף זיך שטעלען אין פארבינדונג מיט׳ן צענטראלען אקציע קאמיטעט. אויסנוצען די אלע אויבענדערמאנטע א ווייזונגען, מיטהעלפען ביים פארשפרייטען דעם אילוסטרירטען פלאקאט, פונקט דערטיילען צווישען די לייענער דעם אויפרוף, און אלץ. וואס מעגליך, כדי אויפצולעבען די טעטיקייט פון דער ביבליאטעק און וועקען די אויפמערקזאמקייט פון די לייענער צום יודישען בוך.

די ביבליאטעקען דארפען מאכען אנשטרענגונגען, אז פאר דער צייט פון דער אקציע זאלען געמאכט ווערען גרעסערע ביכער-באשטעלונגען, זאלען זיך צו די ביכער-ארגאניזאציעס וועגען סובסידירען די ביבליאטעק-טעטיגקייט.

לאמיר זיך נישט לאזען דעגראדירען צו א פאלק אהן א שפראך, קולטור און ליטעראטור!! לאמיר ענטפערען אונזערע שונאים: מיר זענען דא, מיר שאפען און טראגען צו אויך אונזער ביישטייער צו די אוצרות פון דער מענשליכער קולטור!!

קאמיטעט פאר דער פראפאגאנדע-אקציע פון יודישען בוך ביים „פען קלוב“.

יודישער „פען קלוב“ אין פוילען.

פאראיין פון יודישע ליטעראטען און זשורנאליסטען.

צענטראלע יודישע שול-ארגאניזאציע.

יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט.

געזעלשאפט „קולטור-ליגע“, ביבליאטעקען-צענטער אין פוילען.

פאראיין פון יודישע ארטיסטען אין פוילען.

פאראיין פון יודישע מאלער און פלאסטיקער.

יודישע מוזיק-געזעלשאפט אין פוילען.

שעיה אוגער \ מאריס שווארץ אנסאמבל

גאט, מענש און טייוועל, — דראמע אין 3 אקטען (פיר בילדער) פון יעקב גארדין; אינסצעניזאציע און רעזשי: מאריס שווארץ; מוזיק: בראדי; מאסקען און קאסטיומען: שטראסבערג.

ביי יעקב גארדינען איז דאס א דראמע אין 4 אקטען מיט א פראלאג. מאריס שווארץ האט ארויסגענומען אן אקט, האט „מאדערניזירט“ און „סטיליזירט“ די פיעסע, האט טיילווייז ארויסגעשניטען די רוא־לען, אזוי אז פאר דעם וואס איז פארבליבען, און פאר די צוויי הויפט־פיגורען „מענש און טייוועל“ איז ווירקליך געבליבן, זאגאר איבערגענוג א טערמין פון 3 אקטען (אין פיר בילדער). פון „גאט“ איז, נאטירליך קיין זכר נישטא; „גאט“ איז געבליבען אין הימעל, אין פראלאג פון גארדינס אלטער, פיר-אקטיגער פיעסע. און הגם, אין די „אלטמאדישע“ אויפפיהרונגען אין „גאט, מענש און טייוועל“ האט מען אויך נישט געזעהען אויף דער ביהנע דעם „אלטען הער“, ווי די גרויסע און קליינע דראמאטורגען טיטולירען געוועהנליך דעם רבונו של עולם — דעם פראלאג פלעגט מען מיט־האסטענטיילס אדורכלאזען — פונדעסטוועגען האט מען דאך עפעס ווי נעפיהלט זיין אנוועזענהייט אין פארלויף פון דער גאנצער פיעסע; מ׳האט געפיהלט, אז אוריאל מזיק איז זיין שליח, אדער ריכטיגער, זיין ריוואל, זיין קעגנער, וועלכער איז איינגעגאנגען א געוועט מיט איהם און וויל איהם דווקא באזיגען. איינרייעדענדיג זיך, אז ער קען בעסער די מענשען, זייערע שוואכקייטען און לײדענשאפטען, און אפילו די ליידענשאפטען פון א פרומען גאטספארכטען יודען, ווי דער בורא עולם אליין.

און אט דאס געהיימניספולע, דאס טראנסצענדענטאלע, דאס מיסטישע וואס מזיק האט פארשפרייט ארום זיך, האט געהאלטען אין שפאנונג דעם עולם און איהם געצוואונגען אויפמערקזאם נאכצופאלגען דעם איינפאכען מענשליך־אלצומענשליכען פראבלעם, וואס גארדין האט געפרובט דראמאטיש צו באוועלטיגען. אין מאריס שווארץ׳ס אינסצעניזאציע פיהלט זיך קנאפ וואס פון אט דעם „מיסטישען עטהער“ און במילא באקומט די דראמע גאנץ אנדערע כעזיכטס-שטריכע.

איבעריגענס האט מאריס שווארץ אריינגעטראגען א שטיק „אייגענס“ אין דער פיעסע, אן אייגענעם איינפאל, נישט גראדע קיין געניאלען, אבער מיט א פרעטענזיע צו זיין מאדערן. ער האט נעמליך אריבערגעטראגען דעם שווער־פונקט פון דער הויפט־האנדלונג אויף א עפיזאד. דעם 3 אקט (ביי גארדינען דער פירטער) האט געגעבען דעם כאראקטער פון א סאציאלען קאנפליקט אינסצענירט דעם קאנפליקט מיט אלע קלימפערלעך און פישטשעווקעס און אזוי ארום אפגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פון דעם אייגענטליכען פראבלעם און פון די הויפט-פיגורען און זי קאנצענטרירט אויף גאר עפעס אנדערש. העכ־שטעלע חברהוונער׳ס טראגישער סוף מאכט שוין אזוי ארום נאר דעם איינדרוק פון א מעטאנישער צי־משפטענישן, נישט פון קיין ארגאנישען פינאל, וואס פליסט ארויס פון דעם גאנג פון דער האנדלונג און פון דעם געוויסענס - קאנפליקט פון דער הויפט-העלד.

ביי גארדינען און דער „אלטמאדישער“ פיעסע, האט דער פירטער אקט צוויי פארוואנדלונגען. דער אקט איז הארווך צולאנג און צו שווער; פארהאן דא א סצענע, וואס מ׳קאן דייסט ארויסלאזען. די נעניטע האט פון א קינסטלער א רעזשיסאר קען דא קירצען און פאראייניגען און מאכען פון די ביידע פארוואנדלונגען א שפאנענדען און עפעקטפולען אקט. דען ביי גארדינען איז דא שטימונג, ער רייסט נישט איבער דעם פאדים. ער גיט עפעס אוונים ווי א „לעזונג“ פון דעם קאנפליקט, ווי א לאגישען אפ־שלוס פון הערשעלע׳ס נשמה-טראגעדיע.

די אלטע פיעסע האט אלזא גאר גרויסע מעלות, וואס מ׳וואלט געדארפט שאנעווען ביי א „מאדערני־זירונג“ אדער סטיליזירונג. „גאט, מענש און טייוועל“ וואלט זיך האן גאנץ אנדערש פרעזענטירט אויף דער ביהנע; יעדער פאלס וואלט זי ארויסגע־קומען טיפער און קינסטלעריש סובטעלער.

* * *

עס איז טאקע דא א גרויסע פראגע — און ביז׳ן היינטיגען טאג הערשען נאך גרויסע מיינונגס-פאר־שידענהייטען וועגען דער דאזיגער פראגע — ווי ווייט דער רעזשיסער האט א רעכט צו „פארבעסערן“, צו „גילאטינירען“ אדער קארעגירען דעם אויטאר. דעם דיכטער פון דעם אדער יענעם דראמאטישען ווערק. געוועהנליך האלט מען זיך ביי דעם כלל — און דאס איז אויך גוט ווי סאנקציאנירט — אז דעם רעזשי־סער איז דערלויבט צו קירצען דעם טעקסט לויט זיין אייגענעם און באדערפעניש, „ארויסצושניידען“ די ראלען, צו שמייכען, צו מעקען — מיט איין ווארט אנצעווענדען אלע מיטלען, וואס קענען איהם דינען דערצו ארויסצוברענגען וואס בולט׳ער די הויפט־פיגורען, די אדער יענע סצענע אדער מאמענ־טען פון דער פיעסע. מאנכע פארלאנגען אויך דא א „באשטימטע גרעניץ“, וואס מ׳טאר נישט איבער־טרעטען.

אין איין זאך אבער זענען אלע איינשטימיג: אז דער רעזשיסער טאר נישט ווערען קיין שותף מיט דעם דיכטער און זיין פארטיגע שאפונג, נישט הא־בענדיג געפאקט און געמאוועלט. ער טאר בשום אופן נישט ענדערען די דיכטערישע אינטענציעס, די פוינט, דעם פלאן, וואס דער באשאפער פון דעם ווערק האט זיך געשטעלט; ער טאר נישט ענדערען דעם כאראק־טער פון די פיגורען, אפילו נישט דעם כאראקטער פון איינצעלנע סצענעס, וואס מאכען די האנדלונג פון דעם שטיק דורכזיכטיגער און פארשטענדליכער.

מאריס שווארץ האט זיך נישט גערעכענט מיט דעם כלל און האט זיך אבסאלוט נישט צערעמאניעט מיט יעקב גארדין. זיין „גאט, מענש און טיי־וועל“ איז אייגענטליך א פרייע באארבייטונג פון יעקב גארדינ׳ס פיעסע „פריי נאך שילער“, ווי מען זאגט, זי האט זיך איהרע מעלות, אפילו קינסטלע־רישע און טעאטראלישע, אבער א סך ווערטפולע בלוט האט ער אויסגעצאפט פון גארדינ׳ס דיכטונג — און דערפאר איז זי ארויסגעקומען אביסעל צו אנע־מיש, צו בלוטארים, צו בלאס.

„גאט, מענש און טייוועל“ געהערט צו גארדינ׳ס בעסטע דראמאטישע שאפונגען. דוד פינסקי בא־מערקט גאנץ ריכטיג: „פון אלע גארדינ׳ס בוז־ארוי־גיבנע ווערק האט דאס דאזיגע שטיק דעם בליובענדס־טען ווערט; דורך האט נישטעלטע פראבלעם פאר־דינט עס אויך א פלאץ אין דער וועלט-ליטעראטור“ („דאס אידישע הראמא, ניו־יארק 1909). בעת מען האט דאס שטיק מיט א יאהר 36—37 צוריק אויפ־געפיהרט אין ניו-יארק האט עס געמאכט א רושם אויך אין דער נישט־יודישער וועלט. פון יענער צייט אן האט זיך אנגעהויבען א „נייע תקופה“ אין יודי־שען טעאטער אויף דער איסט־סייד, מ׳האט אויפ־געהערט צו שפילען שונד־שטיק.

אין די אמעריקאנער ליטעראריש און טעאטרא־לישע קרייזען האט מען גענומען רעדען, אז ס׳האט זיך באוויזן א יודישער איבסען אין יודישן קווארטאל, צו די פארשטעלונגען פלעגען קומען קריסטליכע געלער־טע, סטודענטען, פראפעסארען פון די אוניווערזי־טעטען, באקאנטע אמעריקאנער ליטעראטען, טעא־טער־קריטיקער און רעצענזענטען. אין אלע אין איין קול: אזא מייסטערווערק האט נאך ניו-יארק נישט געזעהן.

בעת מיין אויפהאלטען זיך אין אמעריקא האט מיר פיליפ קראנץ דערציילט, אז איינמאל נאך א פאר שטעלונג פון „גאט, מענש און טייוועל“ האט איהם א קריסטליכער פראפעסאר געזאגט: „איצט וואלטען מיר געדארפט האבען א טאילאר, וואס זאל אונז גע־בען די מעגליכקייט איבערצופלאנצען דאס דאזיגע וואונדער־ווערק אויף דער ענגלישער ביהנע“ (באיארד טאילאר א באקאנטער אמעריקאנער שריפטשטע־לער, האט זיך בארימט געמאכט דורך זיין מייסטער־האפטע איבערזעצונג פון געטע׳ס „פאוסט“).

פאקטיש האט זיך גארדין אליין גאר עפעס אנ־דערש פארגעשטעלט ווי דאס, וואס איז ארויסגעקו־מען פון אונטער זיין האנט. גארדין האט אונז גע־וואלט געבען א יודישען „פויסט“, א פראמעטעאוס־דראמע. אבער ער האט נישט געקאנט באוועלטיגען דעם שטאף, זיינע כוחות זענען געווען צו שוואך דער־צו. און אזוי איז ארויסגעקומען נישט קיין „פויסט“ נישט קיין איבערמענש, וואס זוכט צו צערייסען די קייטען, וועלכע די נאטור און די געזעלשאפט האבען אויף איהם ארויפגעלעגט נאר א פשוט׳ער יוד, וואס לאזט זיך צוליב געלט פארפיהרען און אראפפיהרען פון דרך הישר. געלט — דאס איז די שטארקסטע יו־דישע תאווה. פאר געלט, הייסט עס, איז גרייט דער יוד אלצדינג, זיין פאמיליען-גליק, זיין עולם הבא, זיין נשמה צו פארקויפען דעם טייוועל, דעם שטן.

אזא שפל׳דיג מיטעל קלויבט אויס דער שטן אויף צו פארפיהרען א יודען. אין פראלאג זאגט דער שטן צו גאט: א גוי פארקויפט זיין נשמה פאר פארגעני־גען, פאר תענוגי עולם הזה; א יוד וועט פאר פארגע־ניגען טייער נישט באהלען — דערלויב מיר אלזא איהם צו פרובען מיט געלט, מיט קלינגערס...

געטהעס „פויסט“ איז א וועלט-שטורמער. ער איז גרייט אויפצונעמען דעם קאמף מיט אלץ, וואס שטעלט זיך אנטקעגען דער באפרייאונג און דער עקס־פאנסיע פון זיין אינדיווידואליטעט. ער לאזט זיך פארפיהרען, ער זינדיגט אין פאלט, אבער ער פאר־זינקט נישט אין געמיינהייט און נידריגקייט, ער דער־הויבט זיך ווידער א געליטערטער, א ניי־געבוירע־נער — און דער שטן פארשפילט.

ביי הערשעל׳ן זעהען מיר אפילו נישט, צוליב וואס ער האט זיך געלאזט פארפיהרען. מיר זעהען נישט, מיט וואס ער האט איינגענטליך געזינדיגט געגען זיין ירידה. ער איז אפילו נישט קיין עקספלואטאטאר ווי מען שטעלט זיך איהם פאר. און דעריבער זענען די עפיזאדען־פיגורען אין „גאט מענש און טייוועל“ ווי דוד פינסקי באמערקט אויף אן אנדער שטעל — זיינען דערמאנטע שטודיע, לעבענספעהיגער און אינטערעסאנטער ווי די הויפט־פיגור הערשעלע.

דערפאר אבער זענען די עפיזאדען־פיגורען אין קודם כל אוריאל מזיק — געשטאלטען, וואס קענען אוועקגעשטעלט ווערען אין איין ריי מיט די בעסטע קלאסישע ביהנעשאפונגען.

* * *

דער ערפאלג פון „גאט. מענש און טייוועל“ אין לאדז, אין פילהארמאניע, האט מען צו פארדאנקען קודם כל און אפשר טאקי די גאנצע הונדערט פראצענט דעם מאריס שווארץ קינסטלער - אנסאמבל, — די אויסגעצייכנטע שוישפילער. וועלכע מיר זעהען צום מייל שוין פון לאנג אין מאנכע פון דער פאר־אהריגער יאשער־קאלב־אויפפיהרונגען.

פארטרעפליך איז געווען אלזקס שטיין אין „הער שעלע דופראווונער“; דער קינסטלער האט אין דעם פאל קארעגירט דעם דיכטער און האט געגעבען א געניאל איבערצייגענדע געשטאלט.

א אויסגעצייכנטער „אוריאל מזיק“ איז געווען ה׳ ליפמאן — אויסגעהאלטען אין טאן, אין זיינע ווענדונגען און מאניערען, טאקטפול, פארזיכטיג, אין דערביי מעפיסטאפעליש אינטריגאנטיש האט ער געגעבען א ביהנע־שאפונג וואס קאן זיך באווייזן אויף יעדער ביהנע.

„ליזער בורח“ האט געשפילט סאמבערג, און ווי געוועהנליך מיט גייסט און הומאר, הגם ער האט זיך אפטמאל נישט טאקע גוט געפיהלט אין דער „רייכער סביבה“ און האט נאך מאנכע אנדערע שווערינקייטען, געהאט צו באקעמפען.

ווי שטענדיג האט אויך דאס מאל די טאלענטירטע שוישפילערין עני ליפמאן אויסגעצייכענט אדורכגעפיהרט איהר ראל — „פעסעניו“, בעת פרוי ליפמאן האט מיט ערפאלג געשפילט די קליינשטעטלדיגע אבערגלויבישע „יאכע“.

מארעווסקי האט געשפילט „כאצקעל הראכמע“ — טאלאנטפול. שטארק פאלקסטימליך איז דאך ווייניג איבערצייגענד. מיר האלטען, אז די דוב־האלונער פראלעטאריער, די טליתים-ווערבער, וואלטען געדארפט זיין אויסגעדאשטע, אויסגעקוועטשטע יודעלעך, נישט אזעלכע דעמבעס מיט ברייטע געזונטע פלייצעס, ווי הראכמע און לאפטיוך, זיי וואלטען געווירקט פיל איבערצייגענדער.

גוט און מיט פארשטענדניס האבען אדורכגעפיהרט זייערע ראלען די דאמען אסתר גאלדענפעלד („פרידע“), דבורה פאקעל („ציפע“) און ה. פרוד פישער („מאטעל“).

די דעקאראציעס און די אויסשטאטונג מאכען א גוטען איינדרוק, די מוזיק בראדים איז אפילו נישט איבעריג צוגעפאסט צו דעם שטיק, אבער ביהעלמאן האט אויך אין דעם פאל פארשטאנען צו מאכען פון איהר א „יש מאין“.

די איסיים

א היסטארישע אפהאנדלונג

פון ד"ר ח. זשיטלאווסקי

די מיסטישע קאָלעקטיווע איסיים ווערן געשיל־ דערט סיי פון יאָזעפוס, סיי פון פילאָנען, ווי די ...טעסטע אינטעליגענטע מענטשען פון זייער צייט. זיי ...בען טעהאַט אייגענע געהיימע שריפטען, און אייני־ ...טע היסטאָריקער ווילען האָבען, אז די יודישע ...בלה־שריפטען שטאַמען טיילווייז אָפּ נאָך פון די ...לט־איסיים׳שע.

אויף וויפיל אויך דיין „וועלט׳שע" קענטענישען ...טען געווען אויסגענומען אין יענע שריפטען, קאָן ...ן נאַטירליך נישט וויסען. אָבער זיכער איז, אז ...דיציניסטע קענטענישען און באַקאַנטשאַפט מיט ...יל־גראָזען זענען געווען פאַרשפּרייט צווישען די ...סיים. מען פלעגט זיי אָפט רופען צו חולאים. הויי־ ...ן פלעגען זיי אי מיט אַפּשפּרעכען, אי מיט תפילות, ...י מיט גראָזען. מען האָט זיי געהאַלטען פאַר הייי־ ...יגע מענטשען, און איינינע פון זיי האָט מען באַ־ ...טראַכט פאַר נביאים, וואָס קאָנען פאָראויסזעהען די ...קונפט.

דער אינדיווידועל־מאָראַלישער אידעאַל פון די ...סיים איז באַשטאַנען אין ריינקייט און הייליגקייט ...רושה ומהרה). ווי א סימבאָל פון מאָראַלישער ריינ־ ...ייט האָבען זיי איינגעפיהרט דעם מנהג פון טבילה ...ען אינדערפריה (די „טובלי שחרית"). אויך נייע ...נשען, וואָס פלעגען אויפגענומען ווערען אין דעם ...רדען, פלעגען זיך דאַרפען פריהער טובל זיין. טבילה ...יז געווען דער אויסדרוק פון זייער ווילען אָפּצור־ ...ייסען זיך אין דעם לעבען און שטרעבען פון די ...סיים.

צו ריינקייט און הייליגקייט דאַרף אין דער אי־ ...יים׳שער אינדיווידועלער מאָראַל צוגערעכענט ווער־ ...ן אויך די גייסטיגקייט, די הויכשאַצונג פון א ריי־ ...עם נשמה־לעבען. דערפון האָט געשטאַמט זייער פּי־ ...ל צו מאַטעריעלע עשירות, זייער פּרינציפּיעלע רוער

הויבונג פון אָרימקייט צו א הויכער מאָראַלישער מדרגה, ווי ביי דעם גריכישען פילאָזאָף דיאָגען און ביי א הויפש ביסעל סטאָאיקער.

זיי האָבען אָבער באַקעמפט די מאַטעריעלע נויט פילאָן לויבט זיי גראָד דערפאַר, וואָס זייערע מיט־ גלידער זענען געווען פאַרזיכערט מיט חיונה אויף דער עלטער.

שוין אַט די באַמערקונג פילאָנס לאָזט טיף אַר־ רייַנבליקען אין דעם מהות פון יענע געזעלשאַפט־ ליכע שיכטען, פון וועלכע עס האָבען זיך גערעקרו־ טירט די מיטגלידער פון דעם אָרדען. דאָס זענען דאָס רוב געווען נישט פון דעם מיטעל־קלאַס, פון רייכערע באַלעבאַטים, סוחרים׳שע אָדער פּויערים־ שע, ביי וועמען די אַלטע לייט האָבען נישט וואָס צו זאָרגען אויף זייער עלטער פון זייערע קינ־ דער. דאָס האָבען געמוזט זיין בעל־מלאכות און פּריוו־ לוין־אַרבייטער, וואָס פאַרלירען זייערע חיונה־קוואַר לען, מיט דעם פאַרלירען פון זייער אַרבייטס־קראַפט.

די אינדיווידועלע מאָראַל פון די איסיים האָט געהאַט אין זיך דעם עלעמענט פון הויכשאַצען אָרים־ קייט און אַז דערין זענען זיי זיך צוגויפגעקומען מיט די מאָראַלישע אידעאַלען פון די ציניקער און פון א סך סטאָאיקער אין אַלט־גריכענלאַנד. עס איז אָבער געווען א גרויסער אונטערשיד צווישען דעם ציניש־סטאָאישען וועלט־באַנעהם און מאָראַלישען איינשטעל פון איין זייט און דעם איסיים׳שען דרך החיים פון דער אַנדערער. די ציניקער און סטאָאי־ קער זענען באַהערשט געווען פון דעם פּרינציפּ „לעב־ בען, לויט די טעמפּאָטען פון דער נאַטור". דאָס איז געווען מעהר א פּראַקטישע אָנטקעגען דער ציוויליזאַציע, א גייסטיגער. אָדער אויך קערפּערליכער אַנט־ לויפען פון איהר און א זוכען פון נשמה־רוה, פון אַן אומגעשטערטער רוין־יחידים׳שער נשמה־פריי־ הייט. ביי די איסיים האָט אָבער געהערשט דער פּי־ טאַגאָרעאיש - פּלאַטאָנישער דואַליזם פון גוף און נשמה. דאָס איז נישט געווען קיין אַנטלויפען פון דער וועלט, ווי ביי אַן אַנדער יודישער סעקטע פון יענער צייט, די „טעראַפּעווטען". דאָס איז אויך נישט געווען קיין דאָרשט נאָך נשמה־רוה, נאָר א דאָרשט נאָך נשמה־טעטיגקייט אין קדושה און טהרה. ווען מען אַנאַליזירט אַלע פּרטים פון זייער אייגענעם־לעבען, ווי זיי זענען באַשריבען געוואָרען ביי פלאַוויוס און פילאָנען, געפינט מען, אַז אומע־ טום, וואו זיי האָבען געמוזט מאַכען קאָנצעסיעס צו די באַדערפענישען פון דעם גוף, זענען זיי גע־ פיהרט געוואָרען פון דעם פּרינציפּ, וואָס קאָן פאָרמו־ לירט ווערען אין די ווערטער: „וואָס ווייטער פון דער חיה!"

דער אַנאַליז פון זייער גאַנצען מהות טוט דאַר־ חויף, אַז די איסיים זענען בפירוש נישט געווען קיין סעקטע, וואָס אַנטלויפט פון דער זינדיגער וועלט כדי צו ראַטעווען די אייגענע נשמה, ווי דאָס שיל־ דערן אונז אַלע קלאַסישע יודישע היסטאָריקער, א חוץ הערצפעלדען. זייער אינדיווידועלע מאָראַל איז געווען ענג צונויפגעבונדען מיט א סאָציאַלער עטיק. און אין אַט דעם פּרט האָבען די איסיים געהאַט גאַר ווייט־בליקענדיגע ציילען אין זינען.

זיי האָבען געגלויבט, אַז „גאָטס גייסט" (דער „רוח ה'"), וואָס דאַרף אָנצינדען אויף דעם „מלך המשיח" און פאַרווירקליכען די „מלכות שמים" (דעם „הימעל־רייך") אויף דער וועלט, קאָן רוהען נאָר אויף אייגעם, וואָס פיהרט אַזאַ הייליגען און ריינעם לעבען, ווי זיי. און דער מוסטער פון דער „מלכות שמים" האָבען זיי געשטרעבט אויסצובויען אין זייערע ריין אַרבייטאַריש - קאָלעקטיווע סאָציאַ־ לע אינסטיטוציעס. דאָס איז געווען א לעבען אין גלייכקייט, ברידערליכקייט און אין, ווי געזאָגט, פּרינ־ ציפּיעלער אָרימקייט.

פון זיי, פון די איסיים, איז דאָס אַרויסגעוואַק־ סען יענע באַוועגונג, וואָס טראָגט דעם נאָמען קריס־ טענטום. עס האָט זיך באַוויזען א „נביא", יוחנן, וואָס האָט ווי די נביאים פון אַמאָל, גענומען רופען שטראָף־רייד אַנטקעגען די הערשער און אונטערדרי־ קער. ער האָט צומער אויך געבראַכט די נייע טריסט: „טוט תשובה! משיח קומט! די מלכות שמים איז נאָהענט!"

יוחנן האָט אַלעמען גערופען צו דער טבילה, דאָס הייסט צו דעם ווילענס־יסודיק, אָנצונעהמען דעם לעבענסשטייגער פון די איסיים. אַריינצוטרעטען אין דעם אָרדען.

צו די נייע געטובל׳טע האָט אויך געהערט ישו פון נצרת (יעזוס קריסטוס; קריסטוס איז דער טייטש „דער געזאַלבטער").

ישו האָט אויפגעהויבען א משיח־באַוועגונג, וואָס האָט אַרומגענומען כמעט אַלע וויכטיגסטע פעלדער פון דעם יודישען און דעם אַלגעמיין - מענשליכען לעבען. זי האָט געשטרעבט צו דער נאַציאָנאַלער באַ־ פרייאונג נישט נאָר פון דעם יודישען פאָלק, נאָר צו דער באַפרייאונג פון דער גאַנצער מענשהייט פון אונטער דער רוימישער הערשאַפט. זי איז אויך גע־ ווען א סאָציאַל - עקאָנאָמישע באַוועגונג. דערצו — א רעליגיעזע רעפאָרם - באַוועגונג און א מאָראַלישע רעפאָרם - באַוועגונג. דאָס אַלץ האָט טעלאָזען ווייט הינטער זיך די ענגערע גרענעצען פון דער איסיים׳ שאַפט. ישו איז, ווי א רעוואָלוציאָנער, פאַר׳משפט געוואָרען צום טויט, לויט דעם יודישען און רוימישען דין. נאָך פריהער איז געקעפּט געוואָרען יוחנן. דער אַנזאָגער פון משיח׳ס אָנקום, נאָך דעם ווי ער איז א לענגערע צייט געזעסען פאַרשפּאַרט אין א תפיסה.

די שיינע לאטאם

א מעשה פון ליבע

פון נח מישקאווסקי

שיין און יונג איז לאַטאַם, מען רעכענט איהר ...ר דער שענסטער אין דער כינעזישער שטאָט פּור־ ...ו־דזאַן. און אַלט איז זי אין גאַנצען אַכצעהן יאָהר. ...יהר פּאַרקוטען די האָר האָט א נאָמען אין גאַנצען ...ענד. ווען זי איז אויסגעפּוצט אין איהרע שמאָלע ...יזלעך, אין אויסגעראַפּטען רעקעל און אויף איהר ...ן קליינינקע פּיסלעך טראָגט זי די אויסגענייטע ...שעק־שיכלעך, און אין איהר צאַרט־העלגעל האַלט ...איהר וואַנדערבאַרען שירעם — באַוואונדערען ...יהר אַלע באַקאַנטע און אומבאַקאַנטע. און ווען ...יהרע דינער פיהרען איהר אויפ׳ן טראַגשטול אי־ ...ער די גאַסען פון פּו־חזוי־דזאַן פאַר א שפּאַציר, מאַר ...ן אַלע פאַר איהר א וואָרט און זיי זאָגען מיט באַר ...וסטערונג: זעהט נאָר ווי יונג און שיין לאַטאַם איז. ...זעהט טאַקע אויס ווי א הייליגע בלום.

און שטאַמען שטאַמט זי פון א יחוס׳דיגע מש־ ...חה — פון דור־דורות געלערטע, און דערפאַר טאַקע ...אָט דער אַלטער לו־טשאַנג, דער רייכסטער סוחר ...ין פּו־חזוי־דזאַן, פאַר איהר באַצאָהלט צעהן טויזענד ...יאַן און איז געווען דער גליקליכסטער, ווען זיינע ...ר באַדינער האָבען איהר אַריינגעבראַכט נאָך די ...לע רייכסטע און שענסטע חתונה צערעמאָניעס צו ...יהם אין פּאַלאַץ. ער האָט זיך איינגעהאַנדעלט א ...יי, מיט וועמען ער קען שטאָלצירען איבער גאַנ־ ...ץ לאַנד.

אָבער שלעכט איז געווען לאַטאַם׳ן ווי קיינעם ...ין דער וועלט, כאָטש זי האָט געלעבט אין א רייכען ...אַלאַץ, געהאַט א סך באַדינער, געגעסען פון דאָס ...שענסטע און בעסטע, געקליידט זיך אין די טייערס־ ...טע זיידענס און טעבּאָרעז זיך אין וואַנילטאַג. איהר ...ן לו טשאַנג איז שוין אַלט געווען 68 יאָהר און ...איז שוין די צוועלפטע ווייב זיינע. איהר אַלטער ...ן איז קיינמאָל אין דער היים נישט געווען. פלעגט ...לע מאָל זיין ווייט, ערגעץ זעהר ווייט אין מאָנגאַ־ ...יען, וואו זיינע מענשען פלעגען ווילדע פערד כאַפּען, ...י איינשפּרענגען און פאַרקויפען צו די הוסען, וועל־ ...כע האָבען געפיהלט א באַזונדערע ליבע צו די קליינע ...מאָנגאָלישע פערדלעך. לו טשאַנג פלעגט קומען ...אַהיים בלויז צוויי מאָל א יאָהר: צום נייעם יאָהר ...און צום יום־טוב פון דראַקאָן, און פאַרזוימען זיך ...אין דער היים בלויז א קורצע צייט. נאָך דער חתונה ...האָט זי מיט איהם בלויז דריי טעג פאַרבראַכט, און ...נאָר די דריי טעג האָט זי איהם ווייניג געזעהן. ער ...איז געווען צופיל פאַרנומען און נישט געהאַט קיין ...צייט פאַר איהר.

און איהרע נייע חבר׳טעס, די עלף פריהערדיגע ...ווייבער, זענען געוואָרען די אויפפּאַסערינס איבער ...איהר און זיי האָבען איהר נישט ליב געהאַט און ...פלעגען איהר אָפט פאַרשידענע צו־להכעיס׳ן.

און זי האָט נישט געהאַט וואָס צו טאָן; זי האָט ...זיך געפיהלט ווי אַן אויבריגע אין דער נייער משפחה ...און האָט שטענדיג געבענקט. נאָך וואָס און נאָך וועמען, האָט זי אַליין קלאָר נישט געוואוסט, זעהר אָפט ...פלעגט זי וויינען. און קיינער האָט זיך מיט איהר ...נישט אינטערעסירט און קיינער האָט איהר נישט ...געפרעגט נאָך וועמען זי בענקט און פאַרוואָס זי ...וויינט אַזוי אָפט.

עס איז איהר טאַרנישט איינגעפאַלען, עס האָט איהר טאַרנישט צופרידענגעשטעלט און זי האָט גע־ פיהלט, אַז איהר איז שלעכט זעהר שלעכט.

אַזוי האָט זי געפינסטערט אין ליכטיגען פּאַלאַץ ביז זי האָט איין מאָל, וועהרענדיג געפיהרט אויף א ...טראַג־שטול אויף איהר געוועהנליכען שפּאַציר. דער־

זעהן א מאַדרנעם יונגען מאַן פון די ווייסע, וועלכער האָט פאַר איהר אויסגעזעהן אַזוי אויסטערליש. אין גאַנצען איז ער געווען אַלט אפשר א יאָהר דרייסיג־ צוואַנציג, איז געווען הויך, שלאַנק, ברונעט. און אויגען האָט ער געהאַט גרויסע, רונדע און שוואַרצע. אפילו אָנגעטאָן איז ער אויך געווען אַזוי מאָדנע, ווי א ווייסער מאַטראָז. אויף זיין בלויער היטעל איז געווען א גילדערנע קאָקאַרדע, אויף די פּלייצעס גיל־ דערנע עפּאָלעטען און זיין מונדיר איז געווען פאַר־ שפּילט מיט גילדערנע קנעפּ. זי איז איבעראַשט געוואָרען. זי האָט נאָך אַזויס נישט געזעהן. און זי האָט איהרע אויגען נישט געקענט אָראָפּנעמען פון איהם. און ווען ער האָט אויף איהר א קוק געגעבען, האָבען זיינע אויגען איהר א ברען געטאָן...

קומענדיג אַהיים האָט זי נישט אויפגעהערט צו טראַכטען פון דעם אויסערגעוועהנליכען יונגען מאַן. און עס זענען הורטשגאַנגען טעג. און נאַכט, און די דאָס בילד פון דעם ווייסען איז געשטאַנען פאַר איהרע אויגען און נישט געוואָלט אָפּטרעטען פון איהר אפילו אויף איין רגע, און די צעהיצטע פאַנטאַזיע האָט איהר אָנגעהויבען צו מאָלען נייע בילדער, וועל־ כע זי האָט געטריבען פון זיך, אָבער פון וועלכע זי האָט פאַר קיין פאַל נישט געקאָנט באַפרייט ווערען...

און איין מאָל האָט זי איהם ווידער דערזעהן: ער איז פאַרביגעגאַנגען איהר הויז. איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען האַסטיג צו קלאַפּען און די פיס האָבען זיך אונטערגעבויגען. זיי האָבען זיך ביידע געטראָ־ פען מיט די בליקען און זיך גוט איינגע די אַנדערע אָנגעקוקט און זי האָט באַמערקט, ווי א זיסער שמייכעל האָט זיך אויף זיין פּנים אויסגעגאָסען. זי האָט איהם נאָכגעפאָלגט מיט די אויגען און זי האָט גע־ זעהן, אַז ער איז אַריין צו בוואַנג׳ען אין פאַנזע (הויז).

— ער מוז האָרטען וואוינען, האָט זי א טראַכט געטאָן. ער איז א פרעמדער. ער איז איינזאַם אין אַנ־ דער לאַנד. איהם מוז זיין זעהר אומעטיג און ער מוז שטאַרק בענקען נאָך זיינע ווייבער. ער איז דאָך אַזא יונגער, אַזא קרעפטיגער און אַזא שיינער. און א מאָדנע וואַרימקייט צו אַט דעם עלענדען ווייסען יונ־ גען מאַן האָט אָנגעפילט איהר גאַנצען וועזען.

און א גאַנצע נאַכט, ליגענדיג אין איהר הילצער־ נער אויסגעשניצטער בעט האָט זי ברענענדיג גע־ טראַכט פון דעם ווייסען הימלישען יונגען מאַן.

און א פאַרלאַנג האָט זיך אין איהר אָנגעצונדען: טרעפען זיך מיט איהם און מיט איהם פאַרבריינגען. זי איז אַזש אויפגעציטערט געוואָרען פון דעם אוי־ סערגעוועהנליך פאַרברעכערישען פאַרלאַנג. זי האָט איהם באַקעמפט מיט אַלע כוחות, אָבער דער פאַר־ לאַנג האָט איהר באַהערשט, זאָלען איהר די גייסטער דערפאַר באַשטראָפען, זאָל איהר דער פאָטער און איהר גאַנצע משפחה פאַרשילטען, זאָל איהר איהר מאַן טויטען, זאָל זיין וואָס עס איז — זי מוז זיך מיט איהם טרעפען. אָבער ווי פיהרט מען דאָס אויס, אַז קיינער זאָל פון דעם נישט וויסען און אַז די אַנ־ דערע ווייבער זאָלען וועגען דעם אפילו קיין פאַר־ דאַכט נישט האָבען?

און גאַנצענע טעג אין נעכט האָט זי פלעגט נע־ בויט און זיי דורכגעוואָרפען, און פאַר קיין פאַל קיין ריכטיגען פּלאַן נישט געקאָנט אויסטראַכטען. נאָר איין זאַך האָט זי יאָ באַשלאָסען — מעהר נישט שפּאַצירען אין דער באַגלייטונג פון די פיר באַדי־ נער און שפּאַצירען נישט ווייט פון סוואַנג׳עס הויז. זי האָט מע..ט אָנגעהויבען גיין אַליין, כאָטש דאָס איז געווען אין איהרע קליינע שיכלעך גאַנץ שווער, און זי פלעגט אָפט פאַלען. און אין א פאַרוואָרפענער, שטילער געסעל האָבען זיי זיך טאַקע גע־ טראָפען. ער האָט איהר באַגריסט אין כינעזיש. זי האָט מיט אַן איטעראַליכען ציטער איהם אויף זיין באַ־ גריסונג געענטפערט. קיין ער איז אין טעסעל נישט געווען. ער האָט איהר איינגעלאַדען צו זיך — זעהן ווי ער וואוינט, ווי ער האָט זיך איינגעאָרדענט. זי האָט נישט וואָס מורא צו האָבען. ער וועט איהר קיין שלעכטס נישט טאָן. ער וואוינט אין גאַנצען באַ־ זונדער און ער וועט אַזוי איינאָרדנען, אַז קיינער זאָל פון דעם נישט וויסען...

די באַטען האָבען א־הר געפלאַמט. א מאָדנע שרעק האָט איהר באַהערשט. און א משאַד האָט זי זיך געפּחדט. זי האָט נישט אויסגערעדט קיין וואָרט. אומבאַוואוסטזיניג האָט זי אויף יאָ מיטן קאָפּ א טרייסעל געטאָן.

און זי האָט זיך דעם שלעכטען גייסט אין גאַנ־ צען אָפּגעגעבען. און עס האָבען זיך אָנגעהויבען נעכט פון ווילדער ליידענשאַפט, נעכט פון זיך אין גאַנצען פאַרגעסען, און זי האָט מיטן פולען בעכער פון דער ליבע געטרונקען און איז זיין שקלאַפין גע־ וואָרען, איבערגעגעבען זיך איהם מיט׳ן גאַנצען ברען פון איהר דורשטיגער נשמה.

דער ווייסער האָט איהר דערציילט, אַז ער איז א געבוירענער פון כאַרבין, זיך געלערנט אין די הויכשולען פון סיביר, האָט געדאַרפט ענדיגען אויף אינזשעניער, איז אַנטלאָפען פון זיין היימלאַנד, ווייל שלעכטע מענשען האָבען איהם געוואָלט דער׳הרג׳־ נען. אַליין איז ער נישט קיין רוס, נאָר א זוהן פון א מאָרגעס פאָלק, וואָס הייסט „יודען", און א מאָרגעס נאָמען טראָגט ער: זיין נאָמען איז „ליוב".

און ער, איהר ליוב, איז איהר האַר, איהר גאָט געוואָרען.

זי פלעגט נישט קענען דערוואַרטען זיך אויף דער נאַכט, ווען זי דאַרף געהן צו איהם. הנע׳ס האָ־ בען זיך פאַר יאָהרען געצויגען. שטיל, שטיל פלעגט זי פון פענסטער זיך אַרויס׳גנב׳ענען. שטיל, שטיל פלעגט זי זיך גלייך צווישען די קוסטען אין גאָר־ טען באַהאַלטען און דערנאָך מיטן טאָרטען לויפען צו איהם. צו איהר ווייסען אויסדערוועהלטען... און אינדער די ערשטע מאָרגען־שטערען פלעגען זיך באַווייזען, פלעגט זי צוריק צו איהר צימער, צו איהר בעט לויפען.

און ער איז געווען עפּעס א מאָדנער. און מאָד־ נע האָט ער עפּעס אַלץ געטאָן, מאָדנע האָט ער גערעדט. זאָלען איהם די גייסטער מוחל זיין; ער האָט פון זיי נישט געהאַלטען, געזאָגט, אַז ער איז אַזוינס נישטאָ. ס׳איז א ליגען, אַן אויסטראַכטעניש. און ווען אפילו זיי וואָלטען יאָ געווען, וואָלטען זיי פאַר ליבע איהר נישט באַשטראָפט. פאַרקעהרט — ליבע איז א געטראַנק, די געטער ווילען, אַז מענשען זאָלען זיך ליבען.

אָבער זי לאַטאַם, ווייסט האָך, אַז דאָס איז א גרויסע זינד, שוין נאָר א גרויסע זינד. נאָר א קליי־ נינקייט — פאַראַכטען זיך, די עלטערען, די משפּחה, דאָס לאַנד, און מיט וועמען? נאָר מיט א ווייסען מיוועל. וואָס קען שוין זיין ערגער? זי ווייסט דאָס אַליין, אָבער זי איז צו שוואַך, זי קאָן זיך נישט העלפען. קעגנטיג, זיינע גייסטער זענען א סך שטאַר־ קער און מעכטיגער פון איהרע. און דערפאַר ווי נאָר קומט די נאַכט, הויבט עס איהר אָן אַזוי צו ציהען צו איהם, צו אַט דעם זינדיגען ווייסען, און זי טאָן זיך נישט ווערען, און ווי א ווילדע לויפט זי צו איהם יעדע נאַכט.

און יעדען טאָג שטראָפט זי זיך. לאַטאַם, פּוי־ גיגט זיך. זי ווייסט אַז די גייסטער זעהען אויף איהר אין כעס און גאָר אין גיכען וועלען זיי זיך מיט איהר אָפּרעכענען. יעדען טאָג גיט זי זיך א וואָרט, אַז זי וועט צו אַט דעם ווייסען טייוועל נישט גיין. און יעדע נאַכט לויפט זי צו איהם, ווי פון טייוו־ טער גייסטער געטריבען.

זי איז געוואָרען פרום, גוט נאָך די גייסטער אַלע קיירע פאַרלאַנגען. דאַוונט צוויי מאָל יעדען טאָג. גייט אָפט אין די פּאַגאָדעס, טיילט געלט און פּוטע זאַכען די הייליגע פּריסטער. שוין דריי מאָל געווען אין הייליגען טעמפּעל. די גרויסע פּריסטער האָבען די געטער געבעטען, זיי זאָלען איהר איהרע זינד פאַרגעבען, נאָר ווי קען עס אַלץ העלפען, אַז זי אַליין, נאָך דעם ווי זי האָט געבעטען אַלע געטער און גייסטער איהר מוחל זיין און זיי געזאָגט, מעהר מיטן ווייסען זיך נישט צו טרעפען, לויפט דאָך צו איהם יעדע נאַכט און זינדיגט ווייטער און נאָך מעהר ווי פריהער.

א שרעקליכע צייט האָט לאַטאַם דאַן איבערגע־ לעבט. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס רעכענען זיך אָפּ מיט איהר די גייסטער און הערפאַר פּייניגען זיי איהר אַזוי. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז די אַלע גייסטער, ווי פון מאַנס צד, אַזוי פון איהר צד, האָבען זיך פאַראייניגט אום ווי געהעריג צו באַשטראָפען איהר.

און אַט איז אָנגעקומען א בריף פון איהר אַל־ טען מאַן צו די ווייבער, אַז אין גיכען וועט ער קו־ מען. לו טשאַנג איז איהר אין גאַנצען פרעמד. דאָך האָט זי מיט א מאָרנער האַרצקלאַפּעניש אויף זיין קומען געוואַרט. דאָס האַרץ האָט איהר פאָראויסגע־ זאָגט, אַז מיט זיין קומען וועט זיך אַלץ בייטען....

דער ווייסער האָט אפילו איהר צוגערעדט מיט איהם צו פאָהרען אין א גרויסער שטאָט, ווייט־ווייט פון איהר הייז און פאַמיליע, נאָר ווי אַזוי קען זי ברעג־ גען אַזוי פיל שאַנדע איהר משפחה? איהר פאָטער האָט דאָך איהר פאַרקויפט צו לו טשאַנגען פאַר אַזאַ הויכען פּריין. ניין, דאָס וועט זי פאַר קיין פאַל נישט טאָן! זאָל זיין וואָס עס איז באַשערט! זאָל זיך איהר אַלטער מאַן מיט איהר אָפּרעכענען ווי ער וועט וועלען. זאָל ער איהר באַשטראָפען, ווי ער וועט פאַר־ שטיין. זי וועט איהר משפחה נישט פאַרראַטען.

און ער איז געקומען. און וואונדערבאַר: פון איהרע נאַכט - וואַנדערונגען האָבען אַלע אין שטוב געוואוסט. עס איז פאַר קיינעם קיין סוד נישט געווען. און די ווייבער האָבען איהם וועגען אַלץ דערציילט.

ער האָט גאָרנישט געזאָגט. אָבער פון דעם אויס־ דרוק פון זיינע אויגען, האָט זי פאַרשטאַנען, אַז איהר גורל איז שוין באַשלאָסען. נאָר זי איז גרייט אויף אַלץ. און די העכסטע שטראָף וועט זי אָננעהמען ווי פאַלקאָם פאַרדינט.

און דער אַלטער לו טשאַנג האָט איהר אויפן גרויזאַמסטען אופן באַשטראָפט. מיט אַן אייזערנעם שטעקען האָט ער איהר דערלאַנגט צוויי מאָל און זי איז אַוועקגעפאַלען אין אַטיך בלוט. דאָן האָבען זיך אַלע בערוהיגט, ווייל דער כעס פון די גייסטער איז געשטילט געוואָרען, לאַטאַם, א שטאַרבענדע האָט: א שמייכעל געטאָן. זי האָט אַזוי פיל גליק געטאָסען; די גייסטער זענען איינגעשטילט, ווייל זי האָט זיי מיט איהר בלוט באַצאָהלט.

250 יאָהר יודישע פּרעסע

פון ש. ניגער

מיט עטליכע חדשים צוריק (אין סעפּטעמבער, 1936) איז געוואָרען פונקט צוויי הונדערט און פופ־ציג יאָהר זינט עס האָט אָנגעהויבען ארויסצוגעהן די ערשטע פעריאָדישע אויסגאַבע אין דער יודישער שפּראַך — „קוראַנטען". זי איז ארויסגעגעבען גע־וואָרען צוויי מאָל א וואָך („דינסטאָגישע קוראַנ־טען" און „פרייטאָגישע קוראַנטען") אין די יאָה־רען 1686—1687 אין אמסטערדאם, האָלאַנד.

דאָס איז אָהן שום ספק א וויכטיגע פּאָסיהרונג אין דער געשיכטע פון דעם גאַנצען יודישען קולטור־לעבען, נישט נאָר פונם יודישען וואָרט אַליין. עס איז צו דער געלעגענהייט ארויסגעגעבען געוואָרען א זאַמעל-בוך, רעדאַקטירט פון ד"ר יעקב שאַצקי, און דאָס זאַמעל־בוך איז פול מיט מאַטעריאַלען און דאָ־קומענטען צו דער געשיכטע פון דער יודישער פּרעסע.

זיין וויכטיגסטער אויפגאַבע זענען די צוויי אָפּהאַנד־לונגען וועגען די צוויי ערשטע אָרגאַנען פון דער יו־דישער פּרעסע אין האָלאַנד: ד"ר יעקב דא סילוואַ ראָזאַס אַרבייט וועגען די „קוראַנטען" (איבערגע־זעצט פון האָלענדיש) און ד"ר יעקב שאַצקיס אויס־פאָרשונג פון „דעם דיסקורס" („דיסקורס"), א פעריאָדישע אויסגאַבע, וואָס איז ארויסגעגעבען גע־וואָרען אויך אין אַמסטערדאַם אין די יאָהרען 1797—1798, מעהר ווי מיט הונדערט יאָהר נאָך די „קוראַנטען".

פון די „קוראַנטען" איז אָפּגעהיט געוואָרען נאָר איין עקזעמפּלאַר (מעהר ווי א קאָרגאַנג), און די באַשרייבונג פון דעם האָלענדיש־יודישען היסטאָ־ריקער איז דערפאַר גאָר באַזונדערס וויכטיג.

פון דער דאָזיגער באַשרייבונג דערוויסען מיר זיך, ווי די ערשטע יודישע צייטונג האָט אויסגע־זעהן (עס ווערט אגב געגעבען א רעפּראָדוקציע פון א גאַנצער זייט פון די „דינסטאָגישע קוראַנטען"). מיר דערוויסען זיך אויך פון וועמען זי איז ארויס־געגעבען, געזעצט און געדרוקט געוואָרען (דער זע־צער איז געווען א גר — משה ב"ר אברהם אבינו).

עס ווערען ציטירט א היבש ביסעל שטעלען — און זיי גיבען אונז א קלאָרען באַגריף, סיי פונם אינהאַלט, סיי פון דער שפּראַך. איניגע ציטאַטען זענען איני־טערעסאַנט אויך פון אן אַלגעמיינעם קולטור־היסטאָ־רישען שטאַנדפּונקט, אט איז, צום ביישפּיל, א שטי־קעל נייעס פון דעם 23. אויגוסט 1686. דער באַ־ריכט קומט פון ליסאַבאָן, פּאָרטוגאַל. „אַל היר", שרייבט דער באַריכט־אָפּגעבער, „האָט מאַן דריי רייכע פאַרמעגענס אין פאַרדאַכט געהאַלטען, דאָס זיי היימליך (אין דער שטיל) יודען (יודישען גלויבען) האַלטען. און מען האָט זיי דאָס לעבען גע־שענקט, ווען זיי העטען דעם (יודישען) גלויבען (ח"ו) פאַרלייקענט, אָבער זיי האָבען געזאָגט: „מיר זע־נען פון יהודים געבוירען, מיר ווילען אויך אַז (אַלס) יהודים שטערבען". און זיי אַלע דריי פאַר־ברענט געוואָרען, אָבער דאָס איז א גערעכטער ריכ־טער, דער ווערט די אומשולדיגע בלוט פאַרגיסען צו זיינער צייט וראַויל ווייסען צו געפינען. אָמן סלה". (איבערגעדרוקט לויט דער איצטיגער אָרטאָגראַפיע).

די לענגסטע און ווערטפולע אַרבייט אינם בוך איז ד"ר שאַצקיס „דער דיסקורס". דאָס איז א סך מעהר ווי די געשיכטע פון א יודיש־האָלענדישען פּריסעזאַהנאַן אין סוף 18־טען יאָהרהונדערט. דאָס איז א קאַפּיטעל געשיכטע פון די האָלענדישע יודען, — א קאַפּיטעל, וואָס האָט צו טאָן מיטן קאַמף פאַר אויפקלערונג, מיטן קאַמף פאַר בירגער רעכט און מיטן איטוועניגסטען קאַמף צווישען צוויי יודישע פּאַרטייען, די „אויפגעקלערטע" און די אָרטאָדאָקס־סישע יודען אין האָלאַנד איז צום סוף פון 18־טען יאָהרהונדערט פאַרגעקומען דאָס אייגענע, וואָס איז אין דער זעלביגער עפּאָכע פאָרגעקומען אין פראַנק־רייך, אין דייטשלאַנד און שפּעטער אויך אין מזרח־אייראָפּא: דער קאַמף פאַר דער דרויסענדיגער און שאַפּטליך.

דער אינגעווניגסטער יודישער עמאַנסיפּאַציע. אין דער אַטמאָספערע פון דער דאָזיגער היסטאָרישער דראַמע, און ווי איהרער א טייל, איז אויפגעקומען די צייטשריפט „דער דיסקורס".

די ערשטע צו שאַפען אן אָרגאַן אונטער אַזאַ נאָמען זענען געווען די משכילים — די, וועלכע האָבען זיך אָפּגעריסען פון דעם אַלטען יודישען קיבוץ און געשאַפען אן אייגענע קהלה — „די נייע קהלה". זיי וואָלטען זיכער געוואָלט ארויסגעבען זייער צייטשריפט בעסער אויף העברעאיש אָדער אויף האָלענדיש, אָבער אַזוי ווי די יודען פון אַלטען דור האָבען זיך פעסט געהאַלטען פאַרן יודישען לשון, און די „נייע קהלה" האָט זיך געוואָלט אויס'טענה'ן מיט דער אַלטער, האָט זי געבעך, אויך געמוזט אָנ־קומען צו יודיש, ווי זי האָט גערופען איהר טייטש־מעריש. שפּעטער אפּיסעל האָט די אַלטע קהלה, וועל־כע איז אין „דיסקורס" אַטאַקירט געוואָרען, אָנגע־הויבען ארויסצוגעבען איהר אייגענעם „דיסקורס", די מחלוקת האָט זיך נאָך מעהר צעפלאַקערט. און די „דיסקורסען" פון ביידע צדדים זענען געווען דאָס הויפּט-געווהער. מען האָט איינע די אַנדערע גע־מוסר'ט, געזידעלט, אויסגעלאַכט. מען האָט געשרי־בען פּאַמפלעטען איינע אויף די אַנדערע. מען איז שיער נישט דערגאַנגען ביז צו מסירה'ס, ווי עס פירט זיך ביי יודען.

די „נייע" האָבען געשריבען אן ערגערען יודיש, וואָס איז אין א מעהר פראַנציסיוע, כמעט א רעוואָ־לוציאָנערען, גייסט (איז עס דאָך געווען די עפּאָכע פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע). די „אַלטע" זענען געווען יודישלעך, און אויך זייער יודיש איז געווען מעהר פאָלקסטימליך. זיי זענען אָבער געווען אָפּגעשטאַנען פּאָליטיש און געזעל־שאַפטליך.

די האָלענדישע, אַזוי ווי די דייטשע, משכי... האָבען חוזק געמאַכט פון „צאינה־וראינה" א... טייטש־חומש־שפּראַך". זיי האָבען געהאַלטען... מען דאַרף איבערגעהן, אויב נישט צו האָלענ... איז צו הויך־דייטש, זיי האָבען נישט געקענט... טראַגען „דאָס פלאַכע אַמסטערדאַמישע יודי... וואָס די פרומע יודען האָבען באַנוצט, און... פאַראַראָקס איז, וואָס דווקא די, וועלכע האָבען... האַסט די פאָלקס-שפּראַך, האָבען זיך איינגעשטעלט... פאַר דעם פאָלקס־אינטערעסען. שאַרף ארויס... טענדיג קעגען די פּרנסים די תקיפים...

א סך זאַכען זענען דאָ אין „דיסקורס"... האָבען א באַדייטונג פאַר דער יודישער געש... בכלל, נישט נאָר פאַר דער געשיכטע פון דער י... שער פּרעסע און ד"ר יעקב שאַצקי באַהאַנדעל... אַלע זאַכען גרינדליך, אויספיהרליך — באַהאַנ... זיי קולטור־היסטאָריש, ביבליאָגראַפיש, צום... אויך לינגוויסטיש.

זיין אויספיהר איז, אַז די „דיסקורסען"... חוץ זייער וויכטיגקייט פאַר דער יודישער קול... געשיכטע, אויך א וויכטיגער מקור פאַר דער... שיכטע פון דעם יודישען לשון אין דער „אַמסט... דאַמער געגנט" (ז. 68). און כדי צו געבען מע... יאָל דעם היסטאָריקער אין דעם שפּראַך־פאָר... דרוקט ער איבער טעקסטען פון „דיסקורס".

צווישען די איבערגעדרוקטע טעקסטען גע... זיך א „יודיש פאָלקסליד בטיגון מאַרסעליאַ... משרש" און אן אַנדער ליד „בניגון קאַרמאַניאָל...

מחמת דוחק אין פּלאַץ, קען איך זיך נישט... שטעלען אויף די אינטערעסאַנטע אַרבייטען פונם... בוך. כ'קען נאָר זאָגן, אַז זיי זענען אַלע וויכ... פאַר דער געשיכטע פון יודישע געזעלשאַפטליכע... ווענדונגען און פונם יודישען געזעלשאַפטליכען... בען בכלל, נישט נאָר פאַר דער ביבליאָגראַפיע... דעם יודישען דרוק־וועזען.

וועגען קאָפּ-ווייטאג

פון ד"ר דניאל קא...

וועלכער מענש ווייס דאָס נישט, דעם טעם פון קאָפּ־ווייטאָג? עס איז טאַקע נישטאָ נאָך אַזאַ קראַנקליכע ערשיינונג, וועלכע קומט אַזוי אָפט פאָר ביים מענשען ווי קאָפּ־ווייטאָג. פאַרשטעהט זיך, אַז נישט יעדער קאָפּ־ווייטאָג איז גלייך א קראַנק־הייט. אָט ווייסען אַלע, אַז טאָמער שלאָפט מען זיך אַמאָל נישט גענוג אויס, דרייט מען זיך שוין אַרום צומאַרגענס א גאַנצען טאָג ווי א נעכטיקער: מיט א זויערע מינע און א פּאַסקודנעם קאָפּ־ווייטאָג. בלייבט מען א פּאָר שעה לענגער אין א לאָקאַל, וואו עס איז דושנע, פול אָנגערויכערט, א סך מע־ליאָרעמט און אָנגעפילדערט געוואָרען — געהט מען אַרויס מיט א שטאַרקען קאָפּ־ווייטאָג. דאָס אַלץ זע־נען אָבער זאַכען, וועלכע מען קען נישט אָנרופען קראַנקהייטען און קיינער וועט זיך זיכער נישט ווענ־דען צו א דאָקטאָר, צוליב אַזאַ מין קאָפּ־ווייטאָג. ער ווייס אַליין די רפואה, ווייל ער קען די סיבה; ער וועט זיך אַדורכשלאָפען, איבערשפּאַצירען און דער קאָפּ־ווייטאָג וועט במילא אָפּטרעטען.

נאָר אַנדערש איז אָבער מיט דעם מין קאָפּ־ווייטאָג, וועלכער ווייזט זיך אין מען קען זיך נישט אָפּגעבען קיין חשבון פון וואַנען דער דאָזיגער אומ־היימליכער גאַסט האָט זיך גענומען. אַיין זאַך דאַרף מען אָבער געדענקען: אויב ביי א מענש, וועלכער איז ביז אַהער געזונט געווען, שטעלט זיך מיט א מאָל איין א קאָפּ־ווייטאָג — און אויב ער פיהלט זיך בכלל עפּעס נישט מיט אַלעמען — איז די ערשטע זאַך נעהמען און מעסטען זיך די טעמפּעראַ־טור, ווייל כמעט אַלע היץ-קראַנקהייטען רופען אַר־ויס לכתחילה, אַלס איינעם פון די ערשטע סימפּ־טאָמען — קאָפּ־ווייטאָג, וואָס איז שטענדיג פאַר־האַנטיג: אָדער עס רוקט אָן א גריפּע, אָדער עס קריכט אונטער א בויך־טיפוס, אָדער אן אַנדערע אָנשטעקענדיגע קראַנקהייט, שוין אָפּגערעדט פון די ספּעציעלע פיבערהאַפטע קראַנקהייטען פון מוח, ווי געהירן־אָנטצינדונג, אָדער אָנטצינדונג פון די געהירן־הייטלעך.

סיבות פון קאָפּ־ווייטאָג איז דאָ א סך און אויס־רעכענען בלויז זיי, וואָלט אונז אוועקגעפיהרט אַביסעל צו ווייט. כדי צו געבען א באַגריף ווי פאַר־שיידענאַרטיג עס קענען זיין די קראַנקהייטען, וועל־כע רופען אַרויס קאָפּ־ווייטאָג ביים מענש ווילען מיר אָנרופען נאָר עטליכע: קראַנקהייטען פון בלוט, האַרץ, ניערען, סקלעראָז, פאַרשידענע פאַרגיפטונגען, סיפיליס, ליידען פון געהירן, אויגען, נאָז, ציין און פיל, פיל אַנדערע. נישט זעלטען איז דער קאָפּ־ווייטאָג דער ערשטער אַלאַרם־סיגנאַל, וועלכער מאַכט דעם מענש אויפמערקזאַם, אַז עפּעס איז אין זיין אָרגאַניזם נישט אין אָרדנונג און אַז ער דאַרף זיך דאַמאָלט, אַז עס דראָהט איהם א געפעהרליכע שווערע קראַנקהייט.

די וועלט פיהרט זיך, אַז א מענש, טאָמער טוט איהם וויי דער קאָפּ, קורירט ער זיך אַליין מיט כל־ערליי פּראָשקעס. גאַנץ אָפט ליינדערט טאַקע אַזאַ פּראָשעק דעם קאָפּ־ווייטאָג, אָבער נאָר אויף א קורצע צייט, ווייל באַלד קומט דער גאַסט צוריק און נעהמט זיך צו זיין פריהערדיגער אַרבייט: ער רייסט ער העמערט, ער דריקט — בקיצור, ער מאַכט אוי־נעם דעם לעבען מיאוס. דאַן נעהמט מען א פּראָ־שעק און נאָך א פּראָשעק און מען פּאַשעט זיך אַזוי א פּאָר וואָכען, אָדער גאָר א פּאָר חדשים מיט די אַלע פּולווערען. און אויב אייניער, אָדער צוויי פּראָש־קעס זענען ציטליך אומשולדיג, ווירקען זיי דאָך, נאָך א לענגערע צייט שעדליך אויפן האַרץ, אָדער אויף די ניערען, אָדער זיי פאַר'סמ'ען און שוואַכען אָפּ דעם נערווען־סיסטעם. ערשט נאָך דעם ווענדט זיך דער פּאַציענט צו א דאָקטאָר, וועלכער שטייט פאַר א האַרבער קשיא, ווען ער הערט די ערשטע פּאָר ווערטער: „הער דאָקטאָר, דער קאָפּ טוט מיר וויי; העלפט מיר". עס איז טאַקע נישט קיין לייכטע אויפגאַבע צו געפינען די סיבה פון קאָפּ־ווייטאָג אין יעדען פאַל. קודם כל מוז דער דאָקטאָר גענוי און געוויסענהאַפט דעם פּאַציענט אונטערזוכען — אַלע אינערליכע אָרגאַנען און דעם גאַנצען נערווען־סיס־טעם. דאַן האָט א גרויסען ווערט פאַר דעם דאָק־טאָר, ווי אַזוי שילדערט דער פּאַציענט זיינע שמער־צען, — נאַטירליך, שפּילט דאָ א ראָלע אויך די אינטעליגענץ פון פּאַציענט גופא, וועלכער ווייס ריכטיג צו באַשרייבען זיינע ליידען. אַלזאָ ערשטענס צי איז דאָס בכלל א ריכטיגער שמערץ אָדער נאָר א מין אומהיימליכער געפיהל אין קאָפּ, ווי למשל, ער וואָלט פוסט געווען; און אויב יאָ שמערץ, וואָס פאַר א מין שמערץ: אויב ער קלאַפּט, אָדער שטעכט, אָדער ברענט א. אז. וו. צי זיצט דער שמערץ נאָר אויף א געוויסער שטעל, צ. ב. אין שטערן, אָדער אין הינטערשטען טייל פון קאָפּ, צי כאַפּט ער אַרום נאָר איין העלפט פון קאָפּ צי לויפט ער נאָך אַרום פון איין פונקט אויפן אַנדערען; ווען טוט ער איהם וויי, ביי טאָג צי ביינאַכט, צו נעהמט עס איהם אויף בריעכען בשעת מעשה צי ווערט ביי איהם דאַמאָלס דער קאָפּ הייס און נאָך און נאָך א סך אַנדערע אינפאָרמאַציעס, ווי פון וואָס דער קאָפּ־ווייטאָג איז אָפּהענגיג: פון וועטער, פון עסען, פון אויפרעגונג— דאָס אַלץ קען דעם דאָקטאָר זיין א מין וועגווייזער און אָריענטירען איהם וואו ער דאַרף זוכען די סיבה פון קאָפּ־ווייטאָג אין דעם, אָדער יענעם פאַל. גאַנץ אָפט מוז מען נאָך צו הילף האָבען אַנאַליזען פון אורין, בלוט, דורכלייכטונגען א. אז. וו. עס איז אַלזאָ נישט קיין גרינגע זאַך פעסטצושטעלען די ריכטיגע סיבה פון אַזאַ געוועהנליך, טאָג־טעגליך ליידען ווי קאָפּ־ווייטאָג. אָבער א שוגא קען מען פּלאָגמעניג און ווידקזאַם באַקעמפען, נאָר, ווען מען קען זיינע באַהעלטענישען, זיינע פּאָזיציעס און זיין כוח. און נאָך א זאַך: מען קען אַמאָל דורך א צו לאַנגען וואַרטען פאַרשפּעטיגען דעם ריכטיגען מאָמענט פאַר דער קוראַציע!

דער קאָפּ־ווייטאָג ביי די אַלע קראַנקהייטען... בע מיר האָבען אויבען דערמאָהנט, איז נאָר אי... פון די נעבען־סימפּטאָמען, פון דעם הויפּט-לי... א קאַפּיטעל פאַר זיך זענען עטליכע קראַנקהיי... ביי וועלכע דער קאָפּ־ווייטאָג איז דער הויפּטס... נאָם, אין וועלכע די גאַנצע קראַנקהייט באַשט... אייגענטליך אין דעם קאָפּ־ווייטאָג. צו די דאָ... קראַנקהייטען געהערט קודם־כל די מיגרענע. צ... דער פאַרשפּרייטקייט פון דער קראַנקהייט וועלען... זיך אָפּשטעלען אויף איהר אַ ביסעל לענגער.

דאָס וואָרט מיגרענע שטאַמט פון גרי... „העמיקראַניאַ" און באַדייט — האַלב־זייטען... ווייטאָג. די קראַנקהייט טיפּט פאַר אין העכער... פּראָצ. ביי פרויען, ביי מענשען, וועלכע אַרבי... אויף פרישע לופט, ביי פויערים, געפינען א. א... טרעפט זי זעהר זעלטען. זי ערשיינט אין י... עלטער. אָפט שוין ביי קינדער נאָך די פּובע... יאָהרען ווערט זי, אין כלל גענומען, אָפּגעשוואַכט... פאַרשווינדט געוועהנליך פון זיך אַליין. —... קראַנקהייט באַשטייט אייגענטליך אין דעם,... עס קומען פאַר „נאַפּאַדען" פון גרויסע קאָפּ־ווייט... גען. די פּאַציענטען האָבען אָפט א מין פאַרגעפ... אַז דער „נאַפּאַד" דערנעהנטערט זיך. זיי זענען... א געוויסער שטימונג, אָדער פאַרקעהרט, זיי ו... לען זיך זעהר נידערגעשלאָגען שלעפעריג, הא... אורין־דראַנג, עס שווינדלט זיי א. אז. וו. דער... פאַד" הויבט זיך אָן געוועהנליך אין דער פ... דער ווייטאָג כאַפּט אַרום צוערשט דעם האַ... קאָפּ. מיט יעדער מינוט ווערט ער שטאַרקער... קלאַפּט, ער נאָגט, ער ברענט; די קוואַל איז... זעלטען אַזוי גרויזאַם, אַז די קראַנקע ווייגען... מערליך פאַר יסורים. דאָס קלענסטע גערויש,... א ליכט־שטראַהל מאַכט די פּיין נאָך גרעסער אי... פּלעגען זיך פאַרשליסען אין א פאַרטונקעלט... מער, לייגען זיך אין בעט און ווארטען אַזוי אי... די שעת־צרה. צום גליק געדויערן די יסורים... זעהר לאַנג און נאָך א פּאָר שעה פאַרקלענערן... די יסורים און ביסלעכווייז גייען זיי אוועק א... זיי זענען געקומען.

זעהר א וויכטיגער סימפּטאָם איז דער ב... רייץ בשעת'ן „נאַפּאַד" פון מיגרענע. דער קראַ... ברעכט, אומאָפּהענגיג פון דעם צי ער האָט... העט געגעסען, אָדער ער איז אויפן ניכטערען מא... קיין שום אַפּעטיט איז בעת'ן אַטאַק נישטאָ.

א גרויסע באַדייטונג אין דער באַהאַנדלונג... מיגרענע, אויסער די ענטשפּרעכענדע מעדיצ... האָט א געהעריגע דיעטע, דאָס אויסמיידען אַלקאָ... און טאַבאַק, א גערעגעלטער לעבענס־שטייגער... גענוגענדער שלאָף, א סך שפּאַצירען אויף פרישע... א. א. דאָס קורירען א מיגרענע־פּאַציענט... זיך א לאַנגע צייט. ביי א טעמעריטער באַהאַנדל... אויסהויער און געדולד מצד דעם פּאַציענט,... זיך די דאָזיגע פּשיקרע קראַנקהייט אויסהיילען.

א אומרויִקער גייסט

(יענע פון ד'טע זייט)

אין לעמבערג אָפּגעהאַלטען געוואָרען א קאָנפערענץ, עס האָבען אָנטייל גענומען: דער אוניווערזיטעטס פּראָפעסאָר ד"ר שרעטער, פון שאַרלאָטענבורג; דער אוניווערזיטעט - פּראָפעסאָר שמראָם, דער גלח פון פּלאָו אין מעקלענבורג, א. ווינאַנד, אן אָפיציר פון דער דייטשער אַרמיי און אַנדערע קריסטען. דעם צווייטען טייל פון דער קאָנפערענץ האָבען פאַרטראַטען לוקי מיט זיינע אָנהענגער. דער צוועק פון דער קאָנ־פערענץ איז געווען צו גרינדען א קאָלאָניע אין ארץ־ישראל, וואָס זאָל באַזעצט ווערען נאָר מיט דעם סאָרט יודען, וואָס גלויבען אין יעזוס'ען, אָבער אָהן שמד.

אַזוי ווי די קאָלאָניע איז געווען באַשטימט פאַר יודען, וועלכע גלויבען אין חער קריסטליכער אמונה אָהן שמד, און אַזוי ווי מ'האָט אריינגענומען בלויז משומדים, האָבען זיך אָנגעפאַנגען פּראָטעסטען פון די גרינדער פון דער קאָלאָניע, וועלכע האָבען גע־האַלטען אַז מען טוט אויף א פאַלשען וועג און עס ווערט נעפעלשט דער צוועק פון דער קאָלאָניע.

דער סוף איז געווען ווי מ'האָט געקאָנט דערוואַר־טען. עס האָט זיך ארויסגעשטעלט, אַז דער צוועק פון דער קאָלאָניע איז געווען א מיסיאָנערסקע שטי־קעל אַרבייט, געשטיצט פאַר מיסיאָנעריש געלט, פון דער קאָלאָניע איז פאַרבליבען בלויז חער באָרען.

אין די מלחמה־יאָהרען איז צעשטערט געוואָרען לוקיס פּלאַן פון גרינדען א קאָלאָניע אין ארץ־ישראל. איינזאַם האָט ער פאַרבראַכט זיינע צוויי לעצטע יאָהרען אין בערלין. אין יאָהר 1916 איז ער פּלוצים קראַנק געוואָרען. ער איז געקומען אין שפּיטאָל פון אבן עזר, אין בערלין-שטעגליץ, וואָס איז אונטערגעפיהרט געוואָרען פון מעטאָדיסטען. ביי דעם קראַנקען־בעט האָבען איהם באַזוכט יודישע און נישט־יודישע גע־לערנטע, צווישען זיי אויך דער באַרימטער קריסט־ליכער תלמוד־געלערנטער פּראָפעסאָר הערמאַן ל. שטראַק.

ער איז געשטאָרבען דעם 25. נאָוועמבער 1916.

זיין וואונש איז געווען באַגראָבען צו ווערען אויפן יודישען בית־עולם אין קליינעם שטעטעלע פלאַו, אין מעקלענבורג, דייטשלאַנד, די יודישע קהלה האָט דערצו צוגעשטימט, כאָטש די קהלה־באַ־אַמטע האָבען געוואוסט, אַז לוקי איז געווען א גלוי־ביגער קריסט.

די לויה איז פאַרגעקומען לויט דעם יודישען דין; אין עס האָבען זיך אין איהר באַטייליגט יודען און קריסטען. די פריינט פון לוקי האָבען נישט געוואָלט שטערען די לויה מיט קריסטליכע צערעמאָניעס. ערשט שפּעטער איז אין בערלין פאַרגעקומען א גאָטעס־דינסט מיט דער באַטייליגונג פון יודען און קריסטען.

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: פון איצט אָן, אַז מיר וועלען זיך טרעפען, וועל איך אייך שוין נישט מעהר זאָגען שלום עליכם.

קורצער פרייטאָג: נאָו וואָס?

שבת הגדול: פון איצט אָן וועל איך זאָגען: סיקאָצל קומט!...

ב. גאָרלעוויטש

5 גענג
אונטערגעהערטע שמועסען אין באַלוט

— ווי גייט עס דיר מכּוח פּרנסה?

— אַזוי ווי אַ מיטאָג פון 5 גענג.

— דהיינו?

— איך, מיין ווייב, און מיינע דריי קינדער גייען אין די הייזער.

* * *

— וואוהין לויפסטו?

— כ'גיי מיך איינשרייבען צווישען די גרויסע סוחרים.

— וואָס הייסט? דו האָנדלסט דאָך נאָר מיט באַניקערען?

— יאָ, אָבער דער מכּחר איז אַ קנאַקעדיגער.

א. איטקין

אוי, דער קריזיס!..
שמועס צווישען באַווייבטע

— ווי גייט עס דיר נאָך דער חתונה?

— ס'וואָלט גאַנץ גוט געווען, ווען נישט דער קריזיס. ס'איז אַ שווער לעבען. נעהם למשל, מיך. כ'האָב אַ שיין יונג ווייבעלע, זי וויל זיך באַווייזען, האָט חשק צו גיין אין טעאַטער, אין קינא, עס שנייד מיר דאָס האַרץ, זאָג די אַליין, קאָן איך מיר ערלויבען, צו גיין מיט איהר אין קינאָ? קען איך מיר ערלויבען אויסצוגעבען אויף צוויי בילעטען?... ניין!

— נו, וואָס טוסט דו?

— כ'גיי אַליין!

היינטיגע קינדער

אין אַ פאָלקסשולע מעדעל־שולע, האָט די לעהרערין געהייסען די קינדער צוטראַכטען, וואָס יעדע וויל זיין, אַז זי וועט זיין גרויס, און דאָס זעלבע זאָל זי אויסצייכענען אויף פּאַפּיר.

די קינדער האָבען זיך אויפגעזעצט צייכענען, איינע האָט געצייכענט אַ קראַנקען־שוועסטער. די צווייטע אַ דענטיסטקע, די דריטע אַ פּיאַניסטין. אַלע האָבען געצייכענט נאָר איינע איז געזעסען מיט די הענטלעך פאַרלייגט, פאַרקלערט. פרעגט זי די לעהרערין:

— פעלוניא, דו ווייסט נישט וואָס דו וועסט זיין, אַז דו וועסט זיין גרויס?

— יאָ, איך ווייס יאָ — האָט פעלוניא געענטפערט — איך וועל זיין אַ מאַמעשי, נאָר כ'ווייס נישט ווי אַזוי מ'טוט דאָס ריסעווען!...

דער היהנער־רעדאַקטאָר

אויף מיין איצטיגער וואקאציע האָב איך זיך באַקענט און זאַקאָפּאַנע מיט אַ דזשענטעלמאַן פון דער ענגלישער צייטונגס־וועלט.

דער דזשענטעלמאַן האָט אויף מיר געמאַכט אַ איינדרוק פון אַ קולטורעלען מענש. מיר האָבען פאַרבראַכט צוזאַמען, גערעדט וועגען אַלגעמיינע וועלטליכע זאַכען און וועגען דער צייטונגס־פּראָפעסיע. און אַלעס איז ער זעהר באַהאַווט און הויפּט־זעכליך האָט ער זיך אַרויסגעצייגט אלס פעהיגער צייטונגס־מענש.

ווען איך האָב איהם געפרעגט, וואָס זיין אַרבייט אין זיין צייטונג, האָט ער מיר געענטפערט מיט שטאָלץ, אַז ער איז דער היהנער — רעדאַקטאָר.

— דער היהנער רעדאַקטאָר!! — האָב איך איהם איבערגעפרעגט, און האָב זיך איינגעהאַלטען נישט צו לאַכען.

דער דזשענטעלמאַן האָט מיר געוויזען אַ רייהע אַרטיקלען, געשריבען פון איהם וועגען היהנער און אונטער־געשריבען מיט גרויסע ווערטער: „פון אונזער היהנער־רעדאַקטאָר דזשעטסמיים עקפּאַרלאַגו“.

דער היהנער רעדאַקטאָר!! ווי מאָדנע עס קלינגט פאַר אַ יודישען שרייבער און פאַר אַ יודישען לעזער. אַ רעדאַקטאָר פון היהנער. איך בין צוגעוואוינט געוואָרען צו דעם דאָזיגען נאָמען און דער דאָזיגער היהנערשער רעדאַקטאָר האָט מיר שפּעטער באַקאַנט מיט עטליכע פון זיינע חברים, אויך רעדאַקטאָרען פון זיין צייטונג. איינער איז געווען: אַ מיסטער פּיטערס, וועלכער איז דער פערד — רעדאַקטאָר; אַ צווייטער איז געווען אַ מיסטער הוירן, וועלכער איז דער הונט — רעדאַקטאָר און אַ דריטער, אַ עלטערער אַ זעהר געבילדעטער מענש, וועלכער איז דער פליגען רעדאַקטאָר פון דער צייטונג.

די ערשטע צייט, אַז איך האָב זיך באַקענט מיט די דאָזיגע רעדאַקטאָרען, פלעג איך אַרומגעהען און לאַכען אין דער שטיל, און זיך. איך פלעג זיך דערמאָנען אָן די מאָדנע רעדאַקטאָרען, דער פערדישער רעדאַקטאָר, דער הינטישער רעדאַקטאָר און דער רעדאַקטאָר איבער די פליגען.

איך פלעג זיך פאָרשטעלען, ווי אין אַ יודישער צייטונג ערשיינט כלומרשט אַן אַרטיקעל געשריבען פון איינעם ,וועלוועל פּימסענהאָלץ, דער פליגען רעדאַקטאָר, אָדער דער פערדישער רעדאַקטאָר און איך פלעג זיך שטיקען פון געלעכטער.

איך האָב זיך אָבער ביסלעכווייז צוגעוואוינט צו די נעמען פון אָט די סאָרטען רעדאַקטאָרען. איך האָב גענומען איינקוקען אין די גרויסע ענגלישע צייטונגען, וואו עס איז באַשריבען די פערד־ווישטשיגעס פון דעם פערד רעדאַקטאָר; די היהנער סטאַטעס פון דעם היהנערישען רעדאַקטאָר און איך האָב געזעהען, אַז דאָס זענען זעהר וויכטיגע רעדאַקטאָרען. איך האָב גענומען לאַכען פון זיך אַליין און פון אונזער קלוגען פאָלק ישראל, וואָס האָט באַר מענשליכע רעדאַקטאָרען מיר האָבען אַ סך רעדאַקטאָרען און אַלע זענען ביי אונז רעדאַקטאָרען און שרייבער פאַר מענשען און וועגן מענשען, מיר האָבען נישט קיין רעדאַקטאָרען וועגען היהנער, וועגען פערד, וועגען הינט און וועגען פליגען.

ביי דער וועלט זענען מיר פאַררעכענט פאַר פליגען און פאַר כּפּרה־היהנדלעך, און קיין פליגען רעדאַקטאָר און היהנערשען רעדאַקטאָרען האָבען מיר נישט.

וואָס טויגען די חכמות
אַז דאָס נאַרישקייט גילט

ליינענדיג די ידיעות פון דייטשלאַנד, זאָגט אַ יוד צו זיין ווייב:

— דו הערסט, נעכע, ווען איך קוק מיר צו ווער ס'פיהרט איצט אָן מיט דער דייטשער דיפּלאָמאַטיע, קומט מיר אויפן געדאַנק די ווערטער פון אַ בעריהמטען שוועדישען פּאָליטיקער, וואָס ער האָט געזאָגט צו זיין זוהן.

— וואָס האָט ער געזאָגט?

— „גאָט, ווי וועניג שכל דאַרף מען האָבען צו רעגירען מיט דער וועלט“!

צווישען בטלנים

— האָסט געהערט, לייביש ענגלאַנד גיט אויס צוועלף מיליאַרד זלאָטי אויף באַוואָפנונג. כ'האָב מורא, מ'זאָל נישט אַרויפלייגען נייע פּאַראַטקעס.

— טאָ, וואָס אַרט דאָס דיך, אַז מ'וועט אין ענגלאַנד איינפיהרען נייע פּאַראַטקעס?

— ס'אַרט מיך שוין יאָ. איך האָב אַ ברידער אין לאָנדאָן, וואָס שיקט מיר אויף יעדען פּסח אַ פונט. טאָמער וועט מען איהם אַריינהאַקען אַ פּאָדאַטעק, איז איינגעשטעלט מיין פונט!...

וואו וואוינט ער?

דער היגער אַדוואָקאַט. מעצענאַס קאַבילאַ, וועלכער איז אַ באַקאַנטער שיכּור, קומט די טעג אַהיים שטאַרק בגילופין. פרעגט ער דעם סטרוזש:

— פּאַניע יאַניע, וואו וואוינט דאָ דער אַדוואָקאַט קאַבילאַ?

— פּאַניע — האָט דער סטרוזש געזאָגט — איהר זענט עס דאָך אַליין?

— יאָ, איך בין עס טאַקע, אָבער וואו וואוין איך? — האָט ער געפרעגט דעם סטרוזש.

ליזערדאָר

ספּאָרט

די פּוילישע ספּאָרטלער האָבען לעצטענס געהאַט עטליכע באָקס־מעטשען מיט די דייטשען. צוליב דעם זאָגט מען, אַז די פּוילישע ספּאָרטלער לוידען לעצטענס אויף אַ „ניער—מאַניע“

פּיטעל און מריטעל

פּיטעל: זאָג מיר טרייטעל, וואָס איז דער אונטערשיד פון דעם לאָטעריע, וואָס האָט באַקומען די גאָבעל־פּרעמיע ביים פּירשט ראַדזיוויל?

טרייטעל: דער ערשטער האָט באַקומען די גאָבעל־פּרעמיע, און דער צווייטער דאַרף באַקומען — די קנאָבעל־פּרעמיע.

ב. גאָרלעוויטש

אַלע מענשען זענען ברידער

אויף אַ לעקציע אין איינעם פון די פּוילישע אוניווערזיטעטען, האָט דער פּראָפעסאָר צווישען אַנדערען געזאָגט:

— ...אַלע מענשען זענען ברידער,

— ווי קען מיט הבל'ען — האָט איינער פון די סטודענטען איבערגעריסען.

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט“ נומער 55 — פרייטאג, דעם 5 מערץ 1937

שעם דיך!...

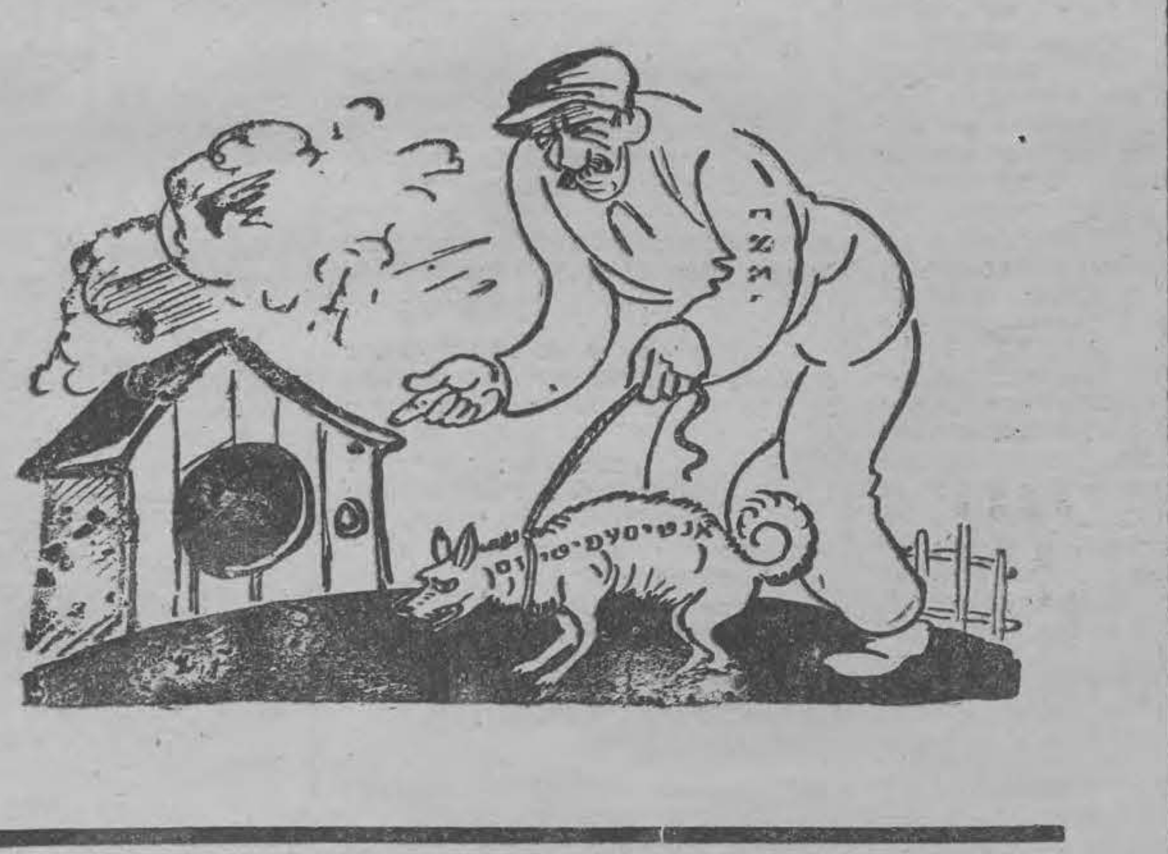

באַצי־גדול (צום כּלב): אַרייַן איז דער בודע!

אַנדערע כּלבים בילען אַ סך בעסער פון דיר!...

פּאָליטיק פון וואָר

מיר שרייבן וועגן פּאָליטיק, אונזערע לעזער ווייסען וועגן דעם. מיר ווילען אבער, אז זיי זאלען וויסען, אַז מיר זענען הויך־פּאָליטיקער, דאס הייסט, אז מיר שרייבן נאָר וועגן הויך פּאָליטיק אין דער וועלט, אויפגעפאסט פון וועלט שטאנדפּונקט, אבער וועגן אינערליכער פּאָליטיק שרייבן מיר נישט, מיר שרייבן נישט, ווייל — מען קאָן אונז „אויס־לאכען".

ווער ?

איהר זענט דאָך נישט נאַאיוו צו מיינען, אַז מיר ווילען אויסזאגען סודות פון הויך־פּאָליטיק.—

דעריבער האלטען מיר פאר גלייך קודם כל צו רעדען וועגן ענגלישען אינערן־מיניסטער׳ס רעדע אין ענגלישען פּאַרלאַמענט.

וואָס האט ער גערעדט? ער האָט גע׳אגט און גע־זאגט און גאר נישט געזאָגט. דעריבער איז אונזער עצה נישט צו לעגען קיין אויפמערקזאמקייט אויף אידענס רייד, נאר צו וואַרפן אַ בליק אויף ענג־לאנד׳ס בעוואָפענען זיך, עס ווייזט זיך ארויס, אז דער ענגלענדער האָט אין דער לעצטער צייט בּאווי־זען זיך צו בּאוואָפענען אויף אזא גרויסען שטייגער, אז עס אָט אויש געגומענע ציטערען די הויט ביי די נאציס, און פאַרשטעהט איהר מיך — אויף היינט איז גענוג צו שרייבען וועגן פּאָליטיק.

יודען שמועסען
וועגען יודען און אידען

— וואָס זאָגסטו, היטלער וועט צוריקנעהמען די אַלטע דייטשע קאָלאָניעס ?

— ס׳איז אַלץ אנגעקלאַנגען אין יודען.

— פאַרוואָס נאָר אין יודען ?

— נישט אין יודען, נאָר — אין אידען...

פון סיים

אויף איינע פון די לעצטע סיים־זיצונגען, איז דער דעפּ. מינצבערג פאַשטראָפט געוואָרען פון סיים־מאַר־שאַלעק פאר א וואָרט, וואָס איז געווען „ניעפּרים־סטאַיניע"...

די יודען זענען שולדיג!..
חכמות פון דעם לאָדזער „גדול"

אויף א זיצונג פון א שטאָטראַט קאָמיסיע האָט דער היגער ענדעקישער „חכם" געזאָגט:

— „פּאָליאַקען, זעהט איהר דען נישט די יודי־שע געפאַהר אויף שריט און טריט. ווער איז שולדיג אין דער גריפּע־עפּידעמיע? — די יודען! ווער האָט ארויסגערופען די פאַרפלייצונג פון דונאַי? — די יודען! ווענענס ארבייט איז די ערד־ציטערניש אין איטאַליען — די יודען! אין אלע צרות איז שולדיג די זשידאָקאָמונא א. א. וו.

אַז מ׳שמועסט א חכם — איז דאָך נישט שייך!..

פּרעסע און... קאָטלעטען

גאַסט (צום קעלנער): פּאַניע אָבער, א ציי־טונג ברענגט איהר מיר געבען א טעכטיגע, נאָר דער קאָט־לעט זאָל זיין א היינטיגער.

לייזערדאָר

וואָס איז צוויי זלאָטים?...

רעדאַקטאָר: ליבע פרוי, איהר זאָגט, אַז דאָס קינד האָט עהערגעכטען אראָפּגעשלינגען 2 זלאָטים, קומט איהר ערשט היינט ?

פרוי: כ׳וועל איך זאָגען דעם אמת, די לעצטע צוויי טעג, האָב איך מיך גראָד נישט נשקווערלט אין געלט.

גראַף קאַלי.

„הידים ידי יעקב"

אַ בעפעהל אַרויסגעגעבען
מוסאָליני האָט אַצינדער
אַז די ווייבער פון איטאַליען
זאָלען האָבען וואָס מעהר קינדער...

וואַרום וועט דעמאָלט זיין איטאַליען
גילה, רינה, חדוה, דיצה...
ווי אין פּסוק שטייט געשריבען:
„פּרו ורבו" — דאָס איז אַ מצוה....

יאָ, עס האָט אַ בליק אַ ווייטען
אָט דער דוטשע מוסאָליני
ס׳קען האַרמאַטען, פלייש אויספעהלען
פאַר אַ צווייטער אַביסיניע...

איך, גראַף קאַלי לאַך זיך אויסעט
פון דעם דוטשעס קאָפּ דעם ריזען,
אַז מען דאַרף פיל קינדער האָבען
האָב איך שוין פון לאַנג באַוויזען....

איצטער, האָב איך, ליבע ברידער
גאָר אַ מזל־טוב אַ נייעס:
אויס דער אַלטער „קול קול יעקב
יעקב נעהמט זיך צו „ידים"...

אפשר איז די שווערע צייטען
איז נישטאָ קיין אַנדער עצה...
איין חסרון — וואָס דער ערשטער
האָט דערפיהלט עס גרינבוימס פלייצע

האָט געקריגען אויסגע׳מקל׳ט
אין אַ בייזער שעה, אַ ווייסטער
זאָל זיך ווייטער איהם נישט גלוסטען
זיין אַ יודישער מיניסטער...

פּאָליטיק אויפן שאַרף פון שווערד
פון א. איטקין

ענגלאַנד:

דערשנדריג, אַז דעם וולאַך מיט יעקען,
איז שווער אָפּצושרעקען,
מיט הוילע ווערטער בלויז
האָט ענגלאַנד געמאַכט ווי אַ ווירט אין זיין הויז:
ווען ער זעהט, אַז די לאַפּאַטאַרען לאַכען זיך אויס,
פון זיינע גרויסע יסורים,
אויך פון זיינע שטרענגע דיבורים,
ראַן, ווייסט איהר דאָך הפּותי, וואָס ער טוט.
סאַנד, קאָמאַרניק באַלד אין דער מיטוואָך
אויך עקסמיסיע אויפן אָרט.
אַזוי האָט ענגלאַנד אַפּאַרט,
גענומען זיך באוואָפענען פּרת וכדין.
מיט די נייעסטע טעכניק, כלי־משחיתים פון יעדער מין,
וועמען יעקעס קאָלאָניעס איז עס אַ גוטער תירוץ,
און אַ רמז פאַרן וולאַך, ער זאָל האָבען דרך־ארץ.

סאָוויעטען:

שרעקען זיך נישט פאַר קיינעם,
נישט פאַר יעקען, ישט פאַר יאפּאַן דעם קליינעם
ווייל זיי זענען זיכער, אַז קיינער וועט זיך נישט ערלויבען
מיט זיי אַ קריג אָנצוהויבען.
יעקע האָט אפילו חשק צו אוקראינע,
און יאפּאַן צו דער סיבירער מדינה,
דאָך צו שלאָגען זיך, האָבען זיי נישט קיין חשק,
ווייל מ׳קאָן גוט חרליינען צו אַזאַ עסק,
ס׳איז רחוק משכר וקרוב להפסד, דאָס איז קלאָר
איז ר׳ שלום זיכער אויף איניגע יאָהר.

דייטשלאַנד:

אַ ביטערער רחמנות אויף יעקען,
ווי ביטער קאָן עס איהם שמעקען:
ותּאָס ער קאָן קיין וועלט־מלחמה נישט דערוועקען,
יעקען קאָן מען פאַרגלייכען פּונקט אַזוי
צו יענעם גרויסען קבצן, וואָס האָט געשפּילט אויף לאָטעריע.
און פאַרקויפט די לעצטע קישען פון זיין בעטעל
און געקויפט אַ לאָטעריע — צעטעל,
געוואָלט האָט ער געווינען דעם מיליאָן,
היינט איז ער ווי אַ געשאָטענער האָן,
יעקע האָט פּונקט אַזוי געטון,
פאַרקויפט שאַנק, באַנק און טיש,
באוואָפענט זיך פון קאָפּ ביז די פיס,
היינט זעהט ער, אַז ער איז נישט חד פּתרו,
אַלע מלוכות האָבען קיין עין־הרע,
זיך באוואָפענט מיט אַלעם,
און יעקע איז געבליבען דער אמת׳ער דלות.

פראַנקרייך:

יעקע האָט געווים געקוקט קרום,
וואָס דער יוד, ר׳ ליפעל בלום,
האָט מיטן אַמעריקאַנער אַמבּאַסאַדאָר ה׳ בליט פאַרבראַכט געמיטליך גוט,
און ה׳ בליט האָט ערקלערט:
אַז דער וועלט־פרידען קאָן ווערען פעסטגעשטעלט,
נאָר פון בלויז משוגעים,
דאָס איז אַ רמז אויף די נאַצישע פּראַיִם,
וועלכע קיינען האַרמאַטען שטאָטס פוטער,
פאַר ר׳ שלום׳ן איז עס אַ פונדאַמענט אַ גוטער.

אומגליקספאַל און אומגליק
פריש אימפּאָרטירטע סחורה פון בערלין

אויף אַ באַלקאָן זיצען צוויי באַוואוסטע נאַצי־העלדען, פרעגט איינער:

— ערקלער מיר פריץ, וואָס איז דער אונטערשיד פון „אומגליקספאַל" ביז „אומגליק"?

ביידע „גאונים" פלאַפלען אַ שעה צייט און קו־מען נישט צו קיין טאָלק. זאָגט איינער:

— ווייסטו וואָס, אָט זייט דאָ דער יוד וואַסער־מאַן, לאָמיר איהם פרעגען.

— גוט — האָט דער צווייטער מסכים געווען.

— זי, יודע, ערקלערט מיר, וואָס איז דער אונ־טערשיד פון אומגליקספאַל ביי אומגליק?

— גאָר פשוט — האָט דער יוד געענטפערט — אויב דער באַלקאָן אויף וועלכען איהר זיצט, וועט זיך אָפּרייסען, און וועט איך ביידע צודעקען — וועט דאָס זיין אַן אומגליקספאַל. וועט זיך דער באַל־קאָן נישט אָפּרייסען און וועט איך נישט צודעקען — וועט דאָס זיין אַן אומגליק.

פּיניעלע מזיק
גיט ריוֹן

כיוויירים יאָמן. עין וייסן כאַרזשביג, אַז ס׳ציט צי פיסיך? סיי אַפּיליק נאָך אַ גוטע קרידע, מיבאַפט נאָך אַ גאַנץ לאַטישען ציטער, אָבער פיסיך עט רעך זאָן. אין שמולן געסל עבן דעך שוין די וואַבער באַלד אָנשובן דעים פייהיכדיק: בּאַרישט, אַ ליאַרע טוג, אָקע מיזעיט, עט מע פאַפרענען די שעגיקים שטרוי אין מעט אָעסקאַליכן די שטיבן. ני, דאַריף מע דעך שוין אונהייבן די פיסיך־נאַקציע אין באַליט. עין מינץ עפּטשע, אַז איגץ עט מע זעך פאַלאָזן אָף די ווילקער פיסיך־נאַקציעס פין טוימיך נאַרכים און אָף נוסן לעיכים מין הרעץ? איגץ, באַליטער, עפּן ניש מאַכן קאַ שים נאַקציעס מיט די ווילקער. איגץ עט מע — אַזוי פאַוירן — מאַכן אַן איינגע פיסיך־נאַקציע. אייך קען אָכיט די איינגע קינץ ווי די ווילקער. מעיטשים שאַבים, עב אייך אַראַנגיין און באַליטער בעשמעדריש, עב אַראָפּגיין אָפּן מילעמע, עב אַ טראַסק־נעין אין טיש אַראָן און עב אַזוי זוגן:

— באַליטע! ס׳ציט צי פיסיך. מימע הובן מאַ־צים מיט גיטאָפל, קאַקיס־פיטע, ציבילים, כריין און בורקים. פין קאַ פלייש מיט פיש רעד אייך ניש. וואָל דועם אָבן די באַליטע נווירים אָכיט אַ מאַקע. איגץ מימע שוין אונהייבן די פיסיך־נאַקציע, פין די וויל־קער עבן איגץ ניש נעימין. זאָל, זיך די ווילקער אַנ־מאַכן און זאָרן מיט זייערע נאַקציעס ציניזאַמעט.

אַ קלאַל מימיז שוין טרינטיווען אַ קאָמיטעיט, אייך עב זאָן דעיר פּרעזים, אין ס׳פּאַוואַלטיג עט מע אָעסקלאָבן מיזאָס דילעיבן דעים צפּיטן שאַבים. אייך ווים שוין אַפּיליק וועיר סעט זאָן און ס׳פּאַ־ויאַלטיג, נאָר יעץ עב אייך ענק נישט זוגן. צעץ ענק דעווייסן דינוטטן, אַז כעב שוין הובן אַלע שמויען — צ׳פּאַשטייט?...

אַזוי עב אייך זוגן מאַרגן שאַבים אין באַליטע בישמעדריש, אין מעירטשים די אַגדירעז וואַך עט מע זיך לאָזן קאַ באַליט אין מעט אונהייבן די פיסיך־נאַקציע. אינדזער אייגינע באַליטע פיסיך־נאַקציע.

אַ קלאַל יאַטן, מאַכץ ענק גרייט, שלופּץ נישט אין אונגיטיעבץ, אָקע מ׳קיקט זיך אַרים, עט שוין זאָן עירף פיסיך.

כאָב ענק אַפּיליק געוואָלט פּאַציילן נאָך אַ מאַנסע נאָר אַ וואַזשנע מאַנסע, ווען עץ ווייסץ פין דעיער מאַנסע וואָלט זיך ענק גישאָקלט אַן אויג, נאָר מאָט מיער גינעין צינג, כזאָל האַלטן ס׳פּעי, טאָ אָצץ מיער אַ גיטן שאַבים אין זאָצן מיער גיזינט.

אַנאָנס

ס׳ווערט געזוכט אַ גוטער מעכאַניק, צו רעפּערירען די סיים־מאַשין. זיך צו ווענדען אויף פאָלגענדען אַדרעס:

וואַרשאַ וויעיסקא 8-6.

לידער־מוסטערן
גראַף קאַלי׳ן אויף צו להכעיס

הקדמה

אָנשרייבען אַ ליד איז איינס פון די קלענסטע זאַכען. דער עיקר איז נייטיג אַ שטיקעל ריין פּאַפּיר מיט אַ בלייפעדער. טייל פּאָעטען זענען זיך נוהג צו שרייבען אויף אַ טיש אָדער ביורקע. דער גרעסטער טייל שרייבט אויף דער קניע.

מיר געבען איבער אַ סעריע לידער, וועלכע זע־נען די לעצטע צייט אויסגעדיכטעט געוואָרען דורך אונזערע „יונגע" דיכטער. מיר בעטען צו לייגען אכט אויף דער אונגעוועהנליכער רייכקייט פון גייסט און שאַרפזין, וואָס שטעקען אין די געגעבענע לידער:

זכרונות

עס האָט מיך געביירען אַ מאַמע
פאַרצייטענס... אַמאָל... אין אַ בעט.
איך האָב באַלד פאַרטאַסט אַ פּאָעמע
אַזוי ווי אַ גרויסער פּאָעט...
עס האָבען די גראַמען געקלינגען
אַזוי ווי פון טאַטען די פּעטש:
אַצינדער — בין איך אויסגעדרינגען,
כאַטש זיץ יום ולילה און קוועטש...

שרעק

איך ציטער... איך ציטער... איך ציטער...,
ס׳איז טונקעל,
און ווינקעל —
אַ בעזעם מיט רימער:
מיר דאַכט זיך:
עס מאַכט זיך,
דאָס איז נאָר אַ גזיר,
אָט ברימט ער,
אָט קומט ער
און לייגט מיך אַריבער
און פּימבעלט
און צימבעלט

אין דעם... כ׳בעט איך איבער...
איך ציטער,
ס׳איז ביטער,
איך וויין ווי אַ ביבער.
איצט אַ מוסטער פון אַ פּאָעטע אין „ווייסע גראַמען":

מערץ

געבטען
אין
אין
דרויסען
געווען
אַ ז י
מורא׳דיגע
זאַווערוכע
מיט —
חלשות׳דיגע
בלאָטעס...

צום סוף אַזאַ מין „נייסטרייכע" שאַפונג:

דער זייגער

אַ זייגער
האָט גע׳מפּילט
אַ שטורקאַץ —
מיט הערנער
פון אַ באַפּיכעלטע
קאַווע!..

* * *

אויב געביצער פון אַ נייערע לעזער ווייזט אַרויס אַ שטיקעל נייגונג צו פּאָעזיע, קאָן ער אַלזאָ פרעגן און פריי שרייבען וויפיל זיין האַרץ גלוסט אָהן שום מינהעסטע אָנשטרענגונג. אָבער מיט איין באַדינג, נישט צוצושיקען די חנייגע לידער צום „קונדס", ווייל גראַף קאַלי וועט איהם זיכער דערווערגען...

אַן אָפּענער בריף
פון גראַף קאַלי צו מוסאָליני׳ן

האַרציגער דוטשע פּס״ק רוים!

לייענענדיג אין דער פּרעסע וועגען דיין פאַראָר־דנונג, אַז דיינע בירגער זאָלען פאַרפילפעלטיגן צו האָ־בען וואָס מעהר קינדער. ערלויב מיר דיר צו זאָגען, אַז די פאַראָרדנונג שמעקט מיט קאָזערמילך... די חכמה האָב איך שוין געוואוסט מיט 25 יאָהר צוריק

מיט קאַליגראַפישען גרוס

גראַף קאַלי

ראָזקאָז איז דוחה שבת...
אַ מעשה שהיה אויף אַ לאָדזער טראַמוויי

אַ לעגיאָניסט פון בעריק יאָסעלעוויטש - לעגיאָן פאָהרט אויפן טראַמוואַי. ביים פּל. וואָלנאָשטשי קומט אַריין אין טראַמוואַי דער קאָמענדאַנט מיזלער. דער לעגיאָניסט שטעלט זיך אוועק „נאַ באַטשנאָשטש".

— זיצט — האָט דער קאָמענדאַנט געזאָגט. ביידע זעצען זיך אוועק איינער נעבען אַנדערען.

קומענדיג צום רוג שרודמיעיסקא, כאַפּט זיך דער בחור ווידער אויף שטעלט זיך אוועק שטייף ווי אַ שטעקען.

דער קאָמענדאַנט גיט אַ מאַך מיט דער האַנט:

— זיצט... זיצט...

ביים רוג אַנדזשעיאַ, כאַפּט ער זיך ווידער אויף, שטעלט זיך ווידער אוועק שטייף. דער קאָמענדאַנט קוקט איהם אָן און מיט אַן אויפגערעגטע שטימע זאָגט ער צו איהם:

— זעצט אייך !...

צוקומענדיג צו דער ראַדוואַנסקאַ און ווען ער שטעלט זיך ווידער אוועק, האָט דער קאָמענדאַנט מיט בעס אַ געשריי געטון:

— איהר וועט איינזיצען צו נישט ? !...

דער בחור האָט זיך פאַרהויעלט און געזאָגט אַנטשולדיגט, הער קאָמענדאַנט, איך האָב מיך דאַרפט אַראָפּגיין ביי דער שרודמיעסקא און איך בין דאָך שוין באַלד ביי גייערן !...

ווער איז ער ?
גאַלעריע־טיפּען פון לאָדזער גדולים פאַרגעבען

טייט אין די הדרכים פון יעלע,
טראָגט זיך אַרום מיט אַ טעקע,
פון זאַגפּאַנג אַ קאַוואַל. צום סוף אַ שמ...
יודיש בלוט טוט איהם גוט שמעקע.
קורץ, אַ גאַנצער המן הרשע,
און דאָך דער אמת׳ער ויזתא.
ווער קען נישט דעם פאַרשוין,
דאָס איז דאָך קאָוואַלסקי אַליין.

א. איטקין

ס טוך- און
ורט-געשעפט
פון
B. I. MAROKO i S-wie
נאַוואָמיעסקאַ 8 טעל. 152-77 בעזיצט דעם גרעסטען!
ביליגער שטאָפען פאַר הערען און דאַמען.
אויסוואַהל פון די פיינסטע
רעיעלע בעהאַנדלונג! — פאַבריקס-פרייזען! — הורט און דעטייל!

יואב מאיר פאָזנאַנסקי

קיין לאָדז איז אָנגעקומען פון מאָנטרעאַל (קאַ-
דאַ) די טרויעריגע ידיעה, אַז דאָרט איז געשטאָר-
אונזער בן-עיר, דער באַקאַנטער פעדאַגאָג און
טשטעלער יואב מאיר פאָזנאַנסקי.
דער פאַרשטאָרבענער איז געבוירען אין לאָדז אין
1889 ביי אַ בעל-הבית'ישער פאַמיליע, וואו
האָט באַקומען אַ רעליגיעזע דערציהונג. צו 15
פאָהרט ער אוועק אין דער שווייץ, וואו ער
ירט פילאָזאָפיע. קיין לאָדז איז ער צוריקגעקומען
יאָהר 1910, פאַרעפענטליכט אין דער לאָדזער
ישער פרעסע אַ ריי אַרטיקלען. אין 1916 פיהרט
אַן מיט שפּראַך- און האָנדעלס-קורסען פאַר דער-
סענע. 1924 פאָהרט ער קיין ארץ-ישראל און
עפענטליכט אַ ריי אינטערעסאַנטע קאָרעספּאָנ-
נצעס אין „נייעם פאָלקסבלאַט".
אין 1928 פאָהרט ער צום ערשטען מאָל קיין אַ-
ריקאַ, וואו ער איז טעטיג אין דער אָרטיגער אמע-
אַנער יודישער פרעסע. אָבער אויך אין דער „גאָל-
ער מדינה" קאָן ער זיך נישט איינבירגערן אין
יאָהר 1931 קומט ער צוריק קיין לאָדזש, וואו ער
פּליבט עטליכע יאָהר, אין משך פון דער צייט
ט ער אַרויסגעגעבען אַ וואָכענבלאַט און אנדערע
פאַרישע אַרבייטען. און מיט 4 יאָהר צוריק,
ט ער אוועק קיין מאָנטרעאַל, וואו ער עפענט
יודישע שולע א.נ. פון מענדעלע מוכר ספרים. די
לע האָט זיך גענומען אַנטוויקלען, נאָך 2 יאָר האָט
אַרויסגעפאָדערט פון לאָדז זיין פרוי און קינדער
ישען זיי זיין זוהן, דעם באַקאַנטען פידעל-וויר-
ז מישא פאָזנאַנסקי).
מיט עטליכע חדשים צוריק איז ער שווער קראַנק
וואָרען. זייט דאַן האָט ער שוין מעהר נישט פאַר-
ט דאָס בעט. און די טעג איז צו דער פאַמיליע
לאָדז אָנגעקומען אַ טעלעגראַמע מיט דער טרוי-
ער בשורה, אז ער איז בעת אַן אָפּעראַציע גע-
אָרבען.

* * *

מיר האָבען איהם אַלע געקענט דעם שטילען, דעם
אַן יואב מאיר פאָזנאַנסקי. דעם
טוירעגטעם מענשען און טרייען חבר, מיר האָבען
ם געקענט דעם הויך-געוויקסיגען, שלאַנקען יונ-
מאַן מיטן גוטמוטיגען: שמייכעל אויפן פנים.
אט דער לפנים רוהיגער איז אינערליך לגמרי
ט געווען רוהיג, ער האָט שטענדיג וואָס געזוכט,
שטעליך צופרידען, אין דער אמתן האָט איהם גע-
ייגט אַ גרויסע אונצופרידענהייט, די אונצופרי-
נהייט מיט זיך, ער האָט געשטרעבט, געבענקט צו
ם השכרעס, ער האָט געשטילט דעם אמתן גורל
אַ זוכער, פון די וואָס קענען נישט שטיין פּלייבען
איז אוועק קיין אמעריקע, פון דאָרטען קיין ארץ-
ראל, פון א"י צוריק אהיים, צו דער צעבראָכענער
היימט" קיין לאָדז, און ווידער קיין אמעריקע, קיין
נאַדע, עס האָט איהם נישט געלאָזט רוהען, נישט
געפינען זיך עהנליך-וואו עס האָט איהם פאַר-
ענען אין ווייטען... דאָס אַרומוואַנדלען אין פריי-
ן און אין לייהען (מעהרער, פאַרשטייט זיך, אין
רען.) האָט איהם נישט געענדערט, נישט אוועקגע-
נט פון איהם די געמיטליכקייט, דעם גוטמוטיגען
מייכעל... נישט פאַרטישט האָט זיך אין איהם דאָס
מישע היימליכע, חבר'שקייט...
אומגעריכט האָט זיך דער אומרוהיגער גייסט
נאָר בארוהיגט... צו פריה, צו 48 יאָהר
אונטערגעבראָכען געוואָרען דער נאָך יונגער, בלי-
נדער בוים, אומגעריכט: פאַר זיך און פאַר אַלע
ינד וואָס האָבען איהם געקענט און געליבט, אמ-
ייעריגסטען איז דאָס וואָס ער איז געשטאָרבען אין
פרעמד, אפילו אין ענגען קרייז פון זיינע נאָהענ-
אין אין אַ לאַנד וואָס אָטעמט נישט מיט שנאה
יודען, דאָך איז מאָנטרעאַל, וואו ער איז נפטר גע-
רען, נישט זיין היימלאַנד...
חבל על דאבדין! אַ שאָד דעם טאָך יונגען, אונ-
רגעסליכען איידעלען חבר!
שלום לעפרו!

Zródłem zdrowia
dla każdeg
to kąpiel szyszką
„Novopin

ומגליק-פאַל מיט'ן ה' ב. איי-
סוראוויטש אין ביאַליסטאָק

ביאַליסטאָק. נעכטען פאַרמיטאָג האָט גע-
ראָפען אַן אומגליק-פאַל מיט'ן באַקאַנטען „אָרט"-
טוער ה' ב. אייסוראַוויטש, וועלכער פיהרט דאָ
מיט דער אַקציע פון דער הויז פאַר אַרבייט.
בעת ה' אייסוראַוויטש איז אַראָפּגעגאַנגען פון
טרעפלעך פון ווילבושעוויטשעס אַפּטייק האָט ער
אויסגעגליטשט און אומגעפאַלען.
דער פאַל איז געווען זייער פאַטאַל. אייסורא-
ויטש האָט זיך שטאַרק צוקלאַפּט, ער האָט שוין
נישט געקענט אַליין גיין און מ'האָט איהם אויף
דראָשקע אָפּגעפיהרט צו זיך אין צימער, אין האָ-
טעל „ריץ". ס'זענען באַלד אַרויסגערופען געוואָרען
עטליכע דאָקטוירים, וועלכע האָבען פעסטגעשטעלט,
אַז אייסוראַוויטש האָט באַקומען אַן אינערליכען בלוט-
פלוס.
אין משך פון טאָג האָבען באַזוכט דעם חולה
די דאָקטוירים.

„תומכי אורחים" אָרגאַניזירט
אַ גרויסע פּסח-אַקציע
(אויפרוף)

די פאַרוואַלטונג פון הילפס - פאַראיין „תומכי אורחים" האָט באַשלאָסען, אַזוי ווי אַלע יאָהר, אויך אויף דעם היי-יאָהריגען פּסח אונטערצונעהמען אַ הילפס-אַקציע פאַר בכבוד'ע און אָרימע פאַמיליעס, ווי ס'וועט איינגעאָרדענט ווערען אַ ספּעציעלע פּסח-קוך פאַר איינזאַמע הונדערט פּערזאָנען, און פאַר טויזענט פאַמיליעס וועלען אַרויסגעגעבען ווערען פּעקלעך פּראָדוקטען אין גאַנצן געטיילט גאַנץ פּסח.

ס'איז אַלעמען גאַנץ גוט באַוואוסט, אַז דאָס היינטיגע יאָהר וועט די פרעקווענץ פון די רע-גיסטרירטע מקבלים זיין פילפאַכיג גרעסער ווי ביי די אַלע ביז איצטיגע פּסח-אַקציעס, ווייל די נויט איז שרעקליך, דער אויסערליכער מענש קען דאָס גאָר נישט באַגרייפען נאָר דער וואָס זעהט מיט אייגענע אויגען, ווען זיצענדיג נאָר 1 שעה צייט אין פאַראיין „תומכי אורחים" זעהט מען פאַרשידענע טרויעריגע בילדער, ווי אונזערע נאָהענטע ברידער און שוועסטער איינגעשרימפּענע שוין מעהר טויט ווי לעבעדיג, בעטען זיך מען זאָל זיי העלפען אין זייער נויט און אונטערשטיצען מיט וואָס, און ווי-פיל, ס'זאָל נישט זיין אויף דעם יום טוב פּסח, אַ טייל ערקלערען דערביי דאָס זיי האָבען פאַר-מעגליכע פאַמיליעס אָבער זיי וועלען זיך דאָס פּנים פאַר זיי נישט וואַשען, און וועלען בעסער ליידען הונגער און נויט, און פאַרלאַנגען, די געזעלשאַפט „תומכי אורחים" זאָל זיי אונטערשטיצען מיט וואָס ס'זאָל נישט זיין. אָבער ליידער, די פאַרוואַלטונג איז מאכטלאָז ביי אַזאַ יקרות אויף פּראָדוקטען די קאַסע איז פאַרלויפיג פּוסט און ס'איז באמת אַ

פראַגע ווי אַזוי שטעלט מען צוזאַמען פון איינ-צעלנע געזאַמעלטע גראָשענס דעם געוואונשטען בע-טראַג אויף אַדורכצופיהרען די פּסח אַקציע, וועלכע זעהט פאַר אין דעם היינטיגען יאָהר צו באַטרעפען צירקאַ 10 טויזענד זל. ס'איז נאָר 3 וואָכען צו פּסח און אין איצטיגען מאָמענט איז שוין אָנגעקומען ביטעס פון 600 פאַמיליעס, מען זאָל צוטיילען פּסחה שטיצע, דאַרונטער זענען דאָ אַזעלכע פאַמיליעס, וועלכע האָבען נאָך דעם פאָריגען יאָהר אַליין אונטער שטיצט דעם „תומכי אורחים".

מיר ווענדען זיך דאַ-יבער צו די ה' אפעלקע-רונג פון דער גרויסער יודישער שטאָט לאָדז אונ-טערשטיצט די פּסח-אַקציע מיט אַ ברייטער האַנט ווייל הונדערטער פאַמיליעס וועלען אַ דאַנק „תומכי אור-חים" האָבען די מעגליכקייט נישט צו הונגערען דעם גרויסען יודישען יום-טוב פּסח. צו דעם צוועק וועלען זיך צו אייך ווענדען דעלעגאַציעס פון אונ-זער ג' פרויען-קאָמיטעט פאַרוואַלטונגס-מיטגלידער און ווירטשאַפטס-קאָמיסיע מיט ספּעציעלע נדבות בלאָקס, און מיר בעטען יעדער זאָל צוטראָגען זיין געהעריגע נדבה פאַר אונזער פּסח אַקציע.

אין ערוואַרטונג, אַז די פאַרמעגליכע יודישע באַפעלקערונג וועט מיטהעלפען אין דער אַקציע אַדורכצופיהרען.

ציכענט מיט דרך ארץ

די פאַרוואַלטונג פון „תומכי אורחים"
פּרעזעס (—) דאָזאַר משה בענדעל,
סעקרעטאַר (—) ל. לייזעראָוויטש.

אויספלוג קיין ווינע
אויף די ווינער ירידים פון 9-טען ביז'ן 16-טען מערץ 135 זל.
אויספלוג קיין פּראַג
אויף די פּראַגער ירידים פון 7-טען ביז'ן 13-טען מערץ – 100 זל.
איינשרייבונגען און אינפאָרמאַציעס:
Wagons Lits Cook
PIOTRKOWSKA 68, tel. 170-70.

גרויסער ערפאָלג
פון „גאָט מענש און טייוועל"

דער לאָדזער טעאַטער-עולם האָט שוין לאַנג נישט געהאַט אַזאַ מענות פון אַ פאָרשטעלונג, ווי פון „גאָט, מענש און טייוועל" אין דער מאָדערניזאַציע פון מאָריס שוואַרץ.

„גאָט, מענש און טייוועל" איז אַן אויפפיהרונג פון גרויסען פאָרמאַט. מאָריס שוואַרץ האָט דעם פאַ-מיליען - געראַנגעל פאַרוואַנדעלט אין אַ מאַסענשפּיל, אין אַ ספּעקטאַקל, אין וועלכער עס קעמפען קלאַס קעגען קלאַס, אין דער גלענצער אויפפיהרונג פון „גאָט, מענש און טייוועל" האָבען זיך באַטייליגט צעהן אַקטיאָרען, אין דער איצטיגער אויפפיהרונג זענען פאַרהאַן 30 אַנטייל-נעמער און מען מוז מודה זיין, אַז דאָס זענען די גרעסטע אַקטיאָרען פון דער יו-דישער בינע אין פּוילען!

„גאָט, מענש און טייוועל" ווערט געשפּילט בלויז נאָך איינינע טעג פרייטאָג 9 אָוונט, שבת 4 נאָכ-מיטאָג און 9 אָוונט.

עס איז דער חוב פון יעדען טעאַטער צושויער צו באַזוכען די זעהר אינטערעסאַנטע פאָרשטעלונג. שבת 4 נאָכמיטאָג פאָפּולערע פאָרשטעלונג.

העניך באַרטשינסקיס אויס-
שטעלונג (אין „בני ברית"
פּיעטריקאָווער 90) ווערט זונטאָג
געשלאָסען

די גלענצענדע אויסשטעלונג פון אונזער בן-עיר איינעם פון די טאַלאַנטפולסטע, טיפסטע און רייפ-סטע יודישע קינסטלער אין אונזער צייט, די אויס-שטעלונג פון העניך באַרטשינסקי, ווערט שוין די טעג, און בעמליך זונטאָג, געשלאָסען.

ווער עס האָט די אויסשטעלונג נאָך נישט באַ-וויזען צו באַזוכען, האָט די מעגליכקייט דאָס צו טון אין משך פון די לעצטע צוויי טעג.

עס איז צו ערוואַרטען, אַז דאָס קינסטלעריש-קולטורעלע לאָדז, וועלכען עס איז דער נאָמען באַרטשינסקי אַזוי גוט באַקאַנט, וועט אויסנוצען די קורצע צייט צו באַזוכען די אויסשטעלונג. ווייל נישט זעהען די בילדער און פּאָרטרעטען פון העניך באַרטשינסקי, הייסט פאַרלירען איינע פון די זעל-טענע קולטורעלע גענוסען.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אָן פון 8—11 פריה און 4—9 אוונט

רעפעראַט פון א. מאַרעווסקי
וועגען טעאַטער

זונטאָג, דעם 7 ד.ח. קומט פאָר אין זאַל פון זש.ט.ק. (פּיעטריקאָווער 101) אַ שמועס געווידמעט דעם יודישען טעאַטער; אין שמועס וועט אנטיילנע מען דער אַרטיסט א. מאַרעווסקי.

מאַרעווסקי וועט געבען אַ היסטאָרישען אי-בערבליק איבער דער אַנטוויקלונג פון טעאַטער בכלל, וועט זיך אָפּשטעלען אויף די הויפּט-יסודות פון טעאַטער (עקסטאַז, ווייליגג, מוסר) און וועט דאָס אַלץ פאַרבינדען מיט'ן יודישען טעאַטער, מיט דער טעטיגקייט פון די יודישע דראַמאַטורגען, גאָלד פאַדען און גאָרדין און וועט צום סוף באַריהרען די אַקטועלסטע פּראָבלעמען פון יודישען טעאַטער, שטע לענדיג די פראַגע: „גאָלדפאַדען — גאָרדין און — ווער??"

א רוטינירטער
בוכהאַלטער-
בילאַנסיסט
בעדייטענדער פאַכמענישער קראַפט
מיט פיליצריגער פּראַקטיק, נעמט
אָן איינצופיהרען און צו פיהרען
האַנדעלס-ביכער
ביי זיך און ביי פירמען לויט די
נייעסטע פאָרשריפטען פון דער פינאַנץ-
מאַכט. פולע פאַראַנטוואָרטליכקייט
און אַנערקענונגס-גאַראַנטיע.
JAKÓB RUSSAK, Narutowicza 49,
TELEFON 171-66.

ווער איז ער?

דער 10-טער פון יער סעריע „די לעבעדיגע ענציקלאָפּעדיע" באַרייט:
רעדאַקטאָר י. אוגעה

* * *

דער ערשטער זוכה בגורל איז געווען
משה האַללע (פאָמאָרסקאַ 92)
באַקומט אַ פּרעמיע אַ בוך „טאַניאַ קרעגער" פון טאָמאַס מאַן.
די צווייטע:
מאַניאַ ראַטענבערג (פּולנאָצנאַ 25)
באַקומט אַ פּרעמיע אַ בוך „קינדער-יאָהרען" פון רחל פייגענבערג.
אָפּצונעמען אין אַדמיניסטראַציע פון נ. פאָלקס-בלאַט, זונטאָג ד. 7-טען ד. ח. פון 12 ביז 1 פאַרמ. טאָג.
רשימה פון די טרעפערס — זונטאָג.

א ליאַדע טאָג
ווערט מען אין
„CAPRICE"
פּיעטריקאָווער 29
האָבען דעם
„מ'האָט עס
אין דר'ערד"
(חד-גדיה לאַקעס)

היינט אַ באַראַטונג וועגען
יודישער קולטור

א גרופּע יודישע שרייבער און קולטור-טוער פון אונזער שטאָט האָבען איבערגענומען די איניציאַ-טיוו און רופען אויף היינט, פרייטאָג 9 אָוונט אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט „פריינט פון ייוואָ" (וואָלטשאַנסקאַ 27 „שניידער-צעך") אַ קולטור-באַראַטונג, אויף וועלכער ס'וועלען אַרומגערעדט ווער-רען אַ גאַנצע רייה פראַגען, וועלכע שטייען אויפ'ן סדר-היום פון דער יודישער קולטור.

א פאָרלעזונג ביי די יודישע
קאָמבאַטאַנטען?

מאָרגען, שבת, 8 אָוונד קומט פאָר אין לאָ-קאַל פון יודישען קאָמבאַטאַנטען-פאַרבאַנד גדאַנ-סקאַ 91 אַ פאָרלעזונג פון ד"ר האַלפּערן אַר"ט „די געפאַהר פון אַ קינפטיגער גאַז-קריג." איינטריט פאַר מיטגלידער און געסט

פאַרזאַמלונג פון „מרכז בעלי
מלאכה דתיים"

מאָרגען, שבת אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל די אַלגעמיינע יעהרליכע פאַרזאַמלונג פון „מרכז בעלי מלאכה דתיים".

לערנט זיך אַ פאַך!
אויף די פּראָפעסיאָנעלע לערן-וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט" ווערען אָנגענומען איינ-שרייבונגען ביי פאָלגענדע פאַכען:
1. מעכאַנישע חריקאָטאַזש-אַרבייט
2. מעכאַנ ע זאָקען-אַרבייט,
3. מעכאַנישע וועבעריי
4. מעכאַניש שפּולען.
5. כהיטער-שטריקערי.
6. הענטשקע-שטריקעריי.
7. פרויען-[illegible] צושניידען.
8. וועש-נייהען מיט צושניידען.
9. גזיר[illegible] מיט צושניידען.
10. אַנדולאַציע. 11. מאַ[illegible]
געזעלש. „אָרט", וואָלטשאַנסקאַ 27.

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט-קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
אויך אַלע אַרט ענאַליזען.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12
נעמט אָן פון 8–11 נאָכמ. און פון 6–9 אָוונד

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעצ. פאַר הויט ווענערישע קראַנקהייטען
און מענער-שוועכע
האָט זיך איבערגעצויגען פון ציגעל-גאַס 7 אויף
פּילסודסקיעגאָ 69
(רוג נאַרוטאָוויטשאַ) טעל. 141-32
נעהמט אָן פון 8–10 פריה, 12–2 און 5–8 אָח
זונטאָג און חגאות פון 9–11 פריה.

זאַל פֿילהאַרמאָניע

טעל. 213-84.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פֿון „פֿילהאַרמאָניע“.

דינסטאָג, דעם 9־טען מערץ ד. י. 8.30 אַ זייגער אָוונט

4־טער מייסטער־קאָנצערט פֿון

France ELLEGAARD

פֿענאָמענאַלע פּיאַניסטקע פֿון וועלט־רוהם

מיטוואָך, דעם 10־טען מערץ ד. י. 8.30 אַ זייגער אָוונט

אױפֿטריט פֿון דער נעגער־זינגערין

[C]ATERINA JARBORO

אין פּראָגראַם: נעגער־לידער און אָפּערן־אַריעס

אַ באַראַטונג אין „תרבות“

דינסטאָג איז אין לאָקאַל פֿון „תרבות“ פֿאָרגעקומען אַ גרויסע באַראַטונג פֿון באַקאַנטע עסקנים פֿון דער העברעאישער און ציוניסטישער באַוועגונג.

די פֿאַרזאַמלונג עפֿנט ד״ר א. טאַרטאַקאָווער, וועלכער אַפּעלירט צו די יודישע עסקנים אַנצושטרענגען אַלע כוחות, כדי צו שטאַרקען די שטימונג ביי די יודישע פֿאָלקס־מאַסען, פֿאַרפֿעסטיגען די עקזיסטירענדע אינסטיטוציעס און צו שאַפֿען נייע. נאָכדעם ליגט פֿאָר ה׳ י. פּאָזנאַנסקי אַ גענויען פּראָיעקט פֿון פּראָקלאַמירען „חודש עברי“ אין לאָדז.

אין דער צייט פֿון דעם חודש וועט אַדורכגעפֿירט ווערען אַ ברייטע פּראָפּאַגאַנדע אַקציע פֿאַר דער העברעאישער קולטור און שפּראַך און אַ גרויסע זאַמעל־אַקציע לטובת אַ העברעאישע פֿאָלקס־שולע און כדי צו פֿאַרברייטערן די העברעאישע ביבליאָטעק ביי „תרבות“.

רעפֿעראַט פֿון פּראָף. ש. לעווין אין תרבות

מאָרגען, שבת דעם 6 מערץ אַדעגט איין די לאָדזער געזעלשאַפֿט „תרבות“ אַ רעפֿעראַט פֿון פּראָף. ש. לעווין א. ד. ט. „די היגיענע פֿון דער דערנערונג“.

טעאַטער, מוזיק און פֿאַרוויילונג (קאָמוניקאַטען)

פֿינפֿטער מייסטער־קאָנצערט אין פֿילהאַרמאָניע פֿראַנסע עלעגאַאַרד אין לאָדז

דינסטאָג, דעם 9־טען מערץ קומט פֿאָר אין פֿילהאַרמאָניע דער פֿינפֿטער מייסטער־קאָנצערט, אויף וועלכען ס׳וועט אַרויסטרעטען דער פֿענאָמענאַלער דענישער פּיאַניסט עלעגאַאַרד, וועלכער ווערט אין דער אייראָפּעאישער פּרעסע אָנגערופֿען „דער פּאַגאַניני פֿון פֿאָרטעפּיאַן“.

די ליבהאָבער פֿון מוזיק וועלען מיט אָנערקענונג אויפֿנעמען די ידיעה וועגען קאָנצערט פֿון דעם באַרימטען פּיאַניסט.

פֿון די פּוילישע טעאַטערן

אין שטאַטישען טעאַטער ווערט היינט געגעבען אַלס פּרעמיערע די קאָמעדיע „די מלאַדאָסט וויקרזשאַלא, אַ סטאַראָשטש מאַגלאַ“.

— אין טעאַטער פּאָלסקי ווערט היינט און מאָרגען שבת 8.30 אָוונט געשפּילט „אינטעריקס פּאַני וואַרדען“.

— אין פּאָפּולאַרני ווערט היינט 8.15 אָוונט געשפּילט „ראַקסי“, שבת 4 נאָכמיטאָג און 8.15 אָוונט — „דאַמע און הוזאַרן“.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פֿרייטאָג, דעם 5־טען מערץ

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פֿאַר שולען, 11.30 אודיציע פֿאַר עלטערע קינדער, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 קאָנצערט פֿון אַ מיליטער - אָרקעסטער, 12.40 ידיעות, 12.50 שמועס, 1 מוזיק (פּליטען), 2.57 לאָדזער בעריכטע, 3 ווירטשאַפֿטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע־קאָנצערט, 3.45 איטאַליענישע און שפּאַנישע לידער, 4.15 שמועס מיט קינדער, 4.30 קאָנצערט פֿון לאָדזער סאַלאָן־אָרקעסטער, דיר. מעאַר רידער, 5 פֿעליעטאָן, 5.15 טראַנסמיסיע פֿון 3־טען אינטערנאַציאָנאַלען שאָפּין קאָנקורס, 5.50 אַקטועלער שמועס, 6 ספּאָרט־ידיעות, 6.20 לייכטע מוזיק, 7 „אין רעטראַן“ — אַבילדער, 7.20 אודיציע, 7.45 פֿראַגמענטען פֿון אָפּערעס, 8 מוזיק־שמועס, 8.15 סימפֿאָנישער קאָנצערט פֿון דער וואַרשאַווער פֿילהאַרמאָניע (בעת די פּויזעס ידיעות, אַקטועלע שמועס), 10.30 סקעטשעס.

שבת, דעם 6־טען מערץ

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פֿאַר שולען, 11.30 אודיציע, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 דזשעז־מוזיק (פּליטען), 12.40 מיטאָג־ידיעות, 12.50 מוזיק, 2.30 הערשפּיל, 3 ווירטשאַפֿטליכע ידיעות, 3.15 וועגען פּ.ק.א. 3.20 רעקלאַמע - קאָנצערט, 3.40 אָפּערן־אַריעס (פּליטען), 4.15 מעלאָדיעס פֿאַר פּאַרל במע — קאָנצערט פֿון קראָקאָ, 5.50 אַקטועלער שמועס, 6 איבערזיכט איבער די נייעסטע אויסגאַבען, 6.10 ספּאָרט־ידיעות, 6.20 ליטעראַרישע אודיציע, 6.35 סאַלאָן־מוזיק, 6.50 אַקטועלער שמועס, 7 אודיציע פֿאַר פּאָלאַקען אין אויסלאַנד, 7.30 „אין אַ פּוילישע הויז“ — קאָנצערט, 8.30 ליטעראַרישע נייעס, 8.45 אָוונט־ידיעות, 8.55 אַקטועלער שמועס, 9 אָוונט־קאָנצערט, 10 „קוקולקאַ ווילינסקאַ“, 10.30 מוזיק, 11.30 קאָנצערט אויף פֿאַרלאַנג („קאָנצערט זשיטשען“).

מעלדונגען

יודישע געזעלשאַפֿט פֿאַר לאַנדקענטשאַפֿט זש. ט. ק. (פּעטריקאָווער 101, טעל. 121-53)

פֿאַרלעזונגען און שמועסן היינט 9 אָוונט קומט פֿאָר אַ פֿאַרלעזונג פֿון דירעקטאָר פֿון עטנאָגראַפֿישען מוזיי פּראָפֿ. מאַנגעוויטש א. ד. ט. „די צילען און אויפֿגאַבען פֿון מוזעאומס פֿון פֿאָלקס־קולטור“ געוויזען מיט ליכט־בילדער.

זונטאָג, 11 פֿריה קומט פֿאָר אַ פֿריהמאָרגען געווידמעט דעם „יודישען טעאַטער“. אין דעם שמועס וועט אָנטייל נעמען דער גרויסער אַרטיסט מאַרעווסקי

אויספֿלוגען. שבת, דעם 6 ד. ח. קומט פֿאָר 2 אויספֿלוגען: אין דער מלוכה׳שער טעקסטיל־שול (זאַמעלפּונקט אין לאָקאַל 9.30 פֿר״ה) און אויף דער אויסשטעלונג פֿון וועבערייַ - אויסאַרבייטונגען פֿון ווילנער נאָוואָגרודקער קאַנטען און עטנאָגראַפֿישען מוזיי (זאַמעלפּונקט אין לאָקאַל פֿון דער געזעלשאַפֿט 3.30 נאָכמיטאָג)

אויספֿלוגען קיין זאַקאָפּאַנע עס ווערט אָרגאַניזירט אַ 7 טאָגיגער אויספֿלוג קיין זאַקאָפּאַנע. דער אַרויספֿאָהר דעם 26 מערץ. נענויערע אינפֿאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט.

שפּראַך־קורסען: עס זענען אָרגאַניזירט געוואָרען 2 גרופּען פֿון דער פֿראַנצויזישער שפּראַך: פֿאַר אָנפֿענגער און פֿאָרטגעשריטענע. עס ווערען אויך אָנגענומען איינשרייבונגען אויף יודיש און ענגליש.

הסתדרות מרכז פּועלי מלאכה דתיים אָגראָדאָווע 12

מוצש״ק פּ׳ ויק״פּ (6 מערץ) פּונקט. 730 אַזייגער קומט פֿאָר אין אייגענעם לאָקאַל די יערליכע אַלגעמיינע פֿאַרזאַמלונג. אַלע חברים ווערען אויפֿגעפֿאָדערט צו ערשיינען. אין דער פֿאַרזאַמלונג וועט זיך אויך באַטייליגען אַפֿאַרשטייער פֿון מרכז.

HALTRECHT

ספּעציעל־אַרצט פֿאַר הויט.־געשלעכטס קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע

האָט זיך איבערגעציידעלט פֿון פּעטריקאָווער 10 אויף

161 פּיעטריקאָווער 161

טעל. 245-21.

נעהמט אָן פֿון 8 ביז 2 בייטאָג און פֿון 7 ביז 9 אָוו.

זונטאָג און חגאות פֿון 9 ביז 1 בייטאָג.

פֿאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצאַ־פּרייזען

Dr. REICHER

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 201-93.

ספּעציאַליסט

פֿאַר מענער - שוואַכע - בעהאַנדלונג

מעקסועלע באַראַטונגען פֿון פּסיכאָאַנאַליטיק

רענטגען־באַשטראַלונגען ביי הויט־קראַנקהייטען

נעמט אָן פֿון 8—11 און פֿון 5—8 אָוונט

זונטאָג און יום־טוב פֿון 9—12 בייטאָג

באַקאַנטמאַכונג

זונטאָג פּ׳ ויקרא נאָך מנחה בשעה 5.30 וועט אין ווילקער ביהמ״ד זאַכאָדניאַ 56 האַלטען אַ גראָנדיק רעפֿעראַט דרויש דער באַוואוסטער טאַלאַנטפֿולער מטיף הגאון ר׳ משה אריה מעלמאַן אב״ד דקאָסטאָפּאָל אויף דער טעמע „אַמאָליגע צייטען און היינטיגע דעם יודישען פֿאָלק“. די, וואָס וועלען קומען האָבען איין גייסטיגען פֿאַרגעניגען, קומט מאַסע...

תרבות סניף לודז

א) במוצאי שבת 6 למרץ ב׳ 8.30 מתקיימת... (פּולודניובה 7) הרצאת הנב׳ פּרופ׳ ש. לוין על ה... „חגיגות תחזנה“ הכניסת חפשית.

ב) בכל יום ב׳ ב-9 מתקים חוג לקורות י... בהנהלת הפּרופ. צבי רוטרשטיין. בכל יום ד׳ ב-9... חוג לספרות עברית בהנהלת הפּרופ. י. טריף.

ג) ספריתנו פּתוחה בכ׳ יום א, ג, ה, וז מ...

ד) מתקבלות הרשמות לסטודיה הדרמטית ה... ע״י גב׳ ע. פּולומסקה וי. גרופּוביצקי.

ה) מתקבלות הרשמות לשעורי הערב למת... ומתקדמים.

Dr. RÓŻANER

ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקהייטן

9 נאַרוטאָוויטשאַ 9

צהמט אָן פֿון 9 פֿריה ביז 1 בייטאָג און פֿון 5 ביז 8 אָוונט.

„מאַריאַ סטואַרט“

מאָרגעז פּרעמיערע! אין די הויפּטראָלען: **Fryderyk March i Katarzyna Hepbürn**

אָנהייב 4 נאָכמ. זונטאָג און יום־טוב 12 ... אויפֿן 1־טען סעאַנס זעיצע אַלע פּ... צו ...

הלאַנגדיגאַ־טעאַטער **RAKIETA** שענקעוויטשאַ 40 טעל. 141-22

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

„מאַנשאַפֿט“

היינט פּרעמיערע! אין די הויפּטראָלען: **Annabella i Jean Murat**

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

„אַללאַה׳ס גאָרטען“

היינט און פֿאָלג. טעג!

גיגאַנטיש מייסטערווערק אין נאַטירליכע פֿאַרבען

רעזשי: **RYSZARD BOLESŁAWSKI**

אין די הויפּט־ראָלען: **MARLENA DIETRICH i CHARLES BOYER** און דער גענ... יוד...

פֿילם־קינסטלער **Józef Schildkraut**

אויסערדעם: פֿראָכטפֿולע „Rumba wędruje przez świat“ צוגאָבע א. נאָמען: צוגאָבע פֿון P.A.T. אויסערדעם קלאַני־ פּרייזען פֿון 54 גר.

ק לאַנג־קיבאַ **CAPITOL** זאַוואַדזקאַ 16

REWELACJA

KASA KONTROLNA „ALARMO“

„TARS“, Piotrkowska 200, tel. 113=70.

tylko **85** zł.

Prospekty na żądanie.

Demonstracja nie obowiązuje do kupna

Sprzedaż również na raty.

ווויכטיג פֿאַר ... נאָר 2 זל. ... פֿער איבער ... מאַכט די ... „הימ...“ אויף גאַנץ ... אויך נייע הי... 3.50 ...TOLA“ ...awadzka 25

Perfumerja ZGIERSKA 4 tel. 263=39 **„MODERNE“**

עמפּפֿעהלט אַ גרויסען אויסוואַהל פֿון פּערפֿומעריע־וואַרען פֿון אַלע אינלענדישע און אויסלענדישע פֿירמעס צו זעהר נידריגע פּרייזען. ביי אַ גרעסערן איינקויף־ספּעציעלע ראַבאַטען.

האַללאָ!!!

יעדע אונטערנעהמונג, יעדעס געשעפֿט נויטיגט זיך שיינע דרוק־אַרבייט

נאָר אין דער שנעל־דרוקעריי

בראַמבערג

לאָדז, צעגעלניאַנאַ 8 טעל. 255=09

בעקומט איהר דרוקאַרבייט אין פֿיינסטער אויספֿיהרונג מיט די מאָדערנסטע שריפֿט צו די ביליגסטע פּרייזען.

בריפֿבויגען, קאָנווערטען, רעכנונגען, חתונה־קאַרטען, פֿערש עטיקעטן

בחנם ווערט צוגעפּאַסט אַלערליי גלעזער!

„OPTICUM“

28 פּיעטריקאָווער 28

בעזיצט אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פֿון פֿאַרשידענע ברילען, בינאָקלען, אַלערליי צילינדער־גלעזער, קאָמבינירטע גלעזער, טערמאָמעטערס, אַלעס צו די ביליגסטע פּרייזען.

ס׳ווערען אויך אויסגעפֿיהרט ווסמל. רעפּעראַטורע: פּינקטליך און רעעל — געדענקט די אַדרעס

עס ווערען אָנגענומען אַלע ארט רעצעפּטען פֿון די ה״ה דאָקטוירים

הילף און רפֿואה פֿאַר ברוך־קראַנקע

רופּטורען) אויף בוידינקעל, נאַפּעל ביי מענער, פֿרויען און קינדער, אויך פֿאַר פֿערקרימונגען פֿון רוקענביין (הויקערס), פֿיס, שיפֿע פּלייצעס און שמערצהאַפֿטע פּלאַטס־פֿיס.

דאָס ליידען איז נישט צו פֿערנאַכלעסיגען, ווייל די פֿאָלגען זענען פֿאַר׳ן לעבען ביטער און געפֿעהרליך. דורך מיין מעטאָדע ערפֿונדענע ספּעציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע העלפֿען צו די נויעסטע פֿערנאַכלעסיגטע געפֿעהרליכע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אָהן בלוטיגע אָפּעראַציע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־פֿאַרמען און גאָרסעטען געגען אַלערליי פֿערקריפּלונגען, פֿערקרימטע פּלייצעס, פֿוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאַטס־פֿיס. פֿאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פֿיס (סאַלאָן־אַרבייט).

ביים אַראָפּלאָזען זיך פֿון מאָגען, קישקעס, געבערט־מוטער, עמפּפֿעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פֿון פּראָפֿ. ד״ר גלענאַרד דער אמת׳ער בעריהמטער איז גאַנץ פּוילען פֿון אוניווערזיטעטס־פּראָפֿעסאָרען אָנערקענט

אָנערקענונגס־צייגניש און לויב־שרייבען האָבען אויסגעשטעלט פֿאָלגענדע אוניווערזיטעטס־פּראָפֿעסאָרען:

Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz, Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Müanzer.

ספּעציאַליסט **Ortoped NATAN RAPAPORT**

מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פֿון 9 פֿריה ביז 1 בייטאָג און 3 ביז 7 אָוונט

איז לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23

פֿערזענליכעס ערשיינען פֿון קראַנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

ּעקאַנטמאַכונג.

דאָס לאַנגיעהריגע עקזיסטירענדע
מעבעל־געשעפט פון
פ. סאָלאָמאָנאָוויטש

פּילסודסקיעגאָ 66
(פריהער ווסכאָדניאַ) טעל. 184-40
איז ווידער ערעפנעט געוואָרען.

מיר עמפפעהלען א גרויסען אויסוואַהל
מעבעל פון די נייעסטע מאָדעלען,
אויך סטילאָווע צו זעהר צוגענג־
ליכע פּרייזען און אויף זעהר
בעקוועהמע בעדינגונגען. :—:

Niemasz ponad MYDŁO „WYGODA"

Warszawskie
TOWARZYSTWO POŻYCZKOWE na ZASTAW RUCHOMOŚCI
Sp. Akc. Oddział w Łodzi, Zachodnia 31
(L O M B A R D)

zawiadamia, że w dniu 23 marca 1937 roku i dni następnych od godziny 10-ej rano odbywać się będzie LICYTACJA przy ul. Zachodniej 31 w Łodzi, zastawów nieprolongowanych we właściwym terminie. Numery zastawów, podlegających licytacji, ogłoszone będą w „Kurjerze Łódzkim" w dniu 14. marca 1937 roku w numerze 73 i wywieszone w biurze.—

Zastawy niesprzedane na licytacji w pierwszym terminie, sprzedawane będą w drugim terminie, począwszy od dnia 25 marca 1937 roku.

Zastawcy, którzy nie opłacą procentów do dnia **14 marca 1937 roku** ponoszą koszty ogłoszenia Państwowego Urzędu probierczego za cechowanie, ryzykując ponadto uszkodzenie lub połamanie przedmiotów.

מעטאַל־בעטען
מאַטראַצען אַלע אַרט
קינדער־וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואַהל
וויזשימאַטשעס, אייז־קאַסטענס, פעלד־
בעטען פּאַטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען
אַמביליגסטען אין דער עלטסטער
און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאַהר 1896
פאַבריקס־לאַגער:
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליאַס.
ספּעצ. רעפּעראַטור־ווערקשטעל און לאַקירער

ZAKŁAD MEBLOWY B-ci ORENBUCH
Piłsudskiego 50 pr. of. II w. I piętro.
WYKONUJEMY MEBLE STYLOWE i NOWOCZESNE wg najnowszych projektów, gwarantujemy solidnem wykonaniem i długoletnią trwałość naszych mebli.

TEKAFON radio
to odbiornik
NAJWYŻSZEJ KLASY!

בעמיש־
באַקטעריאָלאָגישע
אַבּאָראַטאָריום
פ. שאַץ
פּיעטריקאָווער 37

קמח של פסח
צו זעהר בּיליגע פּרייזען
צו בעקומען ביי דער בעוואוסטער פירמע
ב. אַסטראָוויעצקי
פּילסודסקיעגאָ 34
טעלעפאָן 147-68.

אכטונג,
קאָנפעקציאָנערן
און שטריקער!
דערמיט מאַך איך בּאַקאַנט דער ג' קונד־
שאַפט, אַז אונזער לאַגער איז פאַרזעהען
מיט א גרויסן אויסוואַהל פון
רייזפערשלוסען
אויף אַלע צוועקען
צו פאַבריקס־פּרייזען
ה. אַפּפּעלבוים
2 פּולנאַצנאַ 2
טעל. 142-92 קאָנטאָ P.K.O. 68384
אויך בעקומט מען ביי מיר אַלע סאָרטען קנעפּ

די ערשטע און עלטסטע
אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט אין לאָדז,
עקזיסטירט פון יאַהר 1895 — בעשאַנקען געוואָרען מיט גאָלדענע מעדאַלען
ר. קאָוואַלסקי,
11 ליסטאָפּאַדאַ 26, טעל. 132-59

קראַנקע אויף רופּטור און פאַרשידענע פאַרקרימונגען:
פון קערפּער קענען באַקומען אין מיין אַנשטאַלט, וואָס
געפינט זיך אונטער מיין פּערזענליכער ליטונג, אַלערליי
ברוך - גאַרטלען (רופּטוראָווע) צום בויך, נאָך
אָפּעראַציאָנס - גאַרטלען, פּראָטעזען אויף פיס
און הענד, גאַרסעטען אויף הויקערס ווי אויך
וואָקלאַדקעס אויף פּלאַטפוס. שטרימף און עלאַס־
טישע באַנדאַזשען אויף אָדערן א. אַז. וו.
אויגענע רעפּערטואַר - וואַרשטאַטען אויפן אָרט.
וואָס האָבען א שייכות מיט אָרטאָפּעדיע
באַמערקונג: דאַמען און הערען באַדינונג
זעהר צוגענגליכע פּרייזען.

דאָקטוירים־אָפּטיילונג

Centralna Poradnia Wenerologiczna
ווענערישע, הויט און מענער־
שוועכע.
ספּעציעל קאָסמעטישער קאַבּינעט
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אין אָוונד.
פרויען נעמט אָן א פרוי־דאָקטאָר.
Piotrkowska 88
tel. 143-63.
וויזיט 3 זל.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אַסיסטענט פון דעם ווינער קלינ־
ישען קליניק אין פּאַריז.
ספּעצ. פאַר פרויען - קראַנקהייטען
און שוואַנגערשאַפט).
ספּעצ. פון היילען אונפרוכטבאַרקייט
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—8 אָוונט

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
ספּעציאַליסט
פאַר אַקושעריע און פרויען־קראַנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואַנגערשאַפט
זגיערסקאַ 11, טעלעפאָן 246-09
נעמט אָן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אָוו

Dr. med.
Markowiczowa
choroby skórne i weneryczne
MONIUSZKI 2, tel. 166-65.
Godz. przyjęć 8—1, 3—7 po poł.

Dr. med.
Klinger
ספּעציאַליסט
פאַר ווענערישע, הויט, האָאַר
און סעקסואַל־קראַנקהייט
Andrzeja 2, tel. 132-28.
נעמט אָן פון 9—11 און פון 6—8 אָוונט

Dr. med. **J. PIK**
נערווען - קראַנקהייטען, נערוואָזיטעט
סעקסועלע שוועכע
פּריוואַט:
אַל. קאָשטשושקי 27,
טעל. 175-50.
נעמט אָן פון 5— 7½ אָוונד.
פאַר אונפערמעגליכע - לעטשניצע־פּרייזען.

Doktór
C. J. Prawda
אינערליכע קראַנקהייטען
זגיערסקאַ 20 טעל. 133-26
נעמט אָן פון 5—7 אָוונד.

Dr. med.
M. JAKOBSON
choroby chirurgiczne
(spec. chirurgia kostna)
ul. Dr. Sterlinga 22
telefon 174-42

Dr. **I. Piechowicz**
ספּעציאַליסט פאַר אַקושעריע
און פרויען־קראַנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואַנגערשאַפט
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
שרודמיעסקאַ 20, 20
טעל. 107-79.
נעמט אָן פון 8—9 פריה און פון 3—7 אָוו.

Dr. **W. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych,
seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med. **Niewiażski**
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און
הויט - קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון
מענער - שוועכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פּראָנט, 1טער שטאָק
נעהמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוונט
זונטאָג און יום טוב פון 9-1 נאָכמיטאָג.
ספּעציעלער וואַרטע - זאַל פאַר פרויען
נעמט אָן פון 9-11 און פון 6-8 אָוונט

Dr. med
J. Nadel
ספּעציאַליסט פון אַקושעריע און
פרויען־קראַנקהייטען.
אַנדזשעיאַ 4, טעל. 228-92
נעמט אָן פון 10—12 און פון 5—7 אָוו.
אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11
פון 12 ביז 1 בייטאָג.

Dr. med. **I. SER**
choroby wewnętrzne
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
Al. I-go Maja 3, tel. 174-41.
נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמ.

ד"ר העלער
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע
קראַנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט
זונטאָג פון 10—2 מיטאָג.
פאַר פרויען — א ספּעציעלער וואַרטע־זאַל
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזען

אויערען, נאָז און האַלז
און לונגען־קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. RAKOWSKI
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוועק
אָפּעראַציע א. אַז. וו. ווי אויך אַמבולאַטאָר־
רישעס פון 9-2 און פון 4-8 אָוונט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען־קאַבינעט
פאַר דורכלייכטונגען און אַלערליי פאָטאָגראַפיעס

לעטשניצע
פאַר ווענעריש־קראַנקע
מענער - שוועכע און הויט־
קראַנקהייטען
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
פּיעטריקאָווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָוונט.
פרויען און קינדער נעמט אָן א פרוי־דאָק־
טאָר פון 11-1 און פון 5-7 אָוונט.
א בעראַטונג 5 זל.

Dr. med.
P. Braun
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפילים און
הויט - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג
פון מענער־שוואַכע
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 100-57
נעמט אָן פון 8—2 מיטאָג און פון 4—9 אָוו.
ספּעציעלער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פּרייזען

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספּעצ. פאַר אויגען־קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-
נעמט אָן פון 11—2 און פון 5—8.30

נאָז־ארצט סטאָמאַטאָלאָג
Józef Rick
צאָהן־ און מונד־קראַנקהייטען
פּאַלודניאָוואַ 9.
נעמט אָן פון 9—1 און פון 3—7 אָוונד

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראָלאָג
ספּעצ. פאַר נירען בלאָז און אורין־קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-3

Dr.
Wajnberg
ספּעציאַליסט פאַר לונגען, האַרץ און
סקלעראָז קראַנקהייטען
פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02
נעמט אָן פון 9-10 פריה 3-5 און 8-9 אָוו.

F-ma **J. WINDMAN i Syn**

Łódź, Piotrkowska 35.

885 גרינדונגס־יאָהר — TEL. 112-23.

צום פרילינג־סעזאָן שפּאַציר־שיך = ספּאָרט

זענען מיר שוין פֿערזעהען מיט א זעהר רײַכע אויסוואַהל פֿון

פֿאַר דאַמען, הערן און קינדער אין די מאָדערנסטע פֿאַסאָנען און קאָלירען.

טראָגט דער הזכרונג פֿון די פּרײַזען אויך לעדער, פֿערקויפֿען מיר שיך צו די אַלטע פּרײַזען.

PALACE

הײַנט גרויסע פּרעמיערע! דאָס געניאַלסטע מײַסטערווערק פֿון אַלע צײַטן!

צום ערשטען מאָל אין דער קינאָ־געשיכטע בעוויזט זיך אַ בילד, וואָס האָט זיך ערוואָרבען אַלגעמײַנעם ענטוזיאַזם

די גרויסע ליבע פֿון בעטהאָווען

דער מאָנומענטאַלער פֿילם איז פֿון בערימטען רעזשיסער **A B E L   G A N C E**

אין דער הויפּטראָלע: דער גרעסטער מימיקער פֿון דער געגנוואַרט **Harry Baur**

די שענסטע קאָמפּאָזיציעס פֿון **BEETHOVEN**

אָנהייב 4 נאָכמ. פֿאַספּאַרטוס און הנחה־בילעטן אונגילטיג ביז צום אָפּרופֿ

קלײנער מאַטראַס

הומאָריסטישע מוזיקאַלישע קאָמעדיע א. ג.:

ערשטקלאַסיגער אַנסאַמבל: **MARIA BOGDA, F. BRODNIEWICZ, H. GROSSOWNA i W. CONTI**

נעכסטער פּראָגראַם: **„M A Y E R L I N G“** אין די הויפּטראָלען: **Charles Boyer i Danielle Darrieux**

פּרײַזן פֿון די פּלעצער: 1 פּל. 1,09, 2 פּל. 90 גר. 3 פּל. 50 גר. הנחה־קוויטלען צו 70 גר. אָנהייב 4 נאָכמ. זונטאָג און יום־טוב 12 בײַטאָג.

פֿלאַנג־קינאָ־טעאַטער **PRZEDWIOŚNIE** זשעראָמסקיעגאָ 74/76 (ווינקל קאָפּערניקאַ)

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג

CORSO

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג! — גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם! — הײַנט און פֿאָלגענדע טעג

— I —

FURIA (כ׳ביז אונשולדיג)

רעזשי: **Fritz Lang** — אין די הויפּטראָלען: **Sylvia Sydney i Spencer Tracy** — אויסנעמענדליכע אַקציע!

— II —

„CASINO de PARIS“

AL JOLSON — RUBY KEELER

פּרײַזען פֿון 50 גר. שבת און זונטאָג פֿריהמאָרגען־סעאַנסען פֿון 12 בײַטאָג.

פּרײַז פֿון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער גור 1 זלאָטי

קלײנע אַנאָנסען

פּרײַז פֿון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער גור 1 זלאָטי

HALLO! דורך שפּראַך־צום פּ... גור 1 זל. אַ לעקציע פּויליש! ... און אין גרופּעס פֿאַר אונפּערמע... קאָנווערסאַציע, האַנדעלס־און פּ... קאָרעספּאָנדענץ־איבערזעצונגען, צו... פֿון דערוואַקסענע, פֿערגאַכלעסיגט... פּערשפּעקטיגע מיט אַ פֿערשנעלונג... מאָדע, פֿאַרשריטן געזיכערט! פּעטריק... וו. 17 צום ה׳ זענאַן פֿון 3–4 און...

Wyjeżdziający na wystawę, pragnący otrzymać posady. Matki Matki pomagające dzieciom w nauce. Uczcie się Angielskiego, francuskiego, Niemieckiego 5 zł. miesięcznie. W godz. 6—8 po 3 złotych miesz. nowe grupy dla początkujących. Zapisy codz. 6–9 w ul. Piłsudzkiego 62, front 1 piętro. Oprócz niedziel.

BACZNOSĆ! UWAGA!
Tapicer-Dekorator. Mistrz dyplomowany przez Ministerstwo zatwierdzony w roku 1905. Proszę zawiadomić listownie S. Karabanow. Kilińskiego 97.

פֿאַר 8 זל. אַ חודש לערנען... אויס גרינדליך בוכהאַלטעריע, ס... גראַפֿיע, האַנדעלס־קאָרעספּאָנדענץ, ... שרײַבען מיט דער קאָנסטרוקציע, ... אײַין אויך בילאַנסען און פֿיהרען ביכער צו ביליגע פּרײַזען, קילינסק... 50, קווער־אָפֿיציגע 1־טער שטאָק.

SYJONISSTKĘ kulturalną - wykształconą o gruntownej znajomości literatur hebrajskiej i żydowskiej, jak i historji syjonizmu poza 36-letni celem pracy. Wyczerpujące, nietelef. do admin. sub. „Jeśli chcecie - nie jest to legendą".

PIOTRKOWSKA 82 1 wejście lewe podwórzu. Zakład naprawy wiecznych piór i ołówków automat. „OMEGA" Cegielski.

די שאַכטעל־פֿאַבריק ... זאַקליקאָווסקי געפֿינט זיך הײַנט ... סקעגאַ 60 און נעהמט אָן פֿערש... אַרבייט ווי אויך געשטאַנצטע אַרבייט

Zagubiony weksel na 50.— wyst. ... Zylbersztajn płatny 5/5 37 w ... Pabjanickiej ul. Stara Rudska 22 ... powyższy unieważniam. Zwrócić ... kowy do M. Warszawskiego. Łódź, ... sko 2.

אַ מאָדערנע שלאָפֿצימער. אַ קרעדענס, אַ רונדען־טיש, אַ סערווענטקע, שטילען, אַ ראַדיאָ־טישעל, צו פֿערקויפֿען שענקעוויטשאַ 52 וו. 21.

פֿאַנאַסאָוויטש קאָפּעלושניצע מײַלט מיט צוליב קאָנקורענץ ווערט פֿאַסאָנירט מענער היטען נאָר 1 זלאָטי קילינסקעגאָ 28 פֿאָרטער רעכטס.

אַ קוואַליפֿיצירטער צושנײַדער פֿון טריקאָ בעקאַנט אין אַלע אַרטיקלען, זומער סחורה ווי אויך זײַד און מאַיעסטיק זוכט אַרבײַט, אָפּפֿערטען אונטער „צושנײַדער" אין אַדמיניסטראַציע.

אכטונג, עלעגאַנטע דאַמען! די נײַ ערעפֿענטע וויפּאַזשיטשאַלניע פֿון חתונה און באַל־קליידער. פּאַריזער מאָדעלן סטאַדאָל ניענאַ 10, עק זאַכאָדניאַ. Kutnerowa

אַ טיכטיגער יונגערמאַן, ביוראַליסט בעקאַנט אין גאַרן און שטרימף בראַנזשע מיט געוויסער קונדשאַפֿט זוכט א פּאָסטען אַלס בוכהאַלטער, געהילפֿס בוכהאַלטער, מאַגאַזינער אָדער פֿערקויפֿער, עקספּעדיענט אויך אינקאַסענט, עווענטועל קלײנע קויציע בעסטע רעפֿערענצען. אָפּפֿערטען סוב „טיכטיג".

וויכטיג פֿאַר שפּאָרזאַמע. פֿערשידענע שיך גוטע קוואַליטעט ביליגע פּרײַזען פֿון 5 זלאָטעס אָן, שרודמיעסקאַ 32 אויפֿן הויף אין געוועלב.

אָוועקצוגעבען אַ איבערלאַק אויף אָפּניץ (ווינגער׳ס דרײַ־פּעדעמדיגער) ווי אויך ווערען געזוכט קוואַליפֿיצירטע זײַד־טרײַבעריג׳ס אויף קראַפֿט. אָפּפֿערטען אָפּצוגעבען אין אַדמיניסטראַציע אונטער „B-".

איך זוך אַ שותּף צו אַ גוט געשעפֿט זיך מעלדען זאַוואַדזקאַ 28 אין דער מאַנגעל

צו פֿערקויפֿען אַ 6 אַ 70 און 8 שטריק מאַשינען ווי אויך אַ 7–80 זאַקאַרט אויף פּערמער נאָטען, זאַוואַדזקאַ 23 וו. 31

עס איז דאָ צו פֿערקויפֿען אַ קעטעל־מאַשין אין גוטען צושטאַנד, צו ערפֿאַהרען בײַ פּלום קאַמיענאַ 5.

א מאָדערן שלאָפֿצימער, א קרעדענס, אַ רונדער טיש מיט 5 שטוהלען און א פֿאָטעל צו פֿערקויפֿען פּיעטריק. 123 וו. 11

איך זוך אַ שותּף צו בוי־בראַנזשע מיט אַ קאַפּיטאַל פֿון 3 ביז 5 טויזענט זל צו אַ גוט אײַנגעפֿיהרט געשעפֿט אָפּפֿערטען אונטער „בוי־בראַנזשע" אין אדמ.

אָפּצוגעבען אַ גרויסע קיך מיט אַ בעזונדערן אײַנגאַנג אויף 11. ליסטאָפּאַדאַ 31, וו. 24.

צוליב אָפּרײַזען איבערצוגעבען אַ קאָלאָניאַל־געוועלב אין בעסטען פּונקט פֿון ראַדוואַנסקאַ. אָפּפֿערטען אונטער „Ch. Z." אין אַדמיניסטראַציע.

אַנאָוואַצאַרניע איבערצוגעבען מיט אײַנריכטונג. צו ערפֿאַהרען פּאָלודניאָווע 28, וו. 38, בײַ פּיסאַרעק.

אַ גאַראַזש פֿאַר לאַסט־אויטאָס מיט אַ שאָפֿע וויל איך פֿערדינגען. צענטרום שטאָט. גאָלדענבערג, נאַרוטאָוויטשאַ 5.

פֿערשידענעס

צו פֿערקויפֿען אַ מאַשינקע וואָס בעזעצט מעשלעך צו שנאָרעהאַדלעס אין בעסטען צושטאַנד, אַ ביליגען פּרײַז, פּאַדזשעצנאַ 14 וו. 15.

2 מאַרגעס וואַלד אין כעלמי נעבען זגערזש ביליג צו פֿערקויפֿען, צו ערפֿאַהרען לאָדז, קילינסקעגאָ 121 בײַם וועכטער אָדער טעל. 218-20.

עלעקטראָמאָטאָר 10 פֿערד־קראַפֿט פֿערקויף איך ביליג, Czeszek אל. צמענטאַרני 16 (דאָלי).

בראַנז־קוילען בירשטען פֿאַר עלעקטרישע־מאָטאָרען, אַרבייט אויס קאָרן. לאָדז שרודמיעגסקאַ 8 ערשטער שטאָק טעל. 116-11.

צו פֿערקויפֿען אַ דאַמסקע נײַ־מאַשין אין גוטען צושטאַנד 11 ליסטאָפּאַדאַ 14 וואוינונג 59.

צופֿעליג ביליג צו פֿערקויפֿען אַ ראַפּקאָווע דאַמען־מאַנטעל. נאָוואָמיעיסקאַ 17, וו. 14 3־טער שטאָק.

שיטלען מיט פֿאַריזער שרינדען צו בעקומען בײַ פֿרוי ראָזענבערג קאַמיענאַ 5 צווייטער הויף צווייטער שטאָק וו. 36.

צוליב אַבריזע איז אָוועקצוגעבען אַ וועש־פּראַצאָווניע, גלײַכצײַטיג ווערט אויך אָנגענומען צו שטיקען לעכער און אַזשור, קילינסקיעגאָ 50 בײַ משאַלטשינסקי

עס ווערט געברויכט אַ מענער־שנײַדער אויף פּראָווינץ, ער זאָל קענען שנײַדען און פּאַסען. ערפֿאַהרען בײַ קופּער, פּלאַץ רעימאָנטאַ 2.

Potrzebne rutynowane hafciarki maszynowe pecjalność kolorowy haft i toledo. Frenkiel, Nowomiejska 12.

Uczenica do magazynu Obuwia poszukiwana zgłoszyć się A. Ogórek, Zawadzka 11.

לאָקאַלען

אָוועקצוגעבען אַ לעצט צימער אויף פּילסודסקיעגאָ 25, לינקער אײַנגאַנג 1. שטאָק, וו. 25.

אָפּצוגעבען אַ צימער פֿאַר 2 פּערזאָן אויף זאַכאָדניאַ 37, וו. 18.

אַנ׳אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר אַ יונגערמאַן בײַ אַ פֿאַמיליע. צו ערפֿאַהרען זאַוואַדזקאַ 2, וו. 14.

אַ בעקוועהם אָרט צום שלאָפֿען פֿאַר אַ יונגערמאַן אָדער אַ פֿרײַלין. — גדאַנסקאַ 24, פּראָנט, 2. שט., וו. 14.

א בעקוועהם אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר אַ פֿרײַלין אָדער הער. ס׳איז נויטיג אַ שטיקערין. צו ערקונדיגען זיך צעגעלניאַנאַ 24, וו. 6.

איך זוך אַ פֿאַבריקס־לאָקאַל פֿון 50–80 קוו. מעטער אין דער געגענד פֿון דער נײַ־שטאָט. אָפּפֿערטען אונטער „פֿאַבריק" אין אַדמ.

אַ מעבלירט צימער פֿראָנט, 1־טער שטאָק, אין צענטער שטאָט. אָפּצוגעבען פֿון זאָפֿאָרט. לובינסקאַ, קאַמיענאַ 16, פֿראָנט, 1. שטאָק.

אָוועקצוגעבען אַ העללער צימער אויף אַ גאַנצען טאָג פֿאַר אַ שנײַדערין אָדער פֿאַר אַ נײַטאָרין אָדער פֿאַר אַ פֿריוירקע. פּיעטריקאָווער 64, וו. 15.

כ׳זוך 2 הערן אויף לאָזשי אין אַ בעקוועהם צימער. פּאַמאָרסקאַ 25, נאָלעטשין, פֿראָנט, פּאַרטער.

אָפּצוגעבען אַ געוועלב אויף מצות. צו ערפֿאַהרען זאַוואַדזקאַ 29, אין דער מלעטשאַרניע.

פֿרײַע פּאָסטענס

עס ווערט געברויכט א יונגעל בײַ אַ הויזען־שנײַדער באַלד געצאַלט פּילסודסקעגאָ 49 לינקס 2 טער שטאָק.

עס ווערט געזוכט אַ מעדעל מיט אַ מאַשין צו אויבער־וועש, אויך אַ לערן מיידעל פּאָמאָרסקאַ 24 משמרני.

ס׳ווערט געזוכט אַ אַרבייטערין בײַ אויבער־וועש מיט אַ מאַשין, ווי אויך אַ לערן־מיידעל בײַ העגדעל קאַמיענאַ 20 3 שטאָק פֿראָנט.

ס׳ווערט געזוכט אַ סאָליד פֿרײַלין צו אַן 8 יעהריג קינד, צו מעלדען זיך צו ה׳ דר. קראָויסקאָ זגערזשער 15.

אַ קוואַליפֿיצירטע אַרבייטערין צו אויבער־וועש קאָן זיך מעלדען בײַ גולאַ בזשעזשינער 11 פֿראָנט 3־שטאָק.

אַ טיכטיגע מאַשינערין צו סוועטערס וועלכע נײַהט וועסטעס מיט פֿאַרשעווקע קאָן זיך מעלדען גדאַנסקאַ 4 פֿראָנט 3־טער שטאָק וו. 14.

נויטיג אַ קוואַליפֿיצירטע מאַשין־שטיקערין אויף קאָלירטען האַפֿט און טאַמבור. פּילסודסקיעגאָ 72 וו. 11.

עס ווערט געברויכט א מיידעל צו אויבער־וועש. זגערזשער 46 וו. 29.

נויטיג אַ מיטנײַהערין צו אויבער־העמדער בזשעזשינער 28 וו. 24 בײַ יאָזעפֿאָווסקי.

ס׳ווערט געברויכט נײַהערינס צו קנאַבען שערצלעך און אנציגלעך און נײַהערינס אויף דער מאַשין, האַרענדאַרלער מיעלשאַרסקעגאָ 1 וו. 20.

ס׳איז נויטיג אַ קוואַליפֿיצירטער פּרעסער צו דאַמען־מאַגאַזין מענטעל, צו ערפֿאַהרען בזשעזשינער 94 שטענדער.

עס קען זיך מעלדען אַ קוואַליפֿיצירטע האַנד־נײַערין צו סוועטערס צו בעסערע אַרבייט, פֿאַרצוג האָט די, וואָס קען גלײַכצײַטיג אויף אַ מאַשין אויך. אויך אַ לערן־מעדעל. סטאַדאָלניאַנאַ 2, וואָינ. 4.

עס ווערט געזוכט אַ קוואַליפֿיצירטע נײַערין צו קראַוואַטען, ווי אויך אַ מעדעל וואָס זאָל קענען שטיקעווען און זיימען. ערפֿאַהרען בזשעזשינער 15, וו. 23.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i druk. otec. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21